

Ingrid Athena Flatland

Sustentabilitas sensu Archaeologiae

En kvantitativ og kvalitativ undersøkelse av
bruken av bærekraft i norsk
arkeologiundervisning i studieåret H21/V22

Masteroppgave i Arkeologi
Veileder: Martin E. Callanan
Mai 2024

Ingrid Athena Flatland

Sustentabilitas sensu Archaeologiae

En kvantitativ og kvalitativ undersøkelse av bruken av bærekraft i norsk arkeologiundervisning i studieåret H21/V22

Masteroppgave i Arkeologi
Veileder: Martin E. Callanan
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

i Abstract

Sustainability and sustainable development are terms that we constantly hear around us in our society today, but people usually have a hard time grasping the word's meanings. With the UNs sustainability development goals set for 2030, both on a national and international level, the topic of sustainability is being introduced into strategies and action plans. Education plays an important role in the Green Shift, and thus sustainability has been included onto several colleges and universities' agendas. The term however needs further investigation in the scope of our own profession if it is to be included in our education.

The aim of this thesis was to survey the inclusion of the term and concept of sustainability in archaeology teaching in Norway for the academic year A21/S22. This was accomplished by collecting data from the four Norwegian universities offering a degree in archaeology (NTNU, UiB, UiO and UiT) and examine if they use the sustainability concept in their teaching. A method for surveying this specific data was developed, along with a set of terms. These terms are made up of nuances of archaeology with associated key words which will prove useful for further research. A total of 77 subjects from the four universities were surveyed, in addition to student/employee surveys, and interviews. Several instances with the use of sustainability in teaching were discovered, proving the use of this method and the set of terms successful. The results from the surveys and interviews gave more insight into *how* students and employees understand and notice the use of sustainability in the teachings, as well as insight into the potential inclusion of sustainability in the archaeology programme's agendas.

ii Abstrakt

Bærekraft og bærekraftig utvikling er begreper vi møter på konstant i dagens samfunn, men som regel er disse begrepene vanskelig å tolke. Temaet er blitt en del av strategier og handlingsplaner, og vi har bærekraftmål vi skal treffe innen 2030, både nasjonalt og internasjonalt. Utdanning er en sentral del av det grønne skiftet, og bærekraft har derfor vært en del av agendaen hos flere universiteter og høyskoler. Om vi skal inkludere dette i utdanningen, må begrepet nærmere undersøkes i lys av eget fagfelt.

Denne oppgaven hadde derfor som mål å kartlegge inkluderingen av begrepet og konseptet bærekraft i arkeologiundervisningen i Norge for studieåret H21/V22. Oppgaven gjorde dette ved å samle inn data fra de fire universitetene i Norge som tilbyr en arkeologiutdanning (NTNU, UiB, UiO og UiT), og undersøke om disse anvender bærekraftkonseptet i deres undervisning. Det ble laget en metode for undersøkelse av denne typen datasett, samt et begrepssett bestående av nyanser av arkeologi med tilhørende nøkkelord som kan brukes til videre forskning på bærekraft og arkeologi. Det ble undersøkt totalt 77 emner fra de fire universitetene, i tillegg til spørreundersøkelser og intervju. Bruken av denne metoden og begrepssettet var vellykket, og det kunne fanges opp flere tilfeller med bruk av bærekraft i arkeologiundervisningen ved de fire universitetene. Svarene fra spørreundersøkelsene og intervjuene ga også mer innsikt i *hvordan* dette fanges opp av studenter og ansatte, og hvorvidt bærekraft er et tema som er satt på agenda ved arkeologiprogrammene.

iii Forord

Først og fremst vil jeg takke min veileder, Martin Callanan. Takk for gode diskusjoner, tilbakemeldinger og generell hjelp gjennom prosessen med å skrive denne oppgaven. Du har alltid oppmuntret og inspirert meg til å fortsette med arbeidet, selv når min egen motivasjon ikke har strukket til.

Takk til EnvArch Research group for å inkludere meg i møtene deres og for gode tilbakemeldinger på oppgaven. Takk til ‘mentalists for hyggelige lunsjer og (delvis) faglige diskusjoner. Et spesielt takk til Einar Kristensen som tok seg tiden til å lese gjennom oppgaven og gi tilbakemeldinger.

Videre vil jeg takke mine medstudenter på lesesalen for noen fine år sammen, fylt med gode samtaler, lange lunsjer og mye avsporinger. Studietiden ville ikke blitt det samme uten dere! En ekstra takk til Ingrid og Markus som hjalp med testing av spørreundersøkelsene mine, og til Fanny som hjalp med distribuering av spørreundersøkelsene.

Takk til venner og familie for deres kontinuerlige støtte gjennom skriveprosessen, og en ekstra takk til mamma for oppmuntrende ord og mange telefonsamtaler i løpet av studietiden.

Thank you, Alex, for your continued love and support throughout this process.

Ingrid Athena Flatland, Trondheim 14.05.2024

iv Innholdfortegnelse

I ABSTRACT
II ABSTRAKT	II
III FORORD	IV
IV INNHOLDFORTEGNELSE	VI
V FIGURLISTE	VIII
VI TABELL-LISTE	IX
VII FORKORTELSER OG AKRONYMER.....	X
1.0 INTRODUKSJON	1
1.1 INNLEDNING.....	1
1.2 VALG AV TEMATIKK.....	1
1.3 MÅL OG PROBLEMSTILLINGER.....	2
1.4 DEFINISJONER FOR OPPGAVEN	2
1.5 HVORFOR ER DETTE VIKTIG?.....	4
1.6 ETTERPRØVBARHET	4
1.7 VEIKART	5
2.0 HVA ER BÆREKRAFT	6
2.1 BÆREKRAFTENS FORSKNINGSHISTORIE.....	6
2.1.1 <i>Etymologi</i>	6
2.1.2 <i>Tidlig bruk</i>	6
2.1.3 <i>Fra 1900-tallet til i dag</i>	8
2.1.3.1 Historisk syn på bruk av bærekraftig utvikling i FN	10
2.1.3.2 Brundtlandskommisjonen	10
2.1.3.3 Rio-konferansen og Agenda 21	11
2.1.3.4 The Future We Want – Rio+20 og Parisavtalen.....	12
2.1.3.5 2030-agendaen og FNs bærekraftsmål	13
2.1.3.6 Stortingsmeldinger.....	13
2.2 MODELLER FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING	14
2.2.1 <i>Dimensjoner for modellene</i>	14
2.2.2 <i>Tre-pilarmodell og andre beskrivende modeller</i>	15
2.3 BÆREKRAFT OG ARKEOLOGIEN	16
2.3.1 <i>De fire nyansene av arkeologi innenfor bærekraft</i>	16
2.3.1.1 Kulturhistorie.....	16
2.3.1.2 Kulturminneforvaltning	18
2.3.1.3 Praksis.....	19
2.3.1.4 Samfunnsnytte	20
3.0 OPPGAVENS EMPIRI	22
3.1 UTVALG AV MATERIALE.....	22
3.2 PROGRAMLITTERATUR	22
3.3 SPØRREUNDERSØKELSENE	23
3.4 INTERVJUER MED PROGRAMANSVARLIGE.....	25
4.0 METODE.....	26
4.1 METODE.....	26

4.1.1 Kvantitativ og kvalitativ metode	26
4.2 KVANTITATIV METODE – PROGRAMLITTERATUR.....	27
4.2.1 Arbeidsprosessen	27
4.2.2 Nøkkelbegrep	30
4.3 KVANTITATIV OG KVALITATIV METODE - SPØRREUNDERSØKELSE	31
4.3.1 Arbeidsprosessen	31
4.3.2 Metodiske grep.....	32
4.4 KVALITATIV METODE - INTERVJU.....	33
4.4.1 Arbeidsprosessen	34
4.4.2 Intervjuguide og metodiske grep.....	34
4.4.3 Transkribering av intervju	35
5.0 RESULTATER	37
5.1 RESULTATER FRA SØK AV PROGRAMLITTERATUR.....	37
5.1.1. Resultater fra søk 1 og 2	37
5.1.2 Resultater fra søk 3	37
5.1.3. Resultater fra søk 4	40
5.2 RESULTATER FRA SPØRREUNDERSØKELSER	41
5.2.1. Resultater fra spørreundersøkelsen for studenter.....	41
5.2.2. Resultater fra spørreundersøkelse for ansatte	43
5.3 RESULTATER FRA INTERVJUER	44
5.3.1. Hva legger du i begrepet bærekraft?	45
5.3.2. Bærekraft i studieplanen	45
5.3.3. Resultater fra spørreundersøkelsene	45
5.3.4. Veien videre	46
6.0 DISKUSJON.....	48
6.1 ER BÆREKRAFT ET TEMA SOM STOD PÅ AGENDA I NORSK ARKEOLOGIUNDERVISNING FOR STUDIEÅRET H21/V22?.....	48
6.2 HAR AKTØRENE INNAD FAGMILJØET ULIKE OPPFATNINGER AV BÆREKRAFT, OG HVORDAN KAN DETTE EVENTUELT PÅVIRKE RESULTATET?	49
6.3 HVORDAN OPPFATTES BEGREPET AV FAGMILJØET OG INSTITUSJONENE? HVOR LIGGER FORSKJELLENE MELLOM DISSE OPPFATNINGENE?.....	51
7.0 AVSLUTNING.....	54
7.1 KONKLUSJON	54
7.2 VIDERE FORSKNING.....	55
LITTERATUR.....	57
APPENDIKS A – DATAINNSAMLING FRA PROGRAMLITTERATUREN, SØK 3 OG 4	62
APPENDIKS B – SPØRREUNDERSØKELSER OG RESULTATER	69
APPENDIKS C – TRANSKRIBERTE INTERVJU OG TILHØRENDE DOKUMENTER.....	78

v Figurliste

Figur 1: Med et så vidt og flerdimensjonelt begrep som bærekraft, hvordan skal vi konkretisere det for bruk i utdanningen?	9
Figur 2: Illustrasjon av de tre dimensjonene innenfor bærekraftig utvikling. Hentet fra FN-Sambandet, 2023.....	14
Figur 3: Dieseldrevet gravemaskin fra arkeologisk utgraving. Bruk av elektriske gravemaskiner blir derimot mer og mer vanlig på byggeplasser – kanskje vi vil se denne utviklingen i arkeologiske utgravninger også? Foto: Ingvild Haraldsdatter Johns.....	19
Figur 4: Utsnitt av Excel-skjema for søk 1 av programlitteratur. Komplette skjema for søk 1 finnes som vedlegg til oppgaven.....	23
Figur 5: Utsnitt av spørsmålene fra spørreundersøkelsen for ansatte ved de fire universitetene. Komplette spørreskjema finnes i appendiks B.	24
Figur 6: Skjermpdump fra søk i Adobe Acrobat. Viser arbeidet med ukritisk og kritisk søk av pensumlister i søk 4.	29
Figur 7: Resultat av ukritisk og kritisk søk av pensumlister i søk 4 av programlitteraturen. ...	39
Figur 8: Utsnitt fra studentenes spørreundersøkelse. Resultat fra spørsmål med Likert-skala.	41
Figur 9: Utsnitt fra ansattes spørreundersøkelse. Resultat fra spørsmål med Likert-skala.....	43

vi Tabell-liste

Tabell 1: Definisjoner for bærekraft og bærekraftig utvikling.	3
Tabell 2: Nøkkelord for den kulturhistoriske nyansen.	17
Tabell 3: Nøkkelord for kulturminneforvaltning sin nyanse innenfor arkeologi og bærekraft.	19
Tabell 4: Nøkkelord for praksis-nyansen.....	20
Tabell 5: Nøkkelord for nyansen samfunnsnytte.	21
Tabell 6: Tabellen viser en oversikt over endringer gjort i søket av programlitteraturen.	28
Tabell 7: De fire nyansene innenfor arkeologi og bærekraft og deres tilhørende nøkkelord, som tidligere diskutert i kapittel 2.3.	31
Tabell 8: Resultat fra søk av faglitteratur. Tabellen viser nøkkelord, antall treff og emnekode.	40

vii Forkortelser og akronymer

Norsk

FN – De Forente Nasjoner / United Nations

UHR – Universitets- og høgskolerådet

Engelsk

CSD – Commission on Sustainable Development / Kommisjon for bærekraftig utvikling

FAO – The Food and Agriculture Organization of the United Nations / FNs organisasjon for ernæring og landbruk

IPPC – Intergovernmental Panel on Climate Change / FNs klimapanel

IUCN – International Union for Conservation of Nature / Verdens naturvernunion

UNEP – United Nations Environment Programme / FNs miljøprogram

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon

WCED – World Commission on Environment and Development / Verdenskommisjonen for miljø og utvikling

WWF – World Wide Fund for Nature / Verdens naturfond

1.0 Introduksjon

Kapittel 1.0 vil ta for seg oppgavens tematikk, definisjoner, mål og problemstillinger. Kapittelet vil også diskutere viktigheten av å arbeide med dette temaet, samt gi leseren et veikart videre for oppgaven.

1.1 Innledning

Bærekraft og bærekraftig utvikling er to begreper som er blitt brukt mer og mer de siste tiårene. De er blitt viktige elementer i nye handlingsplaner, strategier og lover, både nasjonalt og internasjonalt. Vi snakker kontinuerlig om å det å leve bærekraftig eller å ta bærekraftige valg i hverdagen, om bedrifter og institusjoner som går gjennom ‘et grønt skifte’, og bærekraft som en viktig agenda for regjeringen (Spindler, 2013, s. 9-10). Likevel kan det være vanskelig å definere begrepet og hvordan det kan passe inn i ens eget fagfelt.

1.2 Valg av tematikk

Tematikk for oppgaven er bærekraft og bærekraftig utvikling, og hvorvidt dette er brukte begreper innenfor arkeologiundervisningen i Norge. Valget landet på denne oppgaven etter mye diskusjon rundt selve begrepet bærekraft og hvordan det er relevant for arkeologien. Tidlig i løpet arbeidet jeg med bærekraftens forskningshistorie og tanker rundt arkeologien som et bærekraftig yrke, men det ble ikke hovedfokus videre. Jeg hadde en spesiell interesse for idéen om en bærekraftig feltarkeologi, men å skrive en oppgave rundt dette prinsippet med Norge som fokus kunne vise seg vanskelig på grunn av våre feltpraksiser.

Våren 2022 publiserte UHR-Humaniora rapporten ‘Humaniora for bærekraft – en tilstandsrapport om bærekraft i norsk humaniora 2021/2022, og noen råd for fremtiden’ (Brinch et. al., 2022). Denne ble utgangspunktet for min egen forskning, da den brakte frem noen interessante spørsmål omkring bærekraft og arkeologi. Etter å ha lest gjennom UHR-rapporten satt jeg igjen med ett spørsmål: Blir bærekraft brukt eller diskutert i arkeologiundervisningen i Norge i dag? Rapporten gir oss et overblikk over tilstanden i humaniora, men spesifikke fagretninger vies lite oppmerksomhet. Dette var klart et tema for en annen rapport, eller oppgave.

UHR-rapporten brukes i denne oppgaven som en oppdragsgiver for videre undersøkelser. Jeg valgte å dykke dypere i hvordan dette relateres til min egen fagretning,

men dette kunne like gjerne vært en undersøkelse om bruken av bærekraft i utdanningen av nye lærere, historikere eller kulturminneforvaltere, for å nevne noen.

1.3 Mål og problemstillinger

I denne masteroppgaven ønsker jeg å kartlegge inkluderingen av begrepet og konseptet bærekraft i arkeologiundervisningen i Norge. Dette gjør jeg gjennom diverse datainnsamlinger fra de fire norske universitetene som tilbyr en utdanning i arkeologi. Disse fire universitetene er NTNU, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø. Målet med disse undersøkelsene er å få en full oversikt over begrepets bruk og inkorporering i de ulike emnene ved de fire universitetene. Spesifikt vil oppgaven ta for seg tilstedeværelsen av bærekraft i arkeologiundervisningen på norske universiteter i skoleåret H21/V22. Problemstillingene for oppgaven lyder som følger:

1. Er bærekraft et tema som stod på agendaen i norsk arkeologiundervisning for studieåret H21/V22?
2. Har aktørene innad i fagmiljøet ulike oppfatninger av bærekraft, og hvordan kan dette eventuelt påvirke resultatet av denne undersøkelsen?
3. Hvordan oppfattes begrepet av fagmiljøet og institusjonene? Hvor ligger forskjellene mellom disse oppfatningene?

Opgaven og dens problemstillinger vil gjentatte ganger nevne institusjoner og hvordan disse forholder seg til bærekraft. Med institusjoner menes det for eksempel grupper som UHR-Humaniora, universiteter, eller større organisasjoner som FN.

1.4 Definisjoner for oppgaven

Et kjapt søk på begrepet *bærekraft* vil gi en rekke definisjoner på begrepet. De har alle det samme grunnlaget, men det vil være variasjoner i ordlegging og vektlegging. Begrepet er et allsidig, men også uhandterlig begrep, og det kan derfor være vanskelig å fastsette én solid definisjon (Spindler, 2013, s. 9). Kapittel 2 vil ta for seg *bærekraft* og *bærekraftig utvikling*, i form av blant annet begrepets etymologi, forskningshistorie og tilknytning til arkeologien. Derfor vil det være viktig å fastsette definisjoner for disse begrepene allerede nå.

For denne oppgaven ble det nødvendig å fastsette én definisjon av *bærekraft* og *bærekraftig utvikling* (se tabell 1). Selve begrepet *bærekraft* har vært vanskelig å finne en definisjon på, ettersom de fleste dokumenter, bøker og artikler heller skriver om, og definerer, *bærekraftig utvikling*. *Bærekraft* blir ansett å være en balanse av dimensjonene miljø og klima, økonomi, og sosiale forhold. Kent E. Portney (2015) beskriver bærekraft som et konsept som ser på jordens biofysiske miljø og dens tilstand, med spesielt hensyn til bruk og utarming av jordens naturressurser (s. 4). UNESCO har tidligere omtalt *bærekraft* som et langtidsmål, og *bærekraftig utvikling* som prosessene og verktøyene som trengs for å oppnå dette målet.

Definisjonen av *bærekraft* som brukes videre for oppgaven er en sammensetning av disse beskrivelsene av begrepet, og lyder som følger: Bærekraft er et mål om en balanse mellom miljø og klima, økonomi, og sosiale forhold, for å opprettholde jordens biofysiske miljø. Definisjonen for *bærekraftig utvikling* som brukes videre gjennom oppgaven er tatt fra UNEP sin rapport 'Vår felles framtid', ettersom det er denne definisjonen som er blitt brukt og videreført av FN i videre arbeid med bærekraft. Denne definisjonen lyder som følger: «Bærekraftig utvikling er utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.» (WCED, 1987, s. 42).

Begrep	Definisjon
Bærekraft	Bærekraft er et mål om en balanse mellom miljø og klima, økonomi, og sosiale forhold, for å opprettholde jordens biofysiske miljø.
Bærekraftig utvikling	«Bærekraftig utvikling er utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.» (WCED, 1987, s. 42).

Tabell 1: Definisjoner for bærekraft og bærekraftig utvikling.

Begrepene er svært like, som tabell 1 viser. Likevel ser vi noen forskjeller i definisjonene, og basert på disse blir *bærekraft* grunnlaget for *bærekraftig utvikling*. Miljø og klima, økonomi, og sosiale forhold vil også være viktige faktorer for arbeidet med å oppnå *bærekraftig utvikling*. Hvordan disse tre dimensjonene relaterer til hverandre vil diskuteres nærmere i kapittel 2.2.1 og 2.2.2. Uansett hvordan de tre faktorene påvirker hverandre er det likevel disse som står som grunnlaget for *bærekraft* og *bærekraftig utvikling*.

1.5 Hvorfor er dette viktig?

Bærekraft og det grønne skiftet er et svært dagsaktuelt tema, og tematikken kommer ofte frem i norsk og internasjonal politikk. Utdanning er en sentral del innenfor det grønne skiftet, og bærekraft har havnet på agendaen til mange norske høyskoler og universiteter. John Carman (2016) påpeker også at om bærekraft er et tema som vi skal ta på alvor, så burde det inkluderes i utdanningen, i tillegg til å undersøke begrepet nærmere innenfor vårt eget fagfelt (s. 134). Det vil derfor være veldig hensynsmessig å nærmere undersøke tematikken i forbindelse med eget studieprogram. Oppgaven vil også bidra med å kartlegge dette aspektet ved norsk arkeologiutdanning, og gi innsikt i hvordan innholdet i utdanningen relaterer til mål satt av universitetene, men også andre institusjoner. Det er ikke gjort noen tidligere undersøkelser på bruken av bærekraft innenfor arkeologi, og det er nok sjelden man retter blikket mot egen utdanning og ser den i skalaen som gjøres i dette prosjektet. Det vil være viktig å belyse hva som blir inkludert og ikke i arkeologiutdanningen. Del av denne oppgavens formål er derfor å fylle dette kunnskapshullet.

Denne oppgaven kan hjelpe leseren med å få innsyn i begrepet bærekraft og hvordan tolkningene av begrepet varierer. Oppgaven vil også hjelpe oss med å bedre forstå vår egen forståelse av begrepet bærekraft og dens betydninger innenfor vår sektor. Ved å tilegne seg slik kunnskap vil man kunne bedre iverksette bruk av bærekraftige prinsipper i den norske arkeologiutdanningen.

1.6 Etterprøvbarehet

Det er lagt inn mye arbeid i å utvikle denne oppgavens metode, og materialet som ble brukt til oppgaven har derfor blitt lagret lokalt på forskerens pc under arbeidet, da noe av materialet (emnebeskrivelser og pensumlister) stod i fare for å bli fjernet fra universitetenes nettsider. Som følge av dette, eksisterer det enorme mengder data for denne oppgaven, og alt ville ikke få plass i oppgavens appendiks. Forskeren ønsket fortsatt å sikre metodens og analysens etterprøvbarehet, og har derfor et vedlegg til oppgaven. I dette vedlegget kan leseren finne Excel-skjema fra alle søk, transkriberte intervjuer, samt PDF-filer av alle 77 emnenes emnebeskrivelser og pensumlister. Oppgavens appendiks vil inneholde Excel-skjema fra søk 3 og 4, spørreundersøkelser med resultater, samt transkriberte intervju med tilhørende dokumenter.

1.7 Veikart

Denne oppgaven er bygd opp av seks kapitler.

Kapittel 1 – Innledning gjennomgår oppgavens mål og problemstillinger, samt bakgrunn for valg av oppgaven. Kapitlet presenterer i tillegg oppgavens tematikk, men kort fortalt ettersom dette kommer tilbake i neste kapittel. Dette kapitlet gir også leseren definisjoner av de viktigste begrepene for oppgaven.

Kapittel 2 – Hva er bærekraft er delt inn i tre underkapitler med tilhørende underkapitler. De tre underkapitlene går gjennom forskningshistorien til begrepene *bærekraft* og *bærekraftig utvikling*, bærekraft i relasjon til arkeologien, og beslektede begreper. I det første underkapitlet gjennomgås begrepets etymologi, tidlig bruk, FNs arbeid med bærekraft, og bærekraftens tre pilarer. Kapittel 2 skal gi leseren en grundig innføring i begrepet *bærekraft* og en forståelse av hvordan det kan innlemmes innenfor vårt eget fagfelt: arkeologi.

Kapittel 3 – Empiri presenterer oppgavens materiale. Her vil materialet og grunnlag for utvalg gjennomgås, og skjemaene som ble brukt blir presentert. Hvorfor valgte vi dette materialet? Hvordan ble utvalget gjort? Hva ble vektlagt?

Kapittel 4 – Metode vil gjennomgå oppgavens metode, og valg av denne. Kapitlet er delt inn i fire underkapitler. Første underkapittel vil gjennomgå metodene som er valgt for oppgaven. De tre neste underkapitlene tar for seg hvordan disse metodene er anvendt i oppgaven, hvor første underkapittel bruker kvantitativ metode, andre underkapittel bruker kvantitativ og kvalitativ metode, og siste underkapittel bruker kvalitativ metode.

Kapittel 5 – Resultater gjennomgår resultatene fra datainnsamlingen. Kvantitativ og kvalitativ data vil trolig separeres og gjennomgås individuelt. Her blir også tabeller, svarskjema og liknende gjennomgått.

Kapittel 6 – Diskusjon vil deles inn i tre underkapitler, som alle tar for seg en av oppgavens problemstillinger. Disse vil diskuteres i lys av resultatene presentert i kapittel 5.

Kapittel 7 – Avsluttende tanker blir en oppsummering av oppgaven og hvordan den har svart på problemstillingene. Kapitlet avsluttes med å drøfte veien videre.

2.0 Hva er bærekraft

Dette kapitlet vil gjennomgå bærekraft som et begrep, hvor det blir studert nærmere og spesifiseres for oppgaven. Begrepet defineres, og dets forskningshistorie blir redegjort for. I kapitlet gjennomgås også populære modeller som brukes i forbindelse med bærekraft og bærekraftig utvikling. Avslutningsvis vil kapitlet se på hvordan bærekraft kobles til arkeologien, hvor det trekkes frem fire spesifikke anvendelsesområder innenfor fagfeltet.

2.1 Bærekraftens forskningshistorie

Begrepet bærekraft er et mangfoldig begrep, som brukes i mange ulike kontekster. For å kunne anvende dette begrepet i oppgavens metode og analyse, må bærekraftbegrepet først nærmere undersøkes.

2.1.1 Etymologi

Ordet *bærekraft* og at noe er *bærekraftig* er tilknyttet tanken om å opprettholde noe over tid, hvorav bærekraftig betyr at *noe* opprettholdes over tid og bærekraft vil si å ha *egenskapen* til å gjøre dette. Ordene kommer fra de engelske ordene ‘sustainability’ og ‘sustainable’, med den samme betydningen (Store Norske Leksikon, 2009). Sustainable stammer originalt fra det latinske ordet ‘sustinēre’ som betyr å holde, opprettholde, støtte (Simpson, 2007). ‘Sustainability’ er en semantisk modifikasjon og overføring av begrepet ‘sustained yield’. ‘Sustained yield’ var en direkte oversettelse av det tyske ordet ‘nachhaltig’, som betyr at noe er varig eller vedvarende (Du Pisani, 2006, s. 85).

2.1.2 Tidlig bruk

Sustainability, eller *bærekraft*, blir beskrevet av Peter P. Rogers, Kazi F. Jalal og John A. Boyd (2008) som et begrep som fyller rommet mellom utvikling og miljø (s. 22). Konseptet om bærekraftig utvikling har vært en viktig del av miljøpolitikken siden 1980-tallet, men er brukt i andre kontekster tidligere enn dette. Begrepet bærekraft er originalt brukt i forbindelse med skogbruk, fiskerier og grunnvann, hvor det i hovedsak ble brukt når en snakket om kvantiteter, gjerne gjennom begreper som ‘maximum sustainable cut’, ‘maximum sustainable yield’ og ‘maximum sustainable pumping rate’ (Rogers, Jalal & Boyd, 2008, s. 22). Konseptet om bærekraft finner vi også brukt tidligere enn dette, i sammenheng med dyrking og jordbruk i landet.

Et eksempel på dette er jordbruk i sen vikingtid og middelalder, hvor det ble praktisert roterende jordbruk i Midt-Norge. Det ble skrevet i Frostatingsloven at hver gård skulle ha et minimum mengde dyr relativt til hvor mye frø man sådde. Dette ble gjort for å ikke overarbeide jorden og sørge for å kunne fortsette jordbruk på området. Liknende systemer er brukt iblant annet Danmark og Sverige i perioden. I tidlig middelalder begynte de også med roterende avlinger, noe som kom frem i Gulatingsloven, hvor avlingene ble satt basert på årstidene. Ved å ha flere typer korn voksende samtidig, ville sjansen for dårlige avlinger som følge av dårlig klima minske. Tanker som dette kan lett knyttes til bærekraft og 'maximum sustainable yield' (Øye, 2004, s. 115-116).

På 1600-tallet ser vi spor av bærekraftig tenkning blant skogbrukere omkring i Europa. Ulrich Grober (2007) peker spesifikt til Kongeriket England, Frankrike og Tyskland som tre nasjoner hvor dette kom tydelig frem (s. 8-20). I 1661 var det bekymring for skogene i Frankrike, og kong Louis XIV stoppet salg av tømmer fra skogene under kongelig eie. Dette viste seg å være et strategisk trekk fra kongehusets side, ettersom de ønsket å bygge opp og styrke flåten sin for å lettere kunne fortsette import og eksport. Dette kunne ikke oppnås om de kongelige skogene fortsatte å hugges som de tidligere hadde blitt gjort. Jean Baptiste Colbert bidro til en reform for skogbruket i Frankrike, spesifikt i de kongelige skogene. Reformen startet med en tilstandsrapport for de kongelige skogene, hvor det ble oppgitt et slags 'inventar', i tillegg til at det fremkom bevis på misbruk av de kongelige skogene. Reformen ble kalt *Ordonnance des eaux et forêts*, og ble tatt i bruk fra 1669. Kongeriket England hadde allerede fra 1500-tallet mistet mye skog som følge av populasjonsvekst, og i 1662 nådde det punktet hvor British Royal Navy fryktet de ikke ville få tak i nok tømmer til å utvide flåtene deres. En utvidet flåte var viktig for å ligge foran deres konkurrenter, deriblant Nederland, i kampen om global kontroll. Dette førte til John Evelyns bok *Sylva or a Discourse of Forest Trees and the Propagation of Timber in His Majesties Dominions* som ble publisert to år senere, i 1664 (Bamford, 1955, s. 97-100; Grober, 2007, s. 8-9, 12-15; Taylor, 1968, s. 34-35).

Starten av 1700-tallet var likedan som århundret det fulgte. Det var fortsatt stor bekymring for skog og skogbruk rundt om i Europa, og forbruket var for høyt (Du Pisani, 2006, s. 85). Den tyske adelsmannen Hans Carl von Carlowitz publiserte i 1713 boken *Sylvicultura Oeconomica*; et 400 siders verk som tar for seg overbruk av skog, spesielt i Saxony, og hvor han forutser en stor økonomisk krise som følge av mangel på tømmer i de kommende årene (Grober, 2007, s. 7, 18-20). *Sylvicultura Oeconomica* var det første kjente dokumentet hvor begrepet 'nachhaltig' og relaterte begreper ble skrevet om (Du Pisani, 2006,

s. 85; Grober, 2007, s. 7; Holden & Linnerud, 2021, s. 61-62; Spindler, 2013, s. 11-13; Warde, 2013, s. 75).

2.1.3 Fra 1900-tallet til i dag

Ideer om naturvern spredde seg raskt på 1900-tallet, til dels fordi naturvernproblemene hadde en internasjonal viktighet. Den første internasjonale naturvernkonferansen tok sted i Sveits i 1913, hvor 17 land var representert for å diskutere naturvern og problemer rundt dette. En internasjonal rådgivende kommisjon for naturvernsspørsmål ble dannet under denne konferansen. 15 år senere, etter krigen, ble det første internasjonale naturvernkontoret opprettet i Brussel, og en ny konferanse ble organisert i Paris tre år etter dette. En ny krig brøt ut, hvilket førte til dannelsen av FN og underorganisasjonene UNESCO og FAO i 1945. Sveits arrangerte enda en konferanse i 1947, denne gangen med 24 land representert. Konferansen ledet til opprettelsen av Verdens naturvernunion (IUCN). To år senere, i 1949, arrangerte UNESCO den første verdenskonferansen om naturressurser (Norderhaug, 2002, s. 12-13).

I 1950-årene begynte en rask industriell utvikling, spesielt den økte verdensproduksjonen av petroleum. Dette førte til økt uro for miljø i 1950- og 1960-årene, og dermed økte interessen for miljøvern (Norderhaug, 2002, s. 13). Rachel Carson kom ut med boken *Den tause våren* i 1962, hvor boken skapte stor debatt samt en økt forståelse for at vi mennesker ødelegger vårt eget miljø (Du Pisani, 2006, s. 89; Holden & Linnerud, 2021, s. 62-63). Europarådet hadde vedtak i 1963 om å opprette European Committee for Conservation of Nature and Natural Resources; komiteens arbeid førte til et vedtak om å arrangere det europeiske naturvernåret som tok sted i 1970. I 1960-årene ble også naturvern tatt opp som en viktig del av arbeidet i Antarktisk-traktaten. Den internasjonale biosfærekonferansen tok sted i Paris i 1968 med over 60 nasjoner representert. Som følge av denne konferansen begynte FNs generalforsamling å planlegge en stor konferanse for å diskutere globale miljøproblemer; dette ble FN sin første miljøkonferanse (Blewitt, 2008, s. 14; Du Pisani, 2006, s. 89; Holden & Linnerud, 2021, s. 64-66; Norderhaug, 2002, s. 13-15).

Denne miljøkonferansen tok sted i Stockholm i 1972, to år etter Det europeiske naturvernåret 1970. 114 nasjoner deltok i konferansen, dog bare Romania av de østeuropeiske landene, grunnet uenigheter angående datidens Øst-Tyskland sin deltakelse i konferansen. Miljøkonferansens motto var *Bare én jord* og signaliserte at miljøspørsmålene ikke kunne løses individuelt, men måtte samarbeides om av verdens politikere. Konferansen gav oss en erklæring om det menneskelige miljø, hvor det ble gitt en liste med 26 prinsipper

som måtte følges. Flere forskere engasjerte seg i samfunnsdebatten i 1970-årene, hvorav to bøker er godt kjente: Donella H. Meadows et. al. (1973) sin bok *Hvor går grensen?* og Edward Goldsmith et. al. (1973) sin bok *Hvis vi skal overleve. Hvor går grensen?* tar for seg spørsmål om økonomisk vekst og jordens begrensninger, og skapte mye reaksjoner ettersom idéen om at samfunnsproblemer kan løses med vekst var vanlig. *Hvis vi skal overleve* ble utgitt like etter *Hvor går grensen?* og inneholdt støtteerklæringer fra 37 av Storbritannias naturvitenskapsmenn. Boken diskuterte hvilke endringer som måtte til for å utvikle et likevektssamfunn (Blewitt, 2008, s. 14-15; Du Pisani, 2006, s. 90-91; Norderhaug, 2002, s. 16-19).

I 1980-årene fortsatte det store engasjementet om miljø, noe vi ser allerede i 1980 med publiseringen av to rapporter med hovedfokus på å gjøre tanker om til handling. Disse rapportene het *The World Conservation Strategy* og *The Global 2000 Report to the President*. *The World Conservation Strategy* ble utarbeidet av IUCN, UNEP, og WWF (1980), og bidro

Figur 1: Med et så vidt og flerdimensjonelt begrep som bærekraft, hvordan skal vi konkretisere det for bruk i utdanningen?

til å sette en definisjon på naturvern som trolig var grunnlag for definisjonen av 'bærekraftig utvikling' formulert av WCED senere på 1980-tallet. *The Global 2000 Report to the President* var en miljørapport som omhandlet utviklingen som trolig ville skje frem mot år 2000, og var en grundig og omfattende rapport om globale utviklingstrekk innenfor temaer som blant annet befolkningsvekst, artsutryddelse, og vannmangel. Begge disse rapportene skrev om behovet for en opprettholdbar eller bærekraftig

utvikling (Grober, 2010/2012, s. 174; Norderhaug, 2002, s. 22-24).

I 1982 ble det holdt et spesialmøte i Nairobi for å markere at det var 10 år siden Stockholmkonferansen tok sted, men det var tydelig misnøye over mangelen på handling det siste tiåret. Som et resultat ble det foreslått å opprette en egen kommisjon, nå kjent som WCED, og denne ble vedtatt av FNs generalforsamling året etter. Fire år senere kom kommisjonens rapport ut, men til tross for dens gode mottakelse ble det lite endringer

innenfor politikk eller praksis. I begynnelsen av 1990-årene kom det mange rapporter og handlingsplaner om miljøverninnsatsen, deriblant en ny utgave av *The World Conservation Strategy* fra 80-tallet, nå kalt *Omsorg for Jorda*. I 1992 holdt FN sin miljø- og utviklingskonferanse hvor det kjente handlingsprogrammet Agenda 21 ble vedtatt. Det ble i tillegg lagt frem en klimakonvensjon og en konvensjon om biologisk mangfold, hvor de begge fikk signaturer fra over 150 land. FNs befolkningskonferanse tok sted i Kairo i 1994, hvor det ble lagt en handlingsplan for befolkningsvekst frem mot 2050. IPPC kom ut med flere klimarapporter i løpet av 90-tallet, men vi ser likevel lite politisk handlingskraft i tiden som følger (Blewitt, 2008, s. 15-16; Norderhaug, 2002, s. 24-26).

2.1.3.1 Historisk syn på bruk av bærekraftig utvikling i FN

I 1972 arrangerte FN sin første miljøkonferanse i Sverige, hvor miljøprogrammet UNEP (United Nations Environmental Program) ble opprettet i forbindelse med dette. 11 år senere ble verdenskommisjonen for miljø og utvikling nedsatt med Gro Harlem Brundtland som leder. Denne kommisjonen la frem sin sluttrapport, *Vår felles framtid*, i 1987 og det er i denne rapporten at 'bærekraftig utvikling' først blir brukt. Fem år senere, i 1992, ble det arrangert en miljøkonferanse i Brasil, også kjent som Rio-konferansen, hvor Agenda 21 ble vedtatt. I år 2000 vedtar FN sine 'tusenårsmål', hvor formålet er å utrydde fattigdom. Ett av målene omhandler det å sikre en miljømessig bærekraftig utvikling. To år senere blir det arrangert en konferanse i Johannesburg om bærekraftig utvikling, hvor målet er å vedta en plan for hvordan målene fra Rio-konferansen skulle møtes. Denne konferansen i 2002 ble i ettertid også kjent som Earth Summit og Rio +10. I 2012, ti år senere, blir konferansen Rio +20 arrangert av FN, hvor målet nok en gang er å planlegge hvordan målene fra Rio-konferansen i 1992 kan møtes. Denne konferansen resulterer i dokumentet *The Future We Want*. I september 2014 ble det vedtatt forslag til nye bærekraftige utviklingsmål av FNs generalforsamling, da tusenårsmålene utløpte i 2015. De nye målene gjelder frem mot 2030, og er med i en rapport publisert av FNs generalsekretær det samme året (Department of Public Information, 2012, s. 6; Holden & Linnerud, 2021, s. 84, 92-93).

2.1.3.2 Brundtlandskommisjonen

Under FNs generalforsamling i 1983 ble det etablert en komité som senere ble kalt verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Norges tidligere miljøminister og statsminister Gro Harlem Brundtland satt som formann i denne komitéen, og den har senere blitt kjent som

Brundtlandkommisjonen. Som en del av arbeidet deres møttes de i ulike byer verden rundt for å samle inn informasjon om hvordan mennesker samhandler med miljøet. Kommisjonens mandat inneholdt tre målsettinger:

Å ta de alvorlige miljø- og utviklingsproblemene opp til ny vurdering og formulere realistiske forslag til å løse dem, å foreslå nye former for internasjonalt samarbeid om disse spørsmål som kan påvirke politikken og begivenhetene i retning av nødvendige endringer, og å øke forståelsen og engasjementet hos enkeltpersoner, frivillige organisasjoner, næringslivet, institusjoner og regjeringer (WCED, 1987, s. 14).

Fire år senere, i 1987, ble kommisjonens endelige rapport fra arbeidet publisert under navnet *Vår felles framtid* (WCED, 1987). Det var med denne rapporten at begrepet *sustainability*, eller *bærekraft*, ble popularisert. Tom Theis og Jonathan Tomkin (2018) omtaler denne rapporten som det første troverdige og grundige studiet av begrepets betydning i konteksten av menneskers innvirkning på det globale miljøet (s. 12). Definisjonen av bærekraft, eller spesifikt bærekraftig utvikling, som fremkommer i rapporten lyder som følger: «... development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs» (Theis & Tomkin, 2018, s. 12). Rapporten klargjør at til tross for at teknologiske fremskritt og økonomisk levedyktighet muliggjør bærekraftig utvikling, er dette likevel et sosialt konstruert som vil forbedre menneskers livskvalitet. Det er tre kategorier, eller dimensjoner, rapporten ønsker å inkludere i begrepet, da de mener disse tre kategoriene allerede samhandler i et system: økonomi, miljø, og sosialt (Theis & Tomkin, 2018, s. 12). Disse blir ofte referert til som de tre pilarene innenfor bærekraft. Mer om bærekraftens dimensjoner i kapittel 2.2.1. Disse tre dimensjonene av bærekraftparadigmet er ansett som like viktige (Grober, 2010/2012, s. 181-184).

2.1.3.3 Rio-konferansen og Agenda 21

FN arrangerte en internasjonal miljøkonferanse i Rio i 1992, som senere ble kjent som Rio-konferansen. Under konferansen var det 175 stater representerte, hvor 110 av disse var på regjeringnivå (Holden & Linnerud, 2021, s. 84). Konferansen ble satt opp i kjølvannet av Brundtlandkommisjonen og den økte miljøbekymringen som oppstod på 1980-tallet. Rio-konferansen hadde som formål å undersøke hvordan man kan sikre økonomisk og sosial

utvikling for alle, uten å gjøre videre skade til miljøet. Det var viktig at dette skjedde i form av et samarbeid mellom industrialiserte land og utviklingsland. Rio-konferansen ledet til flere dokumenter, blant annet flere juridisk bindende Rio-konvensjoner, samt Rio-erklæringen om miljø og utvikling som er en liste på 27 prinsipper som skal ligge til grunn for videre arbeid med bærekraftig utvikling. Det meste kjente, og omfattende, dokumentet denne konferansen resulterte i er likevel Agenda 21. Agenda 21 er en ikke-bindende global arbeidsplan for regjeringer, organisasjoner og FN. Planen har over 100 programområder fordelt på fire hovedområder. Det første er *fattigdom, forbrukermønstre og andre sosiale og økonomiske spørsmål*, og andre område er *forvaltning av miljø- og naturressurser*. Det tredje hovedområdet var *nasjonal og internasjonal styrking av den rolle sosiale grupper og frivillige organisasjoner spiller*. Sist var *finansielle og teknologiske tiltak for å gjennomføre handlingsplanen*. Det samme året ble det opprettet et eget organ for bærekraftig utvikling: kommisjonen for bærekraftig utvikling (CSD). FN oppfordret medlemsland til å utarbeide nasjonale planer og strategier basert på Agenda 21, og disse ble kalt Lokal Agenda 21 (Holden & Linnerud, 2021, s. 89-90; United Nations Sustainable Development, u.å.).

2.1.3.4 The Future We Want – Rio+20 og Parisavtalen

Rio de Janeiro var sted for nok en internasjonal miljøkonferanse i 2012, 20 år etter Rio-konferansen i 1992. Konferansen skulle være en oppfølging av Agenda 21, hvor land skulle gi tilstandsrapport fra arbeidet. Resultatene var varierende, og Holden og Linnerud (2021) skriver at det var bedre resultater fra rike land i nord, og dårlige resultater var blant annet knyttet til kunnskaps- og teknologioverføring fra rike til fattige land (s.91).

Konferansen resulterte i dokumentet *The Future We Want*, et dokument bestående av viktige prinsipper, ideer og anbefalinger til videre arbeid (Department of Public Information, 2012). Det var under Rio+20, og i ukene som ledet opp til den, at inkluderingen av bærekraftsmål ble diskutert. Det ble under konferansen bestemt at FN skulle arbeide med å videreutvikle disse bærekraftmålene (Department of Public Information, 2012, s. 6; Holden & Linnerud, 2021, s. 92).

På COP-møtet i Paris i 2015 ble Parisavtalen inngått, hvor alle land ble enige om at jordklodens temperatur ikke skal øke mer enn 2 grader dette århundret. Det vil arbeides for å holde temperaturstigningen til under 1,5 grader. Dette er en juridisk forpliktende avtale og alle land har sagt forpliktet seg til å utarbeide nasjonale planer for å senke utslipp (Holden & Linnerud, 2021, s. 85).

2.1.3.5 2030-agendaen og FNs bærekraftsmål

Etter Rio+20 ble det opprettet en arbeidsgruppe i FN, med formål om å videreutvikle og konkretisere målene. Det var en stor arbeidsoppgave, og det tok 2-3 år før arbeidsgruppen fikk fullført forslaget og sendt det til FNs generalforsamling. Forhandlingene om forslaget startet opp i januar 2015, og i september 2015, hvor FNs generalforsamling vedtok 2030-agendaen, med dens tilhørende bærekraftsmål. Dokumentet fikk navnet *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development* (Holden & Linnerud, 2021, s. 92-93; United Nations, 2015). 2030-agendaen har som mål å utrydde fattigdom, bekjempe ulikheter, og stanse klimaendringer innen 2030, via bærekraftmålene. FNs bærekraftsmål er en felles retningslinje for land, industrien, og enkeltmennesket, og består av 17 mål med totalt 169 delmål. Landene skal selv bestemme hvordan de tar i bruk bærekraftmålene og hvilke tiltak som gjøres for å oppnå disse (FN-Sambandet, 2024; Regjeringen.no, 2023). Norge har sendt inn frivilling statusrapport til FN to ganger så langt, i 2016 og 2021, i tillegg til å publisere sine årlige rapporter *One year closer*, hvor de ser på gjennomføringen av bærekraftmålene i landet (Regjeringen.no, 2024).

2.1.3.6 Stortingsmeldinger

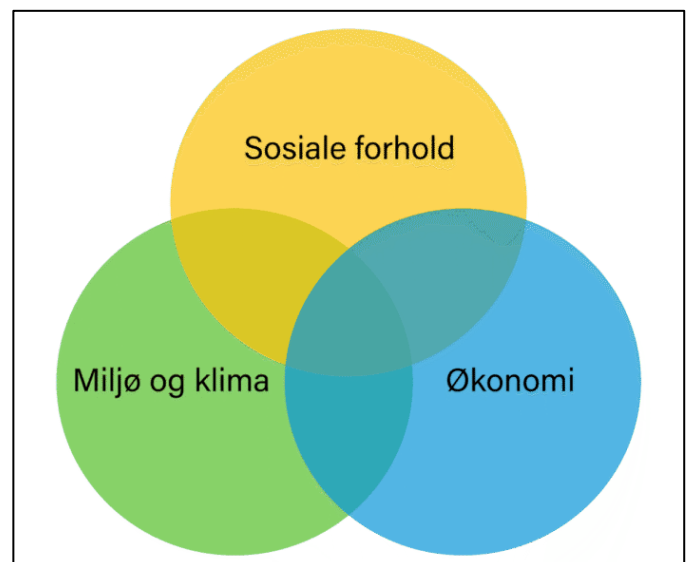
I årene som fulgte publiseringen av Brundtlandskommisjonens rapport kom det en rekke stortingsmeldinger som tok opp bærekrafttematikken fra rapporten. Det vil her trekkes frem et par eksempler, noen om bærekraft generelt, og noen som ser på bærekraft relevant for arkeologien.

St. meld. nr. 46 (1988-89) *Miljø og utvikling* kom ut ikke lenge etter *Vår felles fremtid* og var Norges svar til denne rapporten. Stortingsmeldingen inneholdt et program for oppfølgingen, hvor det blant annet var ønske om en strategi for formidling av kunnskap om miljø og utvikling i norsk utdanning (St. meld. nr. 46 (1988-1989), s. 132). Dokumentet peker til universitet- og høyskoleutdanning som sentrale i oppfølgingen av WCED sin rapport, og viktigheten av å inkludere miljøaspekter inn i eksisterende utdanning (St. meld. nr. 46 (1988-89), s. 136). Stortingsmeldingen peker også på at vi må ha en bærekraftig økonomisk utvikling, men at dette ikke må være på bekostning av miljøet (Holden & Linnerud, 2021). St. meld. nr. 58 (1996-97) *Miljøvern for en bærekraftig utvikling* hadde som formål å videre undersøke det økologiske perspektivet i Langtidsprogrammet, og tar blant annet opp tematikk som naturens tålegrenser og viktigheten av å ikke overskride disse (Brattli, 2006, s. 80-82, 90-91).

St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* snakker også om bærekraft, men mer subtilt og i form av vern av kulturminner. Målet var å stoppe forfall og tap av verdifulle kulturminner, og det diskuteres det blant annet kulturminner som ikke-fornybare ressurser som må tas vare på (St. meld. nr. 16 (2004-2005), s. 5-7). Meld. St. 40 (2020-2021) *Mål med mening* er Norges handlingsplan for å nå bærekraftmålene innen 2030, og tar for seg alle 17 bærekraftmålene, inkludert de 169 delmålene, og viser til tiltak og strategier for å nå disse målene (s. 5-9).

2.2 Modeller for bærekraftig utvikling

Når man snakker om bærekraft og bærekraftig utvikling vil det være viktig å bruke en modell eller et rammeverk, da disse vil fremstille begrepets ulike deler og hvordan disse samhandler. Holden og Linnerud (2021) peker ut to hovedtyper av bærekraftmodeller, beskrivende og normative, i tillegg til at FNs bærekraftmål fungerer som en modell i seg selv (s. 197-198). Beskrivende modeller vil fortelle oss om hvordan en situasjon *er*, hvorav en normativ modell vil fortelle oss hvordan noe *bør* være. Dette underkapittelet vil gjennomgå den originale tre-pilarmodellen, samt tre beskrivende modeller som bygger videre på denne modellen.

Figur 2: Illustrasjon av de tre dimensjonene innenfor bærekraftig utvikling, satt inn i overlappsmodellen. Hentet fra FN-Sambandet, 2023.

2.2.1 Dimensjoner for modellene

De tre dimensjonene som brukes i modellene for bærekraftig utvikling er miljø, samfunn og økonomi (figur 2). Hvordan disse dimensjonene brukes og prioriteres varierer mellom de ulike modellene. Tematikken som inngår i den miljømessige dimensjonen tar for seg mangfoldet og den gjensidige avhengigheten i levende systemer, varer og tjenester produsert av verdens økosystemer, samt påvirkningen menneskelig avfall, det menneskelige avtrykket, har på våre økosystemer. Den samfunnmessige dimensjonen tar for seg sosiale og sosiopolitiske forhold, og er også en viktig pilar innenfor bærekraftbegrepet. Denne dimensjonen trekker frem interaksjoner mellom mennesker og institusjoner/bedrifter. Videre har vi den økonomiske dimensjonen, som vil vise til at de økonomiske interessene vil definere rammeverket for beslutningstagning og flyten av kapital, samt fasillitering av handel (Baker, 2006, s. 7; FN-Sambandet, 2023).

Det er også lenge vært diskusjoner rundt en mulig fjerde dimensjon: kultur. Meireis og Rippl (2019) skriver om kulturdimensjonen som et hjelpemiddel for de andre dimensjonene til å forstå bærekraftspørsmål, og som et selvstendig tema (s. 5). Denne fjerde dimensjonen har vært diskutert i noen fagkretser lenge, men det var ikke før 2030-agendaen at det ble inkludert i offentlige skriv relatert til bærekraft (Gerber, 2019, s. 12, 20). Til tross for dens inkludering i 2030-agendaen, later det til at kultur fortsatt ikke anses som en fjerde dimensjon, men heller et viktig tema som må dekkes i rapportene (Culture Heritage Network, u. å.).

2.2.2 Tre-pilarmodell og andre beskrivende modeller

Det finnes flere ulike modeller for bærekraftig utvikling, men det er tre-pilarmodellene som er mest anvendt. Ettersom dette er den dominerende modellen innenfor bærekraftig utvikling, blir tre-pilarmodellen, og dens ulike varianter, hovedfokus i dette underkapittelet.

Tre-pilarmodellen mener at bærekraftig utvikling har en sosial, økonomisk, og miljømessig dimensjon, og for å få bærekraftig utvikling må man finne en balanse mellom de tre dimensjonene. Modellen forteller oss altså at vi ikke kan fokusere på bare én av dimensjonene. Det er denne modellen som har vært sentral i FN sitt arbeid side Rio-konferansen i 1992, og ble blant annet tatt opp som et viktig element i handlingsplanen deres, Agenda 21. Holden og Linnerud (2021) påpeker at den trolig er så populær som den er på grunn av dens enkelhet og anvendbarhet (s. 199).

I deres bok *Bærekraftig utvikling: En idé om rettferdighet* skriver Holden og Linnerud (2021) om tre ulike varianter av den originale tre-pilarmodellen: overlappmodellen, rangeringsmodellen, og den tredelte bunnlinjen (s. 198-202). Overlappmodellen plasserer bærekraftig utvikling i overlappen mellom hensyn til miljø, samfunn og økonomi. Denne modellen prioriterer å ta hensyn til alle tre dimensjonene. Om vi gjør noe som er bra for miljøet, er likevel dette ikke bærekraftig med mindre det *også* er bra for samfunn og økonomi. Overlappmodellen tvinger brukeren til å alltid ta hensyn til alle tre dimensjoner, og vurdere hvorvidt handlinger vil påvirke alle tre dimensjoner positivt. I rangeringsmodellen ser vi at de tre dimensjonene er avhengig av hverandre, men her er det en rangering mellom dimensjonene. Denne modellen starter med økonomien som må forholde seg til de samfunnsmessige rammene rundt den, oppfulgt av at økonomien og samfunnet må forholde seg til de miljømessige rammene. Rangeringsmodellen setter altså miljøet i fokus, og mener det er miljø som setter grenser for hva som er bærekraftig. Holden og Linnerud (2021)

omtaler denne modellen som en radikal variant av den originale tre-pilarmodellen (s. 200). Den siste modellen er den tredelte bunnlinjen. Denne modellen kan ansees som spesielt viktig, da det er den dominerende modellen innenfor næringslivet (Robertson, 2017, s. 148). Som Holden og Linnerud (2021) skriver gjentatte ganger, så er det viktig å få med næringslivet om bærekraftmålene skal realiseres (s. 200-201).

2.3 Bærekraft og arkeologien

Bærekraft er et begrep som allerede er en del av arkeologien og hvordan vi arbeider og tenker, men begrepet og dets tilhørende terminologi er sjelden brukt innenfor fagfeltet.

I arbeidet med denne oppgaven har det kommet frem fire ulike nyanser av bærekraft innenfor arkeologien. Videre kommer en gjennomgang av disse fire nyansene og hva disse innebærer.

2.3.1 De fire nyansene av arkeologi innenfor bærekraft

Ved bruk av bærekraft kommer gjerne to innfallsvinkler til syne: skadebegrensning og tilpasning. Arkeologi, og arbeidet vi driver gjør, vil kunne bidra i form av begge innfallsvinkler, og er derfor et fagfelt det er viktig å undersøke nærmere (Rockman, 2012, s. 194). Innenfor arkeologien ser vi gjerne flere ulike betydninger eller nyanser for tolkning av begrepet bærekraft. For denne oppgaven har det blitt definert fire nyanser innenfor bærekraft og arkeologi, da det å sette noen begrensninger for dette vil bedre oppgavens datainnsamling. De fire nyansene er kulturhistorie, kulturminneforvaltning, praksis, og økonomi. Disse er fire ulike måter å tolke og inkorporere bærekraft i fagfeltet, og defineres alle av ulike nøkkelord. Nøkkelordene er ord og uttrykk som ofte brukes i sammenheng med nyansene. Videre i oppgaven vil nøkkelordene fungere som en representasjon av nyansen de tilhører, og være anvendes i datainnsamlingen (se kapittel 4.21 og 4.2.2).

2.3.1.1 Kulturhistorie

Den første av de fire nyansene innenfor bærekraft og arkeologien omhandler den kulturhistoriske betydningen. Det er svært vanlig å se bærekraft gjennom en kulturhistorisk linse innenfor arkeologi, noe vi ser eksempler på i arkeologisk forskningshistorie. Ett eksempel på dette er innenfor post-prosessuell arkeologi og systemteori, hvor betydningen av bærekraft er til stede til tross for at selve begrepet aldri brukes (Olsen, 2014, s. 140-142). For

denne nyansen er det funnet fire nøkkelord: (u)balanse, systemteori, bæreevne, og jeger-sankere (tabell 2).

I sin bok *Kollaps: Hvordan samfunn går under eller overlever* skriver Jared Diamond (2005/2012) om hvordan vi kan studere og lære av kollaps av tidligere samfunn, og hvordan dette kan sees i lys av dagens klimaproblemer (s. 11-32, 511-513). I boken det presentert fem innvirkende faktorer for et samfunns kollaps, hvor fire av disse blir ansett som *mulig* utslagsgivende. Den femte faktoren er et samfunns respons til klimaendringer, og det vises til at dette *alltid* er utslagsgivende (Diamond, 2005/2012, s. 21). Guttmann-Bond (2019) diskuterer også hvordan studiet av tidligere samfunn sine byggestiler og former for jordbruk, kan være til nytte for dagens samfunn (s. 1666-1667). Ved å ta i bruk disse metodene kan vi mer bærekraftig bruke omgivelsene våre, samt skape mer motstandsdyktige strukturer i det nåværende klimaet (Guttmann-Bond, 2019, s. 1666-1667; Pikirayi, 2019, s. 1669; Turner et. al., 2021, s. 591).

I diskusjoner rundt jeger-sanker samfunn snakker man mye om fortidsmennesker og mobilitet. Dette er tematikk som gjerne knyttes mot bærekraftige prinsipper (Kelly, 2013, s. 77-78). Et annet tema som ofte kommer opp innenfor denne kategorien er bæreevne, hvor det for eksempel snakkes om naturens bæreevne. Dette konseptet brukes gjerne i forbindelse med fortidsmennesker og mobilitet. Høy mobilitet kan indikere at fortidsmenneskene hadde stor forståelse for deres omgivelser og dets bæreevne. Et eksempel på dette vil være rotasjon i bruk av jakt- og fiskeområder, eller variasjon i hvilke dyr det jaktes på (Hutchings & La Salle, 2019, s. 1653-1654; Kelly, 2013, s. 58-59). Knyttet til dette begrepet er også ideen om balanse/ubalanse. Av FNs bærekraftsmål kan denne nyansen knyttes opp mot bærekraftsmål 4, og kanskje mer spesifikt delmål 4.7 (FN-Sambandet, 2023).

Nøkkelord - kulturhistorie	
<u>Norsk</u>	<u>Engelsk</u>
Balanse / ubalanse	Stasis
Systemteori	Systems theory
Bæreevne	Carrying capacity
Jeger-sankere	Hunter-gatherers

Tabell 2: Nøkkelord for den kulturhistoriske nyansen.

2.3.1.2 Kulturminneforvaltning

Bærekraft kan også sees fra et kulturminneforvaltning-perspektiv innenfor arkeologien. Bærekraft og bærekraftig forvaltning av kulturminner er ofte diskutert innenfor kulturminne- og kulturvernforskning. Inntrykket man sitter igjen med etter å ha gjennomgått diverse tekster på temaet, er at mange ser bærekraft og kulturminnevern som en og samme ting. Grunnen til denne misforståelsen stammer nok fra bærekraftbegrepet. Til tross for at begrepet har noen kvaliteter som kan nært knyttes opp mot forvaltningen, er bærekraft som et konsept innenfor forvaltningen også svært diffust og vanskelig å konkretisere. Denne nyansen var vanskelig å konkretisere, og som resultat ble det derfor flere nøkkelord for å forsøke å dekke mest mulig innenfor temaet. Det ble totalt seks nøkkelord: bevaring, forvaltning, kulturressurs, ressursforvaltning, ressurstap, og tålegrense (tabell 3). Denne nyansen kan også, slik som kulturhistorie, knyttes opp mot FNs bærekraftsmål 4, og spesifikt delmål 4.7 (FN-Sambandet, 2023).

Ressurstap og kulturminner og -miljøer sine tålegrenser er en viktig del av denne nyansen. Omtrent 1% av alle arkeologiske kulturminner forsvinner hvert år, hvor noen av årsakene for eksempel er utbygging og skogbruk i områder med kulturminner, og ødeleggelser forårsaket av klimaendringer. Disse er ikke-fornybare ressurser, og slike tiltak vil føre til at disse blir skadet eller destruert (Kahn, 2007, s. 130; Miljøstatus, 2022).

Nyansen kulturminneforvaltning sine ansvarsområder er gjerne følgende: samlinger, bygningsvern, og kulturminner og kulturmiljø. I forbindelse med samlinger finner vi gjerne nøkkelordene 'bevaring', 'forvaltning' og 'kulturressurs'. Ettersom arkeologisk feltarbeid gjerne er destruktivt, vil det være svært viktig å ta vare på gjenstander som disse utgravningene gir oss. Et eksempel på dette er S. Terry Childs og Danielle M. Benden (2017) som med dokumentet *A Checklist for Sustainable Management of Archaeological Collections* har laget en oversikt over viktige steg for å forsikre en god forvaltning av arkeologiske gjenstander, samt gitt videre anbefalinger til hvordan å få en mer bærekraftig forvaltning (s. 20-23). Gaukstad (2005) skriver at kulturminner og kulturmiljø kan være viktige for bærekraftig utvikling ved å gi oss verdifull informasjon om hvordan tidligere samfunn har utnyttet ressursene sine (s. 135). Videre påpekes det at det kan være lønnsomt å bevare eldre bygninger og restaurere disse, i stedet for å rive slike bygninger til fordel for nybygg (Gaukstad, 2005, s. 85; Riksantikvaren, 2021, s. 8, 16-21).

Nøkkelord – kulturminneforvaltning	
<u>Norsk</u>	<u>Engelsk</u>
Bevaring	Preservation
Forvaltning	Management
Kulturressurs	Cultural resource
Ressursforvaltning	Resource management
Ressurstap	Resource loss
Tålegrense	Tolerance level

Tabell 3: Nøkkelord for kulturminneforvaltning sin nyanse innenfor arkeologi og bærekraft.

2.3.1.3 Praksis

Arkeologisk praksis er en annen nyanse av arkeologi innenfor bærekraft, det vil si hvordan vi utøver arkeologi. Denne nyansen dekker arkeologisk praksis i form av feltarbeid, etterarbeid, reiser, og liknende. Her ser man en mer klassisk tolkning av bærekraft med et søkelys på klimakrisen, og det vil kunne knyttes direkte opp mot FNs bærekraftsmål 12, 13, 14 og 15 (FN-Sambandet, 2023). Innenfor praksis vil nøkkelordene være allmennkjente, ettersom det er ord som ofte brukes i for eksempel media og nasjonale strategier.

Nøkkelordene er: grønn, utslipp, forurensing, gjenbruk, og FNs bærekraftsmål (tabell 4). Det er gjerne et stort fokus på lavere utslipp og nedskjæringer i bruk av forbruksvarer. Vi lever i et bruk og kast-samfunn, så et enkelt, men viktig, steg til en mer bærekraftig arkeologisk praksis vil være å tenke gjenbruk der det er mulig (Carman, 2016, s. 148).

Carman (2016) poengterer også at det å publisere digitalt kan være en måte å fremme en

bærekraftig arkeologisk praksis, men at dette også kan komme med utfordringer i senere tid med digitale arkiver (s. 148). Det er vanlig for mange arkeologer å reise mye, om dette er til

Figur 3: Dieseldrevet gravemaskin fra arkeologisk utgraving. Bruk av elektriske gravemaskiner blir derimot mer og mer vanlig på byggeplasser – kanskje vi vil se denne utviklingen i arkeologiske utgravninger også? Foto: Ingvild Haraldsdatter Johns.

feltarbeid, konferanser, eller studieturer via universitetene. I denne sammenhengen vil det å se på hvordan, og hvor mye, vi reiser, og kanskje gjøre noen endringer her, være en form for bærekraftig arkeologisk praksis.

Utslipp og forurensing blir gjerne relevant innenfor arkeologisk feltarbeid. Gravemaskiner er ikke et sjeldent syn ved arkeologiske utgravinger, og er som regel drevet på biodiesel. Anleggsleder ved JM, Hans Olav Sandvik, påpekte i en telefonsamtale at det er lovpålagt å bruke anleggsmaskiner drevet på biodiesel, om det ikke brukes elektriske maskiner, og at bruk av biodiesel kan redusere opp til 90% CO₂-utslipp, sammenliknet med vanlig diesel (personlig kommunikasjon, 14. mai 2024). Sandvik forteller også at det kan være vanskelig med bruk av elektriske gravemaskiner til arbeidet vi arkeologer utfører i felt, og tror fremtiden ligger i hydrogen-drevne anleggsmaskiner (H. O. Sandvik, personlig kommunikasjon, 14. mai 2024). Å tenke bærekraftig i arkeologisk feltarbeid kan altså for eksempel starte med å ta en vurdering på hvilke anleggsmaskiner vi bringer inn, da dette kan lede til betydelig mindre utslipp av CO₂-gasser (Statsbygg, 2023).

Nøkkelord - praksis	
<u>Norsk</u>	<u>Engelsk</u>
Grønn	Green
Utslipp	Emissions
Forurensing	Pollution
Gjenbruk	Reuse
FNs bærekraftsmål	UNs sustainable development goals

Tabell 4: Nøkkelord for praksis-nyansen.

2.3.1.4 Samfunnsnytte

Den siste nyansen innenfor arkeologi og bærekraft er samfunnsnytte. Dette er en nyanse som rommer et par ulike tema. Nøkkelordene er: kostnad, økonomi, ressursbruk, og samfunnsrelevans. Disse kan knyttes opp mot FNs bærekraftsmål 4, 8 og 12 (FN-Sambandet, 2023). Et viktig tema vil være økonomi, og de to første nøkkelordene er derfor knyttet til dette. Når vi snakker om kostnad i forbindelse med bærekraft og arkeologi, vil det for eksempel være i forbindelse med kostnadseffektivitet og kostnad versus utbytte eller verdi. Et spørsmål som er svært interessant å se på innenfor dette temaet er om arkeologi, slik den praktiseres i Norge i dag, er økonomisk bærekraftig. Dette kan for eksempel innebære både arkeologisk feltarbeid, men også arkeologiutdanningen. Er det økonomisk bærekraftig å

utdanne så mange arkeologer i året, når det tilsynelatende er færre ledige stillinger enn arbeidstakere?

Turisme er et annet relevant tema innenfor denne nyansen, hvor blant annet økonomi og ressursbruk kan diskuteres. Kulturarv er kilde til mye turisme årlig, såpass mye at noen kulturarvmiljøer har tatt skade av den enorme tilstrømmingen av besøkende. For landene, eller områdene, dette berører kan dette ha positive konsekvenser for økonomien, men turismen må klart reguleres mer slik at vi også ivaretar den ikke-fornybare ressursen som er kulturarven (Bentsen, 2022, s. 13; Dupeyron, 2021, s. 31-34; Gould & Burtenshaw, 2014, s. 3-5; Jenkins, 2013, s. 33-34). Nøkkelordet samfunnsrelevans vil ligge tett opp imot ideer fra kulturhistorie-nyansen fra kapittel 2.3.1.1, da det vil innebære hvordan arkeologi kan bidra i dagens samfunn, og i saker som klimakrisen.

Nøkkelord – samfunnsnytte	
<u>Norsk</u>	<u>Engelsk</u>
Kostnad	Cost
Økonomi	Economy
Ressursbruk	Resource use
Samfunnsrelevans	Social relevance

Tabell 5: Nøkkelord for nyansen samfunnsnytte.

Dette kapittelet har gjennomgått bærekraftens forskningshistorie, og skal ha gitt leseren et innblikk i begrepets opprinnelse og bruk gjennom tidene. Vil være et godt utgangspunkt for å forstå begrepets kompleksitet og mangfoldighet. Ordets etymologi, tidlig bruk, og bruk i moderne tid. Kapittelet har tatt for seg hvordan begrepet er brukt i norsk politikk og gjennom FNs bærekraftsmål. Videre har kapittelet gjennomgått ulike modeller som brukes i arbeid med bærekraftig utvikling. Avslutningsvis har kapittelet dekket bærekraft i arkeologi, og hvordan det brukes innenfor det fagfeltet. Det er blitt presentert fire arkeologiske nyanser innenfor bærekraft, hvilket vil bli brukt videre i kapittel 4.0. Først vil kapittel 3.0 ta for seg oppgavens empiri, hvor det blir gått gjennom utvalg av materiale, samt de tre datasettene.

3.0 Oppgavens empiri

Dette kapitlet tar for seg oppgavens materiale. Det vil først redegjøres for valg av oppgavens empiriske grunnlag, og hvorfor dette består av et tredelt datasett. Videre vil kapitlet gjennomgå disse tre datasettene individuelt. I gjennomgangen av hvert datasett vil det redegjøres for eventuelle avgrensninger og avgjørelser som er tatt.

3.1 Utvalg av materiale

Denne oppgavens empiri er tredelt, og består av følgende datasett: programlitteratur, spørreundersøkelser, og intervju. Valget falt på dette materialet, da det godt komplimenterer hverandre. Et emnesøk av programlitteraturen for arkeologi ved studiestedene vil gi mye informasjon om selve innholdet til studieprogrammet, og hvorvidt dette har inkludert bærekraft. Spørreundersøkelsene er spesielt viktige, da disse er utformet for å kartlegge om studenter og ansatte selv har sett og/eller brukt bærekraft i emner i studieprogrammene. Intervjuene gir programleder mulighet til å diskutere tematikken, samt resultatene fra forskerens spørreundersøkelse.

Ved å anvende disse tre datasettene mener jeg at materialet på en god måte vil reflektere den nåværende tilstanden ved universitetene. Materialet, gjennom disse datasettene, vil kunne vise til spesifikke resultater fra søk i programlitteraturen, i tillegg til å presentere synspunkter fra alle deler av programmet: fra de som utarbeider studieprogrammet til de som deltar i undervisningen. Det var også viktig å inkludere spørreundersøkelsene og intervjuene i oppgavens materiale for å sikre at man fanger opp tilfeller hvor bærekraft mulig dukket opp i undervisning. Hvor programlitteraturen gir oss god data og interessant statistikk, vil spørreundersøkelsene og intervjuene bidra med meninger og tolkninger som vil være viktige for å svare på oppgavens problemstillinger.

3.2 Programlitteratur

Av norske universiteter er det fire som tilbyr en utdanning innenfor arkeologi. Disse fire er NTNU, UiB, UiO og UiT. Alle fire universitetene tilbyr et bachelor- og masterprogram i arkeologi. For å best mulig kartlegge omfanget av bærekraft i den norske arkeologiundervisningen, måtte arkeologiprogrammene på disse fire universitetene studeres nærmere. Dette ble gjort ved å gjennomgå programlitteraturen, altså alle arkeologiemner som inngår i både bachelor- og masterprogrammene, og deres emnebeskrivelser, pensumlister og fagtekster.

Arkeologiprogrammene inneholder gjerne emner fra andre studieretninger, som for eksempel kulturminneforvaltning, samt emner som Ex.Phil og Ex.Fac. Å undersøke disse emnene ville ikke vært relevant for oppgaven, og gjennomgangen ble derfor begrenset til *arkeologiemner*. Ettersom tre av disse fire universitetene (UiB, UiO og UiT) tilbyr valgfrie arkeologiemner, og oppfordrer studenter til å fylle studieplanen med disse, ble både obligatoriske og valgfrie arkeologiemner inkludert i materialet. Det er verdt å nevne at NTNU også tilbyr ett valgfritt emne, men dette er rettet spesifikt mot utvekslingsstudenter fra Ghana, og forskeren anser dermed ikke dette som et valgfritt emne på lik linje med de andre. For studieåret H21/V22 utgjorde de obligatoriske og valgfrie emnene til sammen 77 arkeologiemner.

Søk 1							
Emnekode	Navn	Universitet	Studienivå	Obligatorisk/ Valgfag	Bærekraft i emnebeskrivelse	Bærekraft i pensumliste	Merknader
ARK100	Innføring i arkeologi	UiB	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK110	Menneske, utvikling og samfunn: fra dei første menneska til slutten av bronsealderen ca. 500 f.Kr.	UiB	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK111	Fordjupning i arkeologi i perioden fram til 500 f.Kr. (1)	UiB	BA	Valgfag	N/A	N/A	
ARK112	Fordjupning i arkeologi i perioden fram til 500 f.Kr.	UiB	BA	Valgfag	N/A	N/A	
ARK113	Fordjupning i arkeologi i perioden fram til 500 f.Kr. (3)	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK120	Middelhavet, Nord-Europa og Norden fra ca. 500 f.Kr. Til 1500 e.Kr.	UiB	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK121	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (1)	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK122	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (2)	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK123	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (3)	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK124	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr.	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK125	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr.	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK210	Teori og metode i arkeologi	UiB	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK212	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (1)	UiB	BA	Valgfag	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK213	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (2)	UiB	BA	Valgfag	N/A	N/A	
ARK214	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (3)	UiB	BA	Valgfag	N/A	N/A	
ARK215	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (1)	UiB	BA	Valgfag	N/A	N/A	
ARK250	Bacheloroppgave i arkeologi	UiB	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK303	Prosjektskildring	UiB	MA	Obligatorisk	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK304	Spesialemerne knytt til mastergrad i arkeologi	UiB	MA	Obligatorisk	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK305	Teori og metode	UiB	MA	Obligatorisk	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK307	Arkeologisk praksis	UiB	MA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK308	Kulturminne og forvaltning	UiB	MA	Obligatorisk	N/A	Ikke tilgjengelig	
ARK1000	Innføring i arkeologi	UiO	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK1001	Introduksjon til arkeologi	NTNU	BA	Obligatorisk	N/A	Ja	Blokk 1, kanskje blokk 2
ARK1002	Kulturhistorie og materiell kultur	NTNU	BA	Obligatorisk	N/A	Ja	Kanskje i blokk 6
ARK-1006	Arkeologisk metode	UiT	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	
ARK-1007	Arkeologiens idéhistorie	UiT	BA	Obligatorisk	N/A	N/A	

Figur 4: Utsnitt av Excel-skjema for søk 1 av programlitteratur. Komplette skjema for søk 1 finnes som vedlegg til oppgaven.

Denne delen av materialets datasett innebærer altså et emnesøk, hvor alle 77 emner, tidligere 103 emner, sine emnebeskrivelser, pensumlister og faglitteratur granskes (se figur 4). Her er det viktig å påpeke forskjellen på pensumlisten og faglitteraturen. Pensumlisten referer til selve listen som deles ut til studentene ved semesterstart, og faglitteraturen viser til selve tekstene oppført i disse listene. Dette skillet er gjort for å undersøke om bærekraft kan fanges opp i *både* tittel og innhold. Resultatene fra emnesøket vil gjennomgå i kapittel 5.2, og det komplette Excel-skjemaet er i appendiks A.

3.3 Spørreundersøkelsene

Det ble utarbeidet to spørreundersøkelser for oppgaven, hvor målgruppene var arkeologistudenter og ansatte ved arkeologiprogrammene. Søket av programlitteraturen gir

svært nyttig informasjon om emnenes inkludering av bærekraft, men sier ingenting om hvordan dette oppfattes av studenter og ansatte. Dette er den viktigste årsaken til inkluderingen av spørreundersøkelsene i materialet. Det vil bidra til en innsikt i hvordan, eller om, bærekraft oppfattes i studieprogrammet.

Materialet måtte altså inkludere tilbakemelding, samtaler eller liknende med studenter og ansatte. Den enkleste og mest kostnadseffektive måten å gjøre dette på var å lage en spørreundersøkelse. Det ble utarbeidet en spørreundersøkelse for studenter, og en for ansatte. Disse ble distribuert til målgruppene ved de fire universitetene februar 2023.

Spørreundersøkelsene inneholder grunnleggende spørsmål som for eksempel hvilket universitet man tilhører, hvilket studieprogram man er en del av, eller om man underviste i studieåret H21/V22. Videre spørres det blant annet om respondentene har hatt emner som omtalte bærekraft, om hvor bærekraft fremkommer, og hvor viktig tematikken er. Figur 5 viser utsnitt fra spørreundersøkelsene, og noen av spørsmålene de inneholder. De komplette spørreundersøkelsene og resultatene er i appendiks B. Dette datasettet, spørreundersøkelsene, inneholder altså de innsamlede svarene fra de to spørreundersøkelsene, som vi skal se nærmere på i kapittel 5.3.

Underviste du på dette universitetet i skoleåret H21/V22? *

Ja

Nei

Har du diskutert konseptet bærekraft i undervisningen skoleåret H21/V22? *

Ja

Nei

Hvis ja, i hvilke(t) emne?

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du diskutert konseptet bærekraft i undervisningen skoleåret H21/V22?»

I hvilken grad opplever du bærekraft som et prioritert emne på arkeologistudiet ved ditt universitet? *

Svært lite prioritert

Svært høyt prioritert

Figur 5: Utsnitt av spørsmålene fra spørreundersøkelsen for ansatte ved de fire universitetene. Komplette spørreskjema finnes i appendiks B.

3.4 Intervjuer med programansvarlige

Intervjuene er en viktig del av oppgavens materiale, da de, i likhet med spørreundersøkelsene (kap. 3.3) gir oss muligheten til å høre mer om hvordan begrepet bærekraft tolkes og oppfattes innad fagmiljøet. Intervjuobjektene skulle være representanter fra universitetene, og det ble programledere fra arkeologiprogrammene. Valget falt på disse intervjuobjektene fordi det ville bety at oppgavens materiale representerte alle hoveddeler av programmene: studenter, undervisere/ansatte, og programledere.

Intervjuene er gjennomført digitalt, og det ble tatt opptak og gjort transkripsjoner av alle fire intervjuene. Kapittel 4.4 vil redegjøre for arbeidsprosessen med intervjuene. I utformingen av intervjuguiden, se appendiks C, var det to punkter som ble spesielt vektlagt: deres tolkning og inkludering av bærekraft i studieprogrammet, og deres respons til resultatene fra spørreundersøkelsene. Disse temaene ble viet mest tid under intervjuene, og spørsmålene relatert til dette er under tema 2 og 3 i intervjuguiden. Utenom dette ble det stilt noen grunnleggende spørsmål om arbeidet deres, og et avsluttende spørsmål om veien videre for bærekraft i studieprogrammet.

Resultatene fra disse intervjuene er, som nevnt ovenfor, i form av transkripsjoner av intervjuene. Disse vil diskuteres nærmere i kapittel 5.4, og de fulle transkripsjonene er i appendiks C.

Dette kapittelet har gjennomgått oppgavens empiri, som består av et tredelt datasett: programlitteratur, spørreundersøkelser, og intervjuer. Det er blitt redegjort for valg av materiale og hvilken rolle det tredelte datasettet spiller i arbeidet med å svare på oppgavens problemstillinger. Hvert av disse datasettene bidrar til et mer komplett bilde av implementeringen av bærekraft i norsk arkeologiutdanning. Neste kapittel, kapittel 4.0, vil ta for seg metoden brukt i oppgavens datainnsamling og prosessering av den innsamlede dataen.

4.0 Metode

Dette kapitlet vil redegjøre for metodene valgt til analysen. Valgt metode og krav som stilles til bruk av denne vil presenteres innledningsvis i kapitlet. Videre vil kapitlet gjennomgå de tre ulike datasettene som danner oppgavens empiri: (1) programlitteratur, (2) spørreundersøkelser, og (3) intervju. Arbeidsprosessen vil belyses og det vil redegjøres for de ulike valgene som er tatt underveis.

4.1 Metode

For dette prosjektet er det blitt valgt å bruke både kvantitativ og kvalitativ metode for innsamling av datasettet. Ut ifra oppgavens problemstillinger er det nødvendig å få en overordnet oversikt over bruken av begrepet, samt å gå mer i dybden. Videre vil jeg gjennomgå hvordan kvantitativ og kvalitativ metode faktisk er anvendt i denne analysen. Begge metoder blir brukt, ettersom oppgavens empiri består av tre ulike datasett som trenger ulike metoder for å gjennomføre innsamling av dataen.

4.1.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

«Kvalitet handler om karakteren eller egenskapene hos noe, mens kvantitet er mengden av denne karakteren eller disse egenskapene» skriver Karin Widerberg (2001, s. 15) innledningsvis i første kapittel av *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Kvantitative metoder kan gjerne sees som bredskalaundersøkelser, og vil være mest egnet når en ønsker å samle inn store mengder data. Kvalitative metoder derimot, er svært nyttige når en ønsker å måle meninger og synspunkter, eller å gå i dybden på et tema. Kvantitativ data vil altså i hovedsak være data som uttrykkes ved mengdeterner som tall, hvor kvalitativ data vil uttrykkes i form av tekst (Grønmo, 2004, s. 420). Generelt sett blir kvantitative metoder eller undersøkelser ansett som strukturerte, med objektive resultater, i motsetning til kvalitative metoder eller undersøkelser som ansees som ustrukturerte eller semi-strukturerte med resultater som må tolkes av forsker, og kan derfor være subjektive. «Kvalitativ forskning er med andre ord (mer) innholdssøkende, mens kvantitativ forskning er (mer) innholdsstyrt» (Widerberg, 2001, s. 15).

Begge metoder er utbredt innenfor forskning, hvor de anvendes både individuelt og kombinert. Om en skal anvende én eller begge metodene i ens egen forskning vil avhenge av problemstillingen/forskningsspørsmålet og hva som skal besvares. I dette prosjektet er det som tidligere nevnt valgt å bruke begge metodene, da dette best vil svare på

problemstillingene. Oppgavens datasett består av tre ulike komponenter: (1) programlitteratur, (2) spørreundersøkelser, og (3) intervju med programansvarlige. For programlitteraturen (1) er kvantitativ metode anvendt ettersom det er mengder det undersøkes etter. Intervju (3) er et klassisk verktøy innenfor kvalitativ metode. Oppgavens spørreundersøkelse (2) er i hovedsak en kvantitativ undersøkelse, men inneholder noen spørsmål som går over i kvalitativ data, og kan derfor ansees som en undersøkelse med en kombinert metode.

De følgende tre underkapitlene vil gjennomgå bruken av kvantitativ, kombinert, og kvalitativ metode for oppgaven. Underkapitlene er delt inn etter oppgavens empiri; kapittel 4.2 omhandler kvantitativ metode og programlitteraturen, kapittel 4.3 tar for seg kombinert metode og spørreundersøkelsene, og kapittel 4.4 omhandler kvalitativ metode og intervjuene.

4.2 Kvantitativ metode – programlitteratur

For gjennomgangen av programlitteraturen ble det hentet data fra nettsidene til de fire universitetene som tilbyr en arkeologiutdanning i Norge: NTNU, UiB, UiO og UiT. Materialet som ble gjennomgått var emnebeskrivelser, pensumlister og faglitteraturen fra disse universitetene (se appendiks A). Obligatoriske arkeologiemner på både bachelor- og masternivå, samt eventuelle frie arkeologiemner universitetet tilbyr, ble gjennomgått. Alle bachelor- og masterstudiene i arkeologi på universitetene har andre emner inkorporert i graden deres, som for eksempel emner fra kulturminneforvaltning. Det ble bestemt at disse ikke skulle inkluderes i undersøkelsen, da de ikke vil gi relevant data for prosjektet og problemstillingene. Ph.d. er også utelatt fordi det er selvdrevent arbeid og ikke ville passet med datasettet. Det kunne selvfølgelig vært veldig interessant å se hvordan resultatene fra datainnsamlingen ville sett ut om *alle* emnene i graden ble inkludert, men dette er som sagt irrelevant for *denne* oppgavens problemstillinger.

4.2.1 Arbeidsprosessen

Selve datainnsamlingen ble gjort ved å hente inn informasjon om emner fra universitetenes nettsider, hvor PDF av emnebeskrivelser og pensumliste ble lagret lokalt. Microsoft Excel ble brukt til å lage skjema og grafer, og datainnsamlingens søk ble gjennomført ved bruk av Adobe Acrobat og Nasjonalbiblioteket sine nettsider. Nasjonalbiblioteket sine nettsider ble brukt til søk av hele bøker, ettersom deres nettsider har en egen søkemotor. Resten av faglitteraturen ble søkt i ved bruk av Adobe Acrobat.

Gjennomgangen av programlitteraturen har vært det mest tidkrevende i løpet av arbeidsprosessen med denne masteroppgaven. Det har flere ganger blitt gjort endringer og justeringer underveis, som har resultert i fire søk av programlitteraturen. Tidlig i arbeidsprosessen var metoden utviklet for programlitteraturen svært enkel, men gjennom arbeidet ble det nødvendig å videreutvikle metoden, hvor sluttresultatet er svært komplekst sammenliknet med utgangspunktet.

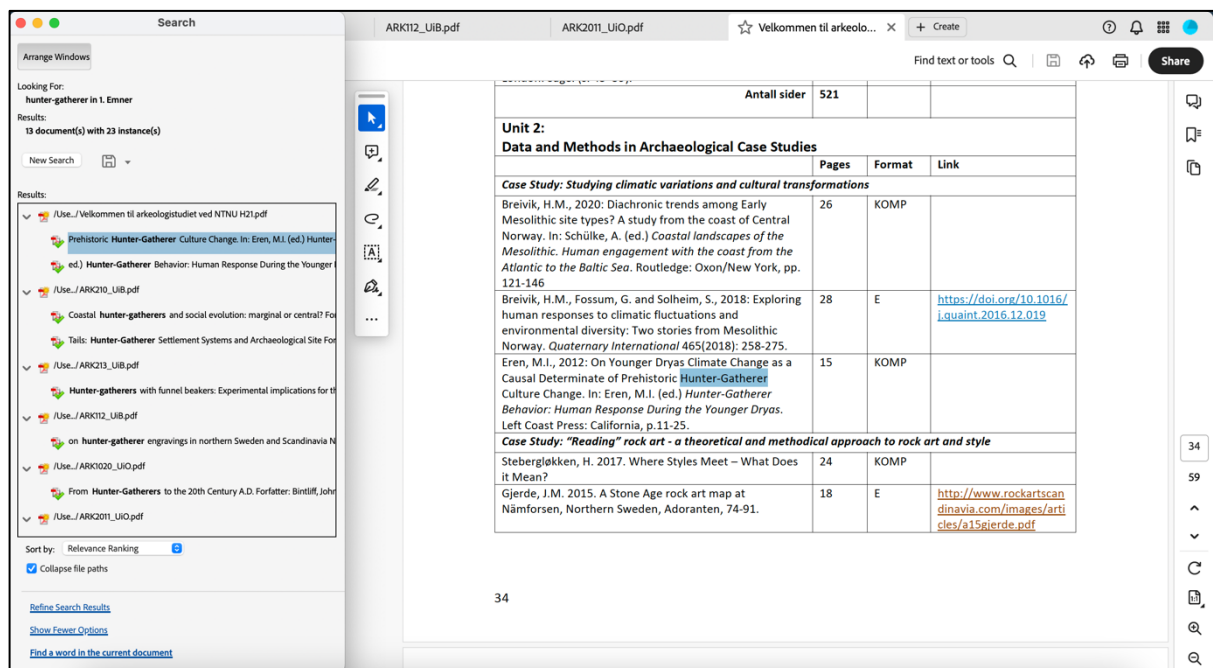
Søk	Problem	Løsning
1	Manglet semester i skjema. Mange emner å undersøke. Noen emner var irrelevante for oppgaven, som f.eks. emner fra kulturminneforvaltning o.l. Funnet emner som er utgått, og funnet to emner som ikke er blitt inkludert.	La til kolonne for semester. Fjernet emner som var irrelevante for oppgaven, og la til de to emnene som manglet. Søker bare gjennom arkeologiemner i neste søk (søk 2).
2	Søkeordet var ikke spesifikt nok; bærekraft blir for vagt.	Delte bærekraft i arkeologien inn i fire nyanser, som alle har 4-6 nøkkelord. Nøkkelordene blir brukt i videre søk (søk 3).
3	I søket av pensumlistene var noen treff vanskelige å tolke. Store mengder faglitteratur å søke gjennom. Arbeidsmengden er for stor for prosjektets tidsramme.	Neste søk (søk 4) skulle gjøre et ukritisk og kritisk søk av pensumlistene. For å lette på arbeidsmengden med søk av faglitteratur, ble de seks mest brukte nøkkelordene grunnlag for neste søk. All litteratur med utslag på nøkkelordene ble gjennomført (søk 4).
4	Ikke all faglitteratur var søkbar. Noe var ikke tilgjengelig for forskeren, og noe var bare tilgjengelig i fysisk format.	Søkte gjennom litteraturen som var søkbar (søk 4). Resten måtte det redegjøres for i oppgaven.

Tabell 6: Tabellen viser en oversikt over endringer gjort i søket av programlitteraturen.

Datainnsamlingen for programlitteraturen startet tidlig høsten 2022, og søk 1 ble gjennomført i løpet av august 2022. Det ble utformet et Excel-skjema og forskeren begynte arbeidet med å kartlegge antall emner fra de fire universitetene. Det ble inkludert noen emner som ikke var arkeologiemner, men som var en del av arkeologiutdanningen eller som var relevante valgfag, som for eksempel emner fra GIS og kulturminneforvaltning. Totalt ble det registrert 103 emner for søk 1. Det ble notert emnekode, navn, universitet, studienivå, og hvorvidt emnet var et obligatorisk emne eller et valgfag. Deretter startet søket etter oppgavens nøkkelord: bærekraft. Ordet ble søkt etter på både norsk og engelsk. Søk 1 gikk gjennom emnenes emnebeskrivelser og pensumlister. Under arbeidet med søk 1 ble det avdekket noen mangler i Excel-skjemaet; det var ikke inkludert informasjon om semester, og

det manglet to arkeologiemner (tabell 6). Forskeren bestemte også at inkluderingen av emner utenfor arkeologi ikke var nødvendig for å svare på oppgavens problemstillinger.

Før neste søk ble alle emner som ikke tilhører arkeologi, 15 totalt, og arkeologiemner som var utgått fjernet fra Excel-skjemaet, og de to arkeologiemnene som manglet ble lagt til i skjemaet. Det ble også lagt til en kolonne med informasjon om semester emnene tilhører. Søk 2 ble gjennomført i perioden januar-februar 2023, og det ble søkt i 77 emner totalt. Gjennom arbeidet med søk 2 ble det konkludert med at søkeordet ikke var spesifikt nok for å få gode resultater. Begrepet bærekraft viste seg å være for vagt og mangfoldig, som tidligere demonstrert i kapittel 2, og bruk av dette søkeordet alene ville ikke kunne gi resultater som kunne hjelpe med å besvare oppgavens problemstillinger (tabell 6).

Figur 6: Skjermtdump fra søk i Adobe Acrobat. Viser arbeidet med ukritisk og kritisk søk av pensumlister i søk 4.

Som en løsning på dette ble det etablert fire nyanser av arkeologi innenfor bærekraft til videre søk, se kapittel 2.3, hvor hver av nyansene hadde fire til seks tilhørende nøkkelord (tabell 6). Nøkkelordene vil diskuteres nærmere i kapittel 4.2.2. Disse nye nøkkelordene ville representere sin tilsvarende nyanse av arkeologi, hvilket ville bidra til å gjøre søket mer spesifikt og dermed kunne fange opp bærekraft innenfor arkeologi lettere. Søk 3 ble nok et søk av emnebeskrivelser og pensumlister, nå med nye og mer spesifikke nøkkelord. Søket ble gjennomført i perioden mars-mai 2023 og august-oktober 2023. I søket av pensumlister var det utførende å tolke noen av treffene, og det ble diskutert hvor kritisk forskeren skulle være i dette søket og hvordan det ville påvirke resultatet. Det ble fastsatt at pensumlitteraturen skulle gjennomgås på nytt i neste søk, men denne gangen med et ukritisk og et kritisk søk.

Tanken bak dette var å fange opp eventuelle endringer fra det ukritiske til det kritiske søket. Søk 3 skulle også gå gjennom faglitteraturen, men forskeren besluttet å gjennomgå faglitteraturen i et eget søk. Det ble åpenbart at arbeidet med faglitteraturen ville være svært tidkrevende, og at arbeidsmengden trolig ville overskride prosjektets tidsramme, så det måtte gjøres et utvalg av hva som skulle gjennomgås i faglitteraturen (tabell 6).

For utvalg av faglitteraturen bestemte forskeren seg for å bruke de seks mest brukte nøkkelordene fra det kritiske søket som skulle gjennomføres i søk 4. Det skulle søkes gjennom faglitteraturen fra pensumlistene som hadde fått treff på et eller flere av disse seks nøkkelordene. Det siste søket, søk 4, ble det ukritiske og kritiske søket av pensumlister (figur 6) og et søk av et utvalg av faglitteraturen. Dette søket ble gjennomført i perioden oktober-november 2023. Pensumlistene for alle 77 emnene ble søkt i to ganger; første gang ble alle treff notert (ukritisk søk) og andre gang undersøkte forskeren nærmere på teksten det var funnet treff på (kritisk søk). Arbeidet med søk i faglitteraturen viste seg å være problematisk, ettersom en del av faglitteraturen var utilgjengelig via mitt universitet eller kunne bare fås i fysisk kopi. Dette betydde at en del av litteraturen ikke kunne søkes i, slik som planlagt. Det ble derfor bestemt å søke gjennom alt som *var* tilgjengelig (tabell 6).

4.2.2 Nøkkelbegrep

Etter søk 2 ble det bestemt å lage mer spesifikke nøkkelord for søk av programlitteraturen (tabell 7). Tidligere ble det, som nevnt ovenfor, bare søkt etter bøyninger av ordet ‘bærekraft’ på norsk og engelsk, men dette viste lite resultater i datainnsamlingen. Etter diverse litteratursøk, og diskusjoner med veileder, ble det fastsatt fire nyanser av arkeologi innenfor bærekraft, eller hvor tematikken kommer frem i litteraturen. Disse fire nyansene er: kulturhistorie, kulturminnevern, praksis, og samfunnsnytte. Hver av disse defineres ut fra nøkkelord som kan være mulige indikatorer på at bærekraft anvendes eller diskuteres, som diskutert i kapittel 2.3. Det endte opp med 19 nøkkelord fordelt på de fire nyansene av arkeologi, med mellom 4-6 nøkkelord per nyanse. I tillegg kom ordet ‘bærekraft’, så totalen landet på 20 nøkkelord. Alle 20 nøkkelord ble anvendt på norsk og engelsk, for å dekke alle deler av programlitteraturen.

Kulturhistorie	Kulturminnevern	Praksis	Samfunnsnytte
(U)balance / stasis	Bevaring / preservation	Grønn / green	Kostnad / cost

Systemteori / systems theory	Forvaltning / management	Utslipp / emissions	Økonomi / economy
Bæreevne / carrying capacity	Kulturressurs / cultural resource	Forurensing / pollution	Ressursbruk / resource use
Jeger-sankere / hunter-gatherers	Ressursforvaltning / resource management	Gjenbruk / reuse	Samfunnsrelevans / social relevance
	Ressurstap / resource loss	FNs bærekraftmål / UNs sustainable development goals (SDGs)	
	Tålegrense / tolerance level		

Tabell 7: De fire nyansene innenfor arkeologi og bærekraft og deres tilhørende nøkkelord, som tidligere diskutert i kapittel 2.3.

4.3 Kvantitativ og kvalitativ metode - spørreundersøkelse

I tillegg til datainnsamlingen som ble gjort, var det ønskelig med [input] fra studenter og ansatte ved de fire universitetene. En digital spørreundersøkelse ble derfor valgt som en av undersøkelsesmetodene for prosjektet. Den digitale spørreundersøkelsen var en lavkostnadsmetode som lot forsker få svar fra studenter og ansatte ved alle universitetene, uten å måtte bruke mye tid eller penger på å for eksempel besøke de andre universitetene. Som nevnt i kapittel 4.1.1 benytter spørreundersøkelsene seg av både kvalitativ og kvantitativ metode, da respondentene blir gitt meningsmålinger med skala, samt spørsmål hvor personlige svar og meninger er ønsket.

4.3.1 Arbeidsprosessen

Det ble laget to spørreundersøkelser: én for studenter og én for ansatte. Deres formål var å samle inn informasjon direkte fra studenter og ansatte om tilstedeværelsen av bærekrafttematikken i undervisning og pensum ved deres universitet, samt støtte opp under datainnsamlingen fra kapittel 4.2. Datasettet fra spørreundersøkelsene er altså komplimenterende til datainnsamlingen fra emnekatalogene. Tanken var at om noe skulle bli

oversett under datainnsamlingen, så var det sannsynlig at dette ville dukke opp i spørreundersøkelsene.

For å sikre spørreundersøkelsenes kvalitet og brukervennlighet ble den testet ut på to medstudenter. De to studentene kom med gode råd og tilbakemeldinger på både utforming av undersøkelsen, samt formuleringer og liknende. På grunn av deres bidrag i utformingen av spørreundersøkelsene, ble de begge bedt om å ikke selv svare på denne undersøkelsen når den ble sendt ut til studentene. Dette ble gjort for å unngå at noen respondenter satt med mer informasjon enn andre. Etersom prosjektets veileder også hadde tilgang til disse spørreundersøkelsene og kom med innspill under forarbeidet, ble også han bedt om å avstå fra å svare på undersøkelsen når den ble sendt ut.

På ett punkt måtte spørreundersøkelsene vurderes ut ifra personvern. For å vurdere undersøkelsene og spørsmålene som skulle stilles brukte vi Sikt.no sitt meldeskjema for personopplysninger. Studentundersøkelsen ble umiddelbart vurdert som sikkert, da denne ikke samler inn noe form for personlig data. Undersøkelsen for de ansatte var mer komplisert, da denne originalt inneholdt spørsmål om arbeidsplass og stilling, samt emnekoder for fag de arbeidet med. Vi mente at kombinasjonen av disse opplysningene kunne lede til identifisering av enkeltpersoner, og spørsmålene ble derfor endret for å unngå dette. Etter en gjennomgang av skjemaet ble spørsmålet om stilling fjernet. Dette spørsmålet viste seg å være unødvendig for datasettet jeg ønsket å innhente, og å fjerne spørsmålet viste seg å være en god løsning på saken om personvern.

Vurdering av personvernsikkerhet var en viktig del av forarbeidet med spørreundersøkelsene. Undersøkelsene ble i utgangspunktet vurdert som ikke-problematiske med tanke på personvern, men etter noe diskusjon ble det enighet om at noen spørsmål fra spørreundersøkelsen for ansatte kunne være problematiske. Om disse spørsmålene skulle forbli som de var, måtte prosjektet meldes inn til Sikt. Det ble konkludert med at disse lett kunne omskrives for å unngå brudd på personvern. Ett eksempel på dette er et spørsmål fra spørreundersøkelsen for ansatte, hvor det ble spurt om stillingstittel. Dette spørsmålet ble fjernet helt fra undersøkelsen som et forskningsetisk grep.

4.3.2 Metodiske grep

Under utformingen av disse to spørreundersøkelsene ble det gjort noen metodiske grep for å forsikre undersøkelsens kvalitet, men også dens gjennomførbarhet. Det er et kjent fenomen at respondenter til spørreundersøkelser har lett for å legge den fra seg om det blir for langtekkelig eller komplisert. For å unngå nettopp dette ble det i forveien undersøkt hvilke

faktorer som vanligvis medvirker til dette fenomenet, og metodiske grep, eller retningslinjer, ble satt. Nedenfor følger en liste over de metodiske grepene som er tatt ved utformingen av spørreundersøkelsene:

1. Maks 15 spørsmål, men helst rundt 10 stk.
2. Ingen tvetydige spørsmål. Lag klare spørsmål med klare svaralternativer.
3. Ingen doble spørsmål.
4. Ingen personlige spørsmål.

Første punkt (1) er satt for å unngå en undersøkelse som er for lang, men også for å sørge for at alle spørsmålene har en hensikt (Bårdgård, 2022; Jacobsen, 2005, s. 268). Det er lett å fylle opp spørreskjemaer med spørsmål som ikke er hensiktsmessige, som kan omformuleres eller kuttes ut helt. Dette punktet (1) skal påse at spørsmålene revideres før spørreundersøkelsen sendes ut. Det ble også fastsatt at spørreundersøkelsen skulle være fri fra tvetydige spørsmål (2). Det er kort vei fra å stå fast på et tvetydig spørsmål til å legge fra seg undersøkelsen, og dette ønsket forskeren å unngå. Tvetydige spørsmål kan også gjøre det vanskeligere for forskeren å tolke resultatene i ettertid (Neuman, 2014, s. 322-323). Det samme gjelder for doble spørsmål (3), hvilket er hvorfor dette også landet på listen. I en spørreundersøkelse er det viktig å stille et spørsmål av gangen, slik at man alltid vet hva respondenten faktisk har svart på (Fowler, 2009, s. 94; Haraldsen, 1999, s. 157; Neuman, 2014, s. 324). Det siste punktet gjelder personlige spørsmål (4), og er plassert på listen som enda et tiltak for å unngå at respondenten legger fra seg undersøkelsen. Når det første man møter er diverse personlige spørsmål er det lett å avskrekke respondenten, noe forskeren ønsker å unngå. Det vil i tillegg gi et ekstra lag med anonymitet om man fjerner slike spørsmål (Bårdgård, 2022).

4.4 Kvalitativ metode - intervju

Under arbeidet med datainnsamlingen og spørreundersøkelsene, ble behovet for intervju tatt opp for diskusjon. Tanken var at intervju av kunne være supplerende til den allerede eksisterende dataen. Det ble derfor bestemt at etter arbeidet med spørreundersøkelsen var fullført, skulle forsker utføre intervjuer med representanter fra universitetene. Valget falt på å intervju programledere på studiene, med intensjon om å få deres tanker rundt bærekraft-tematikken og resultatene av prosjektets spørreundersøkelser.

4.4.1 Arbeidsprosessen

Arbeidet med intervju for oppgaven startet våren 2023, og det ble tidlig fastslått at disse intervjuene skulle anonymiseres. Det forskeren startet på først var å forberede spørsmål. Under arbeidet med dette ble det klart at dette var et prosjekt som måtte meldes inn og godkjennes av Sikt, ettersom forskeren ønsket å ta opptak under intervjuene. Vedlagt i søknaden til Sikt skulle det være en intervjuguide og et infoskriv til deltakerne, så dette ble utarbeidet først. Det ble undersøkt hvilken intervjustil som ville være passende, hvor forskeren landet på semi-strukturert/strukturert intervju, og spørsmålene ble utformet deretter (Jacobsen, 2005, s. 144-148).

Etter søknaden ble godkjent fra Sikt begynte forskeren å kontakte programlederne for å avtale dato for intervju. Alle intervjuene ble gjennomført over video på Zoom, og det ble tatt video- og lydopptak av intervjuene. Dette ble gjort for at forskeren skulle slippe å måtte ta notater gjennom hele intervjuet, og dermed forblir fokuset på samtalen med informanten (Jacobsen, 2005, s. 148). Etter siste intervjuet var gjennomført ble det satt av to uker til arbeid med behandling av opptakene. Først ble opptakene transkribert, og etterpå gikk de alle gjennom renskrivning. Hva dette spesifikt innebar beskrives nærmere i kapittel 4.4.3. Etter opptakene var ferdig behandlet ble de slettet, og prosjektet ble meldt avsluttet hos Sikt.

4.4.2 Intervjuguide og metodiske grep

Som tidligere nevnt er oppgavens intervjuguide semi-strukturert/strukturert. I arbeidet med denne ble det brukt litteratur som Jacobsen (2005, s. 149-153) og Creswell (2014, s. 193-194), i tillegg til at forskeren undersøkte andre intervjuguider for referanse. Intervjuguiden ble delt inn i fire tematiske bolker: bakgrunn og definisjon av bærekraft, bærekraft i studieplanen, resultater fra spørreundersøkelsen, og veien videre (se appendiks B).

Det ble gjort noen metodiske grep for intervjuet for å forsikre et godt resultat. En bekymring når man intervjuer noen kan være at informanten føler seg utilpass eller ikke føler de kan snakke fritt, noe forskeren prøvde å unngå ved å anonymisere intervjuene. De metodiske grepene for intervjuene er liknende de metodiske grepene brukt for utforming av spørreundersøkelsene, som vist i kapittel 4.3.2, med noen justeringer. Nedenfor følger en liste over de metodiske grepene som er satt for intervjuene:

1. Ikke for mange spørsmål – rundt 10 stk.
2. Ingen tvetydige spørsmål – tydelige spørsmål.

3. Ingen personlige spørsmål.
4. Unngå skarpe spørsmål.

For mange spørsmål kan gjøre intervjuprosessen langtekkelig og kan gjøre det mindre sannsynlig å finne en deltaker til undersøkelsen (Bårdgård, 2022; Jacobsen, 2005, s. 268). Første punkt (1) ble derfor satt inn for å unngå dette. Tvetydige spørsmål (2) var heller ikke ønskelig, da de kan bli vanskelig å tyde og gjøre informanten usikker (Neuman, 2014, s. 322-323). Neste punkt (3) om personlige spørsmål, samt siste punkt (4) om skarpe spørsmål, er tiltak for å sørge for at informanten ikke blir utilpass. Med skarpe spørsmål (4) tenkes det spesielt på spørsmål som kan føles tilspisset mot en selv eller institusjonen de representerer.

4.4.3 Transkribering av intervju

Etter at intervjuprosessen var fullført, måtte opptakene gjennomgås og transkriberes. Under transkripsjon av intervjuer og liknende er det flere ulike fremgangsmåter en kan benytte. Dette kan variere fra en ordrett transkripsjon til full omskriving av tekst (Oliver et al., 2005, s. 1273-1278). Valget falt på en form for transkripsjon hvor alle personopplysninger fjernes, i tillegg til at selve teksten renskrives. Teksten skrives altså ikke helt om, men det rettes opp i litt grammatikk og fyllord fjernes.

Mer spesifikt, så har det under transkripsjon blitt fjernet *alle* direkte personopplysninger, som for eksempel personnavn og navn på universitet. I tillegg har navn på emner, forskningsprosjekter og liknende blitt fjernet, da disse lett kan spores tilbake til det spesifikke universitetet. Når personopplysninger er fjernet blir det erstattet med «X». Når noe i opptaket er uklart eller utydelig for forskeren som transkriberer dette i ettertid, blir det usikre/utydelige ordet eller setningen erstattet med «[utydelig]». Renskrivningen av transkripsjonene har, som sagt, betydning å rette opp i litt grammatikk og å fjerne de fleste fyllord som «ah», «eh» og «hm». Ikke alle er fjernet, men nok til at transkripsjonene blir lettere å lese og forstå for leseren. Samtidig ble det også gjort noen redigeringer i språket, så dette skulle føles mer konsekvent på tvers av alle fire transkripsjonene; et eksempel på dette var å fjerne eventuelle indikatorer på dialekt. Dette ble gjort for å forsikre anonymiseringen av transkripsjonene.

Dette kapitlet har gjennomgått oppgavens metode for innsamling av data. Det tredelte kapitlet har tatt for seg hver av de tre datasettene for oppgaven og metoden brukt til dette. For hvert datasett ble det gjennomgått arbeidsprosess og metodiske grep. Neste kapittel vil ta for seg resultatene fra disse tre datasettene, og vil, for enkelthets skyld, følge samme inndeling og rekkefølge.

5.0 Resultater

Dette kapittelet vil gjennomgå resultater fra oppgavens datainnsamling. Dette tredelte datasettet inkluderer søk av arkeologiemner, spørreundersøkelser, og intervjuer. Kapittelet vil følge samme struktur som kapittel 3 og 4, for å gjøre det lettere for leseren.

5.1 Resultater fra søk av programlitteratur

Kapittel 3.2 og 4.2 har tidligere gjennomgått søk av programlitteratur fra de fire universitetene (NTNU, UiB, UiO og UiT). Disse søkene ble gjennomgått over flere perioder, se kapittel 4.2.1. Underkapittel 5.1.1, 5.1.2 og 5.1.3 vil gjennomgå resultatene fra disse søkene. Jeg har valgt å dele det opp på følgende måte: resultater fra søk 1 og 2, resultater fra søk 3, og resultater fra søk 4. Appendiks A vil inneholde komplett Excel-skjema for søk 3 og 4. Excel-skjema for søk 1 og 2 vil være tilgjengelig som vedlegg til oppgaven.

5.1.1. Resultater fra søk 1 og 2

Som tidligere nevnt i kapittel 4.2.1. ble søk 1 gjennomført høsten 2022 og søk 2 ble gjennomført våren 2023. Søkene er samlet i ett felles underkapittel, ettersom det ikke var store endringer i resultatene fra søk 1 til søk 2.

For søk 1 gjennomgikk forskeren 103 emner, hvorav det var 2 treff i emnebeskrivelser og 10 treff i pensumlistene. Før neste søk ble det fjernet 28 emner, og lagt til to nye arkeologiemner. I søk 2 endte jeg opp med å gjennomgå 77 emner, med samme resultat som søk 1: 2 treff i emnebeskrivelser og 10 treff i pensumlister. Det er ikke gjort noen endringer på selve søkemetoden fra søk 1 til søk 2, så at resultatene er identisk var ikke uventet. Det viser altså at det bare er arkeologiemner som har hatt treff under søket.

Arbeidet gjort med søk 1 og søk 2 er likevel viktig, da det har lagt grunnlaget for metodikken som brukes videre i søk 3. Disse søkene har bidratt til å bedre oppgavens endelige datasett.

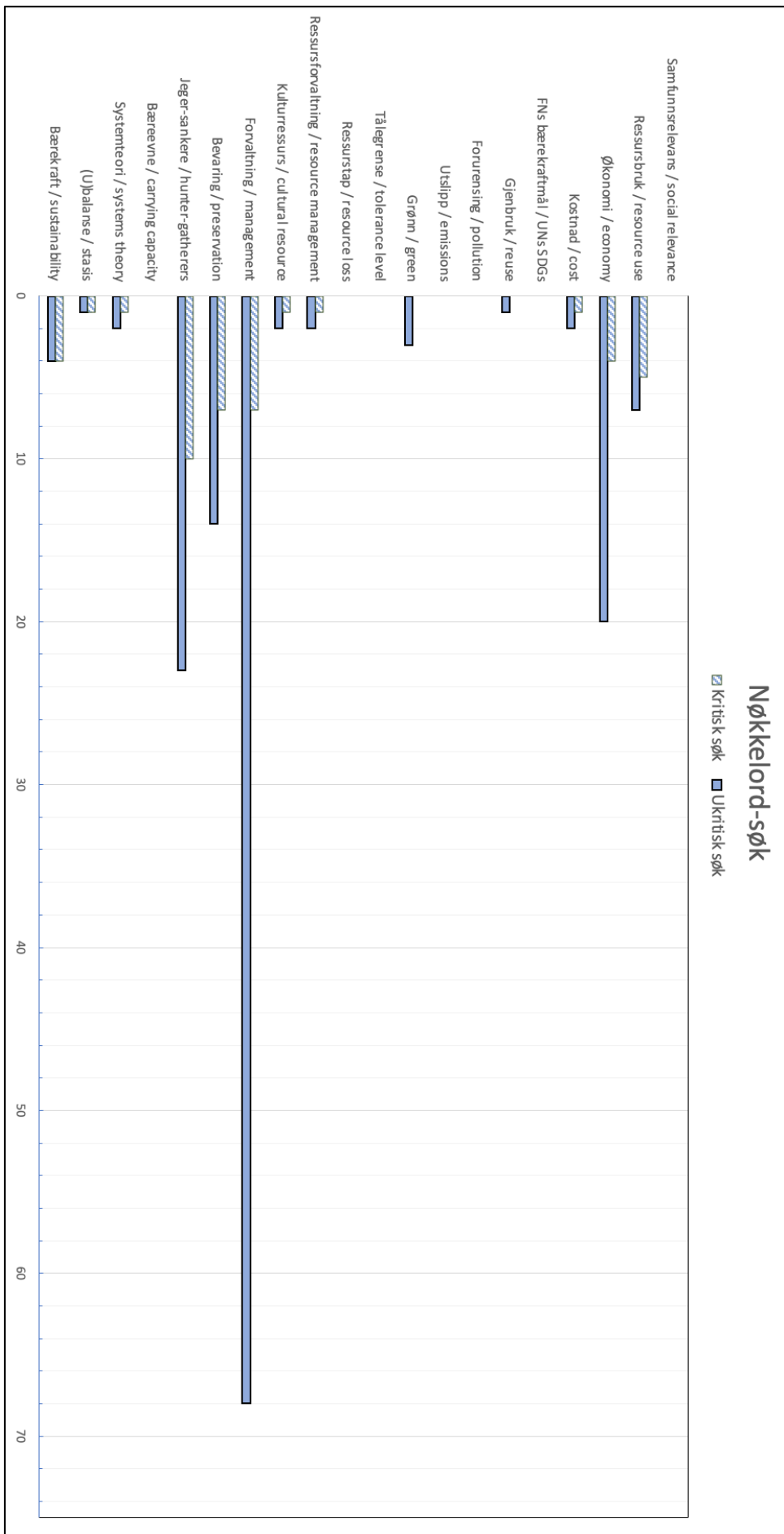
5.1.2 Resultater fra søk 3

Søk 3 ble gjennomført høsten 2023, etter å ha gjort store endringer i Excel-skjema (appendiks A) og metoden for søk (se kap. 4.2.1). Disse endringene sees kort oppsummert i tabell 6, og mer detaljert beskrevet i kapittel 4.2.1.

Søk 3 tok for seg 77 emner, hvor det ble søkt etter 20 nøkkelord i alle emnenes emnebeskrivelse og pensumlister. Introduseringen av nøkkelord gjorde en markant endring i

antall treff. Fra søk 2 til søk 3 økte antall emner med treff i emnebeskrivelser fra 2 til 25, og antall emner med treff i pensumlister økte fra 10 til 38. Flere av disse emnene har hatt flere enn ett treff på nøkkelord i emnebeskrivelse og/eller pensumliste, så tallene presentert her viser altså bare til hvor mange emner som har fått utslag under søket, ikke hvor mange nøkkelord som er funnet totalt. Et eksempel på dette er emnet ARK308 som har fått utslag på både emnebeskrivelse og pensumliste, og det er blitt treff på tre nøkkelord i emnebeskrivelsen og fem nøkkelord i pensumlisten (se appendiks A).

Disse store endringene fra søk 2 til søk 3 demonstrerer svært godt verdien av å videreutvikle metoden underveis i arbeidet. Problemer som er møtt på under arbeid med søk 1 og 2 har bidratt til å utvikle en grundigere og mer spesifikt metodikk, hvilket gir oss et bedre datasett å diskutere videre i lys av oppgavens problemstillinger.

Figur 7: Resultat av ukrittisk og krittisk søk av pensumlister i søk 4 av programlitteraturen.

5.1.3. Resultater fra søk 4

Dette siste søket var ikke et komplett søk av hele datasettet, bare spesifikt det ukritiske og kritiske søket av pensumlistene, samt søk av faglitteraturen. Resultatene av søket av pensumlistene er illustrert i figur 7, med komplett skjema i appendiks A, hvor vi ser en drastisk endring i antall treff på de fleste nøkkelordene. Det ukritiske søket fikk 149 treff på nøkkelord i faglitteraturen, men det kritiske søket fikk bare 42 treff. Det er verdt å merke seg at de to nøkkelordene som hadde treff i praksis-nyansen i det ukritiske søket, fikk ingen treff i det kritiske søket. Denne nyansen hadde heller ingen treff i søket av emnebeskrivelser (appendiks A), og er dermed den eneste uten treff i det endelige datasettet.

Som diskutert i kapittel 4.2.1 ble de seks nøkkelordene med flest treff i det kritiske søket grunnlag for videre søk i faglitteraturen. Det betyr at nøkkelordene som ble søkt gjennom er: bærekraft, jeger-sankere, bevaring, forvaltning, økonomi, og ressursbruk. Med de seks nøkkelordene som ble gjennomført ble det gjort treff i 16 emnekoder. Det ble treff for alle fire universitetene, og med jevne resultater. I søket av faglitteraturen var det ingen endringer i antall treff for nøkkelordene 'bærekraft' og 'forvaltning'. Alle treff på disse nøkkelordene i det kritiske søket av pensumlistene ble bekreftet i søket av faglitteraturen. Jeger-sankere gikk fra 10 antall treff til 8 treff. Bevaring gikk fra 7 til 4 treff. Økonomi gikk fra 4 til 2 treff. Ressursbruk gikk fra 5 antall treff til 3 treff. De endelige resultatene fra dette søket illustreres i tabell 8.

Søk 4 - faglitteratur		
<u>Nøkkelord</u>	<u>Antall treff</u>	<u>Emnekode</u>
Bærekraft / sustainability	4	ARK305, ARK-2033, ARK3003, ARK4210
Jeger-sankere / hunter-gatherers	8	ARK210, ARK-1012, ARK2001, ARK2011
Bevaring / preservation	4	ARK305, ARK-2028, ARK2110
Forvaltning / management	7	ARK305, ARK307, ARK308, ARK1001, ARK2002, ARK2110
Økonomi / economy	2	ARK1010, ARK-1012
Ressursbruk / resource use	3	ARK308, ARK1010, ARK-1012

Tabell 8: Resultat fra søk av faglitteratur. Tabellen viser nøkkelord, antall treff og emnekode.

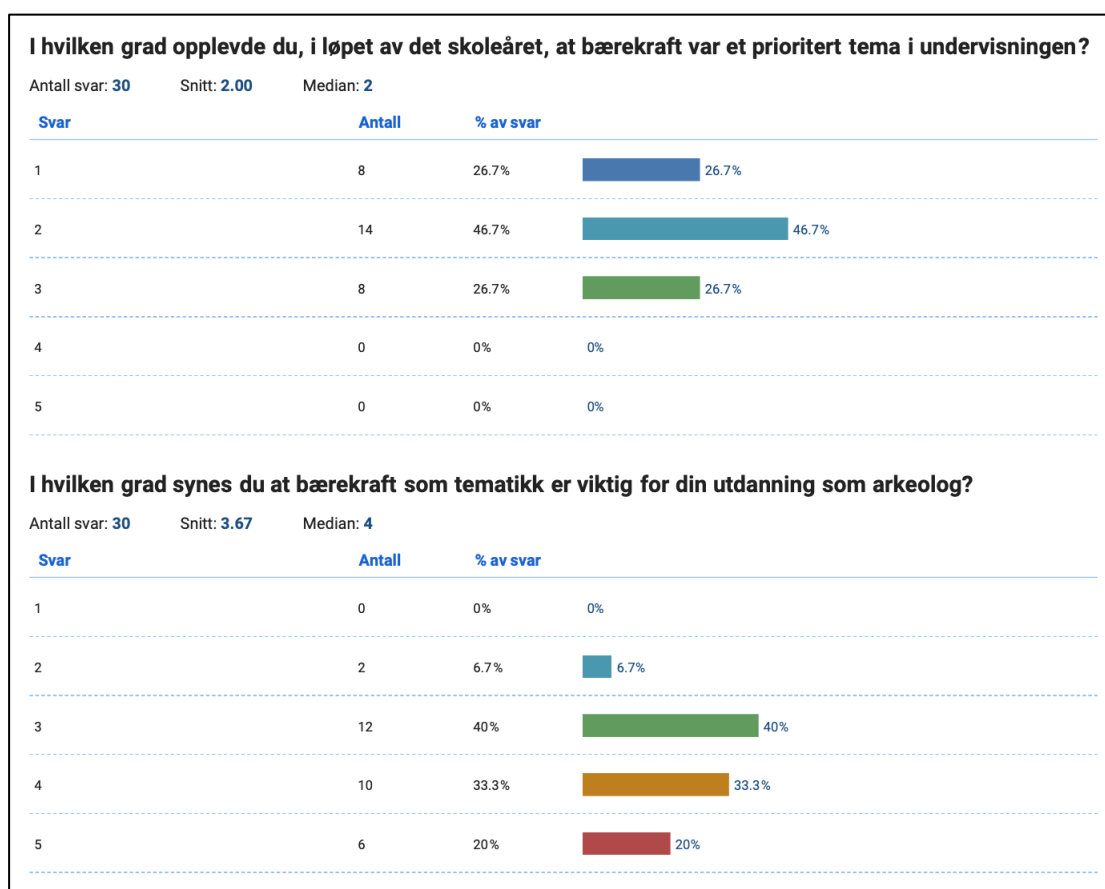
5.2 Resultater fra spørreundersøkelser

Som tidligere omtalt i kapittel 3.3 og 4.3 ble det sendt ut spørreundersøkelser til studenter og ansatte ved de fire universitetene våren 2023. Dataen som presenteres her er resultatene av disse to undersøkelsene. Studentenes og de ansattes resultater vil presenteres separat, i underkapittel 5.3.1 og 5.3.2 respektivt. Resultatene fra de to spørreundersøkelsene, og selve spørreskjemaene, i sin helhet er i appendiks B.

5.2.1. Resultater fra spørreundersøkelsen for studenter

I spørreundersøkelsen for studenter var det 30 respondenter, og alle var studenter i studieåret H21/V22. Det kom inn svar fra alle fire universitetene, hvorav 76.7% av respondentene var studenter fra NTNU (se appendiks B). Av de 30 respondentene var 70% bachelorstudenter og 30% masterstudenter.

Respondentene ble spurt om hvorvidt de hadde hatt emner som diskuterte bærekraft i det gitte studieåret, hvor 63.3% svarte nei. Av de 11 (36.7%) som svarte ja, var det 9 stykker som husket dette fra et spesifikke emner eller en foreleser. ARK1001, ARK1002 og ARK3003 ble bragt frem. To av respondentene nevnte også emner utenom arkeologiemnene: menneskets tidsalder og kulturminneforvaltning.

Figur 8: Utsnitt fra studentenes spørreundersøkelse. Resultat fra spørsmål med Likert-skala.

Neste spørsmål var om *hvor* i undervisningen bærekraft som tema fremkommer. Dette var et flervalg-spørsmål hvor studentene kunne velge «forelesning», «pensumlitteratur» eller «annet». Fordi det er et flervalg-spørsmål, vil ikke prosentandel vil stemme i disse resultatene. Det var 20 studenter som svarte at dette fremkom i forelesning og 13 svarte at det fremkom i pensumlitteraturen. I tillegg var det 8 stykk som svarte annet. Av disse 8 var det ett svar med ett alternativ til de gitt av spørreundersøkelsen; de resterende 7 var respondenter som ikke hadde hatt bærekraft som tema i studietiden.

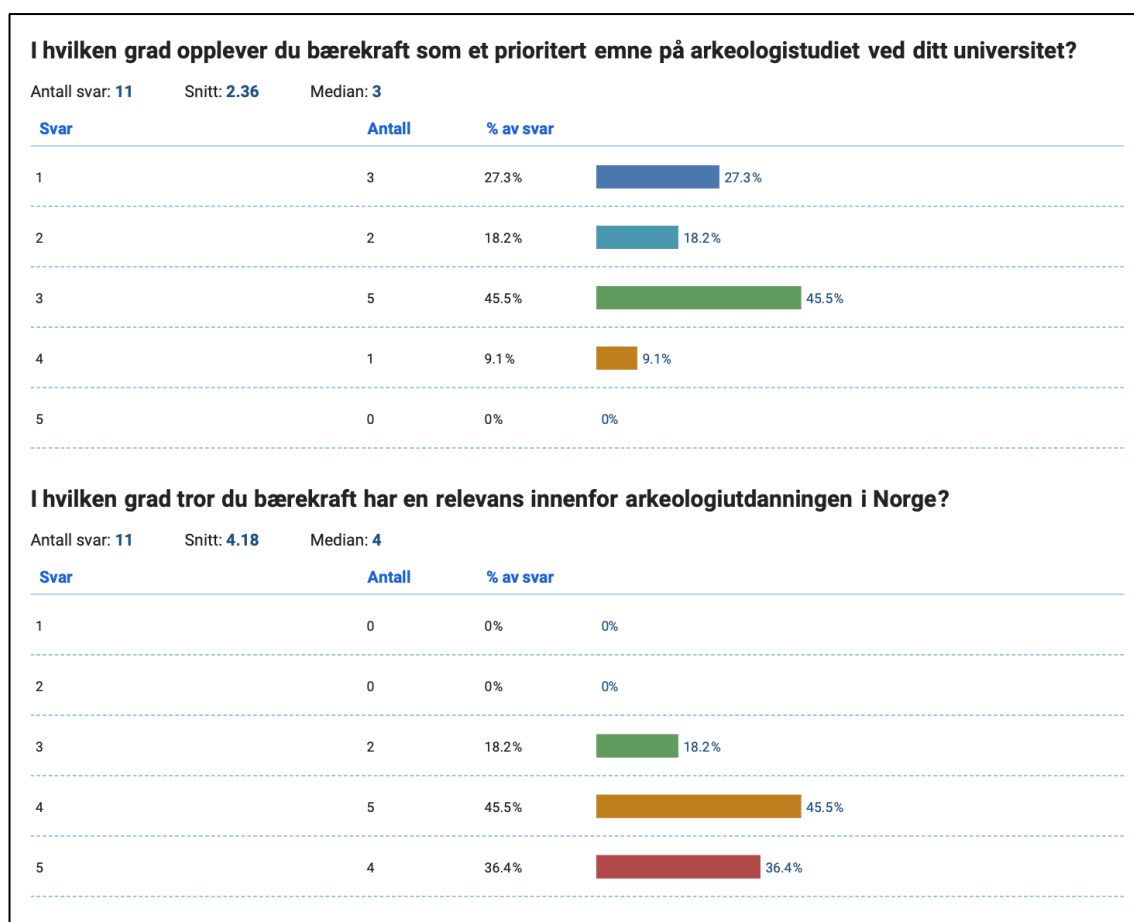
Studentene ble også gitt meningsmålinger i Likert-skala, hvor de først ble spurt om i hvilken grad de opplevde at bærekraft var et prioritert tema i undervisningen i studieåret H2/V22. De ble gitt en skala fra 1 til 5, hvor 1 var «ikke prioritert» og 5 var «svært prioritert». Her svarte 26.7% av respondentene 1, 46.7% av svarte 2, og 26.7% svarte 3 (figur 8). Neste meningsmåling spurte studentene om i hvilken grad de synes bærekraft er et viktig tema for arkeologiutdanningen. Det ble gitt skala fra 1 til 5, hvor 1 var «ikke viktig» og 5 var «svært viktig». 6.7% av studentene svarte 2, 40% svarte 3, 33.3% svarte 4, og 20% svarte 5 (figur 8).

Siste del av spørreundersøkelsen ga respondentene mulighet til å legge igjen egne tanker eller kommentarer om tematikken. Av 30 respondenter var det 11 som valgte å skrive noe. Et par studenter skrev at det er noe de ikke tidligere har tenkt over. En student var i et skrive-år i den gitte perioden, og hadde derfor ingen emner. En annen respondent kommenterte at spørreundersøkelsen ikke var spesifikk nok med tanke på hvilken form for bærekraft man diskuterer. De skriver likevel at de mener bærekraft i forbindelse med FNs bærekraftsmål *ikke* blir diskutert, men at bærekraft i forbindelse med fremtidig arbeid som arkeologi *blir* diskutert. En student nevner at bærekraft dukker opp i undervisning som omhandler det å undersøke kulturminner, og hvorvidt disse skal utgraves eller ikke. Et annet svar skriver det bare ble nevnt kort i forbindelse med arkeologiske minner i krigssoner, men at det fortjener en plass i utdanningen og gjerne kunne fått en egen forelesning. En av respondentene føler det er viktig å diskutere begrepet i arkeologien, men at det er vanskelig fordi det er så mange bærekraftsmål å forholde seg til. Peker til at det er et fåtall av målene som vil være relevante, kanskje 3 av 17: klima og klimaendringer, livet i havet, og livet på land. Respondenten tror mange institusjoner er lei begrepet, da det er veldig generelt og u håndgripelig, og kan oppleves som et uttrykk som er i vinden. Påpeker at det vil være nyttigere å spesifisere *hva* man ønsker å diskutere. Den siste av respondentene mener det er mange måter vi arkeologer burde forholde oss til begrepet, som i et bevaringsøyemed og med bærekraft i fortiden. Studenten hadde ikke emne om bærekraft, men studentene hadde selv

engasjement for begrepet og oppsøkte det. Inkluderte blant annet tematikken i et nummer av student-tidsskriftet RISS.

5.2.2. Resultater fra spørreundersøkelse for ansatte

Spørreundersøkelsen for ansatte hadde totalt 11 respondenter, hvorav 10 av disse underviste på universitetet i studieåret H21/V22. Det kom svar fra tre av fire universiteter: Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, og NTNU. Av de 11 respondentene var 63.3% fra NTNU.

Figur 9: Utsnitt fra ansattes spørreundersøkelse. Resultat fra spørsmål med Likert-skala.

Når de ansatte ble spurt om de har diskutert bærekraft i undervisningen i studieåret H21/V22, svarte 72.7% nei. De tre (27.3%) som svarte ja, skrev at begrepet ble brukt i forbindelse med forvaltningsperspektiv, samtidsarkeologi, kulturarvsstudier, og arkeologisk kulturminneforvaltning. En respondent spesifiserer at konseptet er brukt, men ikke selve begrepet. Emner som blir nevnt er: ARK125, ARK210, ARK307, ARK308, og ARK3002.

Neste del av spørreundersøkelsen er meningsmålingene i Likert-skala, hvor det først blir spurt om i hvilken grad de opplever bærekraft som et prioritert emne på arkeologistudiet ved deres universitet. De ble gitt en skala fra 1 til 5, hvor 1 var «ikke prioritert» og 5 var «svært prioritert». Her ser vi at 27.3% svarte 1, 18.2% svarte 2, 45.5% svarte 3, og 9.1% svarte 4 (figur 9). Andre meningsmåling spurte respondentene i hvilken grad de tror bærekraft har en relevans innenfor arkeologiutdanningen. Det ble gitt skala fra 1 til 5, hvor 1 var «ikke viktig» og 5 var «svært viktig». Alle svar øvre enden av skalaen, hvor 18.2% svarte 3, 45.5% svarte 4, og 36.4% svarte 5 (figur 9).

Videre fikk de ansatte spørsmål om de opplevde at bærekraft ble diskutert under planlegging og oppsett av emnene for studieåret H21/V22. Den generelle responsen var nei, eller i liten grad. Av de 11 respondentene var det 3 som nevnte det som et underliggende tema som ikke omtales eksplisitt. Avslutningsvis fikk de mulighet til å skrive ned egne tanker eller kommentarer om tematikken. Av de 11 respondentene var det 5 som valgte å kommentere noe. En skriver at de tror mange forholder seg til bærekraft i ulike situasjoner, men at begrepet ikke brukes. En respondent skriver at nåtidige diskusjoner om bærekraft vil ha betydning for innretningen av forskning og forvaltningsvirksomhet innenfor fagfeltet. Påpeker at de underliggende diskusjonene påvirker hvilke arkeologiske prosjekter man går videre med, og hvilken data man ønsker å samle inn. En annen skriver det er to forskjellige aspekter i forbindelse med bærekraft i arkeologiutdanningen: bærekraft i kulturhistorien, og bærekraft i utøvelsen av yrket. En av respondentene påpeker at spørsmålene må være mer detaljert for å undersøke temaet videre. De mener også det er viktig å arbeide med faget sammen for finne ut hvordan bærekraft kan måles i utdanningen. Siste respondenten mener det bør tas en systematisk diskusjon på begrepets bruk i et historisk perspektiv og hvordan bærekraft skal innlemmes i undervisningsopplegg.

5.3 Resultater fra intervjuer

De tidligere kapitlene 3.4 og 4.4 har blant annet gjennomgått utforming og arbeidsprosess for intervjuene. Disse ble utført sommer/høst 2023. Resultatene av de fire intervjuene blir nå presentert i underkapittel 5.3.1 til 5.3.4. Underkapitlene vil ta for seg informantenes svar om bærekraftbegrepet, bærekraft i studieplanen, resultater fra spørreundersøkelsene, og veien videre. For fulle transkripsjoner, intervjuguide og samtykkeskjemaer, se appendiks C.

5.3.1. Hva legger du i begrepet bærekraft?

Informantene fikk spørsmål om hva de selv legger i begrepet bærekraft, oppfulgt av om de tenker dette samsvarer med tolkningen arkeologiprogrammet bruker.

Flere temaer dukket opp på tvers av intervju; ett av disse var klima og miljø. Informant 1 snakker om dette i forbindelse med HF sine satsninger, som bruker FNs bærekraftsmål som utgangspunkt. Det å få studenter til å bli mer oppmerksomme på, og å reflektere over, samspillet mellom menneske og natur er noe som er viktig, mener informanten. Innenfor klima og miljø ble det blant annet nevnt håndtering av ressurser i fortiden, og hvordan man håndterte og tilpasset seg klimaendringer. Informant 2 påpeker også klimaendringenes innvirkning på kulturminner og hvordan man skal beskytte truede funnplasser. Et annet tema som ble diskutert er et mer miljøvennlig studie. Flere av informantene trekker frem reiser som noe som kan gjøres mer miljøvennlig. Informant 3 nevner også ekskursjoner og feltkurs i forbindelse med dette.

5.3.2. Bærekraft i studieplanen

I den neste delen spurte jeg informantene om de arbeider med bærekraft på studieprogrammet, og om det ble diskutert i planlegging av undervisningen for studieåret H21/V22.

Alle informantene snakker om arbeid med bærekraft på studieprogrammet deres, men det fremkommer på veldig ulike måter. Informant 2, for eksempel, forteller at bærekraft arbeides med av ulike undervisere, men kanskje ikke helhetlig på studieprogrammet. Informant 1 og 4 peker til spesifikke emner eller temaer som samtidsarkeologi og kulturvern, som vil dreie seg rundt bærekraft. Informant 3 trekker frem at de stadig arbeider med å gjøre studietilbudet deres attraktivt, både for dagens studenter, men også for fremtiden. Så her arbeider de mer med å skape en bærekraftig studie. Det er enighet fra tre av informantene om at det nok ikke er diskutert bærekraft i planleggingen av undervisningen for H21/V22. Informant 3 nevner igjen arbeidet med studieprogrammet og å gjøre dette bærekraftig; på denne måten er bærekraft diskutert i planleggingen.

5.3.3. Resultater fra spørreundersøkelsene

Informantene ble presentert resultater fra spørreundersøkelsene som var blitt sendt ut våren 2023. 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt/undervist emner som diskuterte bærekraft. Studenter og ansatte opplever også bærekraft som et lite prioritert tema, samtidig som de mener det er viktig for fagfeltet deres. Informantene ble spurt om de tror

disse tallene er representative for deres institusjon, og hvorfor de tror bærekraft blir opplevd som lite prioritert.

Alle fire informantene er enige om at disse tallene trolig er representative for deres studieprogram. Det er også enighet om at det trolig er fordi bærekraft og liknende begreper ikke anvendes i undervisningen. Det er emner som vil omhandle tematikken, men som informant 1 påpeker, så kan det trenge en bevisstgjøring av dette for studentene. Informant 2 trekker også frem at det kan være lett å gå glipp av eller glemme tematikk fra en forelesning om det er noe man ikke personlig interesserer seg for. Informanten forteller om at dette vises godt når man sender ut de årlige spørreundersøkelsene, hvor studentene ofte kan hevde å ikke ha hatt undervisning i tematikk som de definitivt har hatt.

På spørsmål om hvorfor bærekraft blir opplevd som lite prioritert, snakker informant 2 litt rundt dette med prioritering av tematikk. At det er såpass mange temaer innenfor arkeologi at det blir vanskelig å vite hva man skal prioritere i et studieprogram. Informant 4 peker på at tid og ressurser ikke strekker til, og at dette kan være en del av problemet. Om bærekraft skal innføres burde det komme mer ressurser ovenfra for å kunne lage et opplegg rundt det. Informant 1 mener det er viktig å rette bærekraft opp mot klima og miljø, så man får en bedre forståelse av hvor viktig begrepet er. De nevner også at det er viktig å tydeliggjøre hvordan nåtidens problemer kan relatere til forhistorien.

5.3.4. Veien videre

Avslutningsvis ble informantene spurt om hva de tror må til for å lykkes med å innlemme bærekraft i studieprogrammet og dets emner. De ble også gitt muligheten til å komme med noen siste kommentarer om tematikken.

Informantene forteller at de tenker det må diskuteres mer i lærermøter og liknende. Det må spesifiseres innad i studieprogrammet, så det blir lettere å arbeide med. Tydeliggjøring av det i undervisning trekkes også frem; at man må bruke terminologien mer slik at det fanges opp av studentene. Informant 1 nevner også at det kan påpekes til studentene når det gjøres bærekraftige grep. Her trekker informanten frem alternative reisemåter til ekskursjoner, og det å ikke skrive ut kompendier til studentene, men heller gjøre det digitalt.

Dette kapitlet har gjennomgått resultatene av datainnsamlingen for oppgavens empiri. Den har tatt for seg det tredelte datasettet: søk av arkeologiemner, spørreundersøkelser, og intervju. I neste kapittel skal vi diskutere disse resultatene i lys av oppgavens problemstillinger.

6.0 Diskusjon

Dette kapitlet vil diskutere resultatene knyttet opp mot problemstillingene satt i kapittel 1.3. Kapitlet er tredelt, hvor hvert underkapittel vil diskutere og forsøke å besvare en av oppgavens tre problemstillinger sett opp mot resultatene av oppgavens datainnsamling.

6.1 Er bærekraft et tema som stod på agenda i norsk arkeologiundervisning for studieåret H21/V22?

Ja, resultatene fra undersøkelsen min viser til at bærekraft var til stede i arkeologiundervisningen i studieåret H21/V22. Datasettet mitt viser til at bærekraft ble diskutert i forbindelse med tre av fire av de nyansene som er presentert i kapittel 2.3. Av disse nyansene var det kulturminneforvaltning-nyansen som hadde flest treff. Nyansen som angår praksis, fikk ingen treff i det kritiske søket av pensumlistene, og derfor heller ikke i søket av faglitteraturen i søk 4 (se appendiks A og tabell 8). Både i intervjuene og i de ansattes spørreundersøkelse ble det ikke pekt til at tema var diskutert mye i møter eller i planlegging av programmet, så det kan likevel argumenteres for at bærekraft ikke stod på institusjonenes agenda for arkeologiundervisningen, men heller at tematikken dukket opp som en naturlig del av tema undervisningen allerede dekker (appendiks B og appendiks C).

Kapittel 2.1 har tidligere diskutert opprinnelsen til begrepet bærekraft og dens tidlige bruk. Begrepet har opprinnelig blitt knyttet opp mot natur og miljø, gjerne i forbindelse med å opprettholde noe eller en slags tålegrense i naturen. Denne tidlige bruken av begrepet kan knyttes opp mot mange av nøkkelordene for denne oppgaven, og deres treff i programlitteraturen. Går denne bruken av begrepet overens med tolkningen av bærekraft som brukes av FN og andre, mer nærliggende, institusjoner som for eksempel UHR-Humaniora? Det trolige svaret er nei, eller tja. I sin rapport har UHR-Humaniora ikke satt en spesifikk definisjon, men heller brukt FN sin definisjon. Det blir derfor vanskelig å svare på om fagmiljøet treffer helt riktig i henhold til UHR-Humaniora sine intensjoner, men vi kommer nærmere inn på dette i kapittel 6.3.

UNESCO publiserte i 2022 boken *Knowledge-driven actions: Transforming higher education for global sustainability*, som blant annet diskuterer behovet for en økning i bærekraftkompetansen i undervisning (Parr et. al., 2022, s. 35). Det trekkes frem at fagmiljøet, og den enkelte innad fagmiljøet, vil måtte bevege seg utenfor sine komfortsoner for å utforske hvordan bærekraft kan innlemmes i deres undervisning. Parr et. al. (2022) mener det vil være viktig at ansvaret for å finne slike løsninger må tillegges ledernivå i

institusjoner (Parr et. al., 2022, s. 34-37). I UHR-Humaniora sin rapport (Brinch et. al, 2022) sier de seg enig i dette, og påpeker også viktigheten av at institusjonene tilrettelegger slik at denne innlemmingen av bærekraft i undervisningen er gjennomførbart i praksis (s. 21).

Institusjonene burde altså ha ansvaret for å se til at innlemmingen av bærekraft gjennomføres, men ved å la fagmiljøet selv utforske hvordan dette kan passe inn i deres eksisterende undervisning og pensum.

I søk 3 av programlitteraturen ble det funnet treff på bærekraft, via nøkkelordene, i 15 av 77 emner, hvor alle fire universitetene ble representert. Dette tilsvarer en prosentandel på omtrent 19,5%. Resultatene mine viser altså til at pensumlister og faglitteratur inneholder tekster som diskuterer konseptet bærekraft i en arkeologisk kontekst, i tillegg ser vi fra resultatene på spørreundersøkelsene og intervjuene at fagmiljøet kan peke til konkret bruk av bærekraftige konsepter i undervisning. Trenger vi da egentlig å bekymre oss noe mer for dette? Har ikke institusjonene allerede lagt inn arbeidet som trengs for å dekke dette temaet i norsk arkeologiundervisning?

Svaret på dette er nei. Det kan, og burde, gjøres mer arbeid med dette. Norsk arkeologiundervisning tar opp temaet bærekraft, men dekker for eksempel ikke alle fire nyansene av arkeologi innenfor bærekraft. Problemet ligger trolig i selve begrepet, som er ullent og vanskelig å navigere. Alle beskrivelser og definisjoner av begrepet er vide og svært lite spesifikke, som jeg har vist tidligere i kapittel 1.4 og 2.1. Konseptet bærekraftig utvikling, og bærekraft deretter, er med hensikt blitt gitt vide definisjoner, slik at de skal kunne være mer anvendbare. Likevel ser det ut til å komplisere beslutningstaking, og gjøre det vanskelig for programmene ved universitetene å begynne arbeidet med å inkludere bærekraft i deres undervisning (Harrington, 2016, s. 371). Informant #4 snakket litt rundt dette, hvor de nevnte at føringene som kom fra universitetsstyret eller fakultetet gjerne er vage eller alt for vide (se appendiks C, intervju #4). Informanten snakket videre om at en løsning på dette kunne vært å satt en person i arbeid med å gjøre et dypdykk i tematikken for å se hvordan det relaterer til fagfeltet og hvordan det kan brukes i studieprogrammet, men dette er trolig noe som vil kreve mye tid og ressurser (appendiks C, intervju #4).

6.2 Har aktørene innad fagmiljøet ulike oppfatninger av bærekraft, og hvordan kan dette eventuelt påvirke resultatet?

Ved gjennomgang av svarene fra spørreundersøkelsene ser man mange likheter i svarene fra aktørene. Et eksempel på dette er svarene fra de to meningsmålingene i

spørreundersøkelsene. Aktørene innad fagmiljøet, i dette tilfellet studenter og ansatte ved arkeologiprogram ved norske universiteter, mener begge at bærekraft ikke var et fremtredende tema i undervisningen i det gitte akademiske året, samt at tematikken likevel er viktig for fagfeltet deres. Det er altså generelt sett en konsensus i svarene fra de ulike aktørene, men ved nærmere gransking ser man noen forskjeller.

Disse ulikhetene blir synlige om vi ser nærmere på hvor aktørene har valgt å plassere seg i meningsmålingene. «I hvilken grad synes du at bærekraft som tematikk er viktig for din utdanning som arkeolog?» / «I hvilken grad tror du bærekraft har en relevans innenfor arkeologiutdanningen i Norge?» (appendiks B). Disse spørsmålene er fra andre meningsmåling i spørreundersøkelsene, hvor både studenter og ansatte generelt sett har plassert seg i den lavere enden av Likert-skalaen, men som også viser en tydelig forskjell i hvor *sterkt* de har svart på spørsmålene. Medianen er høyere hos de ansatte enn hos studentene, som illustrert i figur 8 og 9. Av studentene var det 40% som holdt valgte svaralternativ 3 på skalaen; et valg som ofte er det tryggeste eller mest nøytrale på en slik skala. Blant de ansatte derimot, var det hele 45,5% som valgte 5 som svaralternativ.

Dette er et veldig interessant funn i datasettet, da det ikke stemmer overens med det vi allerede vet om de yngre generasjonenes engasjement i klimasaker (Han & Ahn, 2020, s. 1-2). Når vi vet at mange unge er svært engasjert i og motivert for det grønne skiftet, hva kan forklare disse resultatene? Et mulig svar på dette er at ansatte og studenter har ulike oppfatninger av bærekraft. Om aktørene opererer med ulike oppfatninger og definisjoner, vil spørsmålet ikke ha lik betydning for aktørene når de skal svare på spørreundersøkelsene. Yngre generasjoner har vokst opp med snakk om klimasaker og det grønne skiftet, og engasjementet blant norsk ungdom har bare økt siden klimaaktivisten Greta Thunberg startet hennes skolestreik for klimaet i 2018 (Haugseth & Smepllass, 2023, s. 921; Kvamme & Sæther, 2019, s. 15). Studenter er nok mest kjent med bærekraft slik som den beskrives i praksis-kategorien i kapittel 2.3; bærekraft med fokus på mindre utslipp, grønnere energi, gjenbruk og liknende. De ansatte derimot, er trolig godt kjent med hvordan et konsept som bærekraft kan opptre innenfor eget fagfelt, slik som jeg har kartlagt i kapittel 2.3.1.1 Kulturhistorie og kapittel 2.3.1.2 Kulturminnevern. Om aktørene hadde basert svarene sine på disse ulike tolkningene av bærekraft, ville det være logisk at dette kommer frem i svarene, noe jeg mener det gjør.

Svarene fra denne meningsmålingen i spørreundersøkelsen for de ansatte kan tyde på at ansatte er trygge på hvordan bærekraft er relatert til arkeologi og undervisningen deres. Spørsmålet er om dette kommuniseres videre til studentene i undervisningen? Blir det sagt at

det er bærekraft man snakker om, og bruker man terminologi som kan hjelpe studenter med å forstå koblingen mellom bærekraft og eget fagfelt? Når vi diskuterer jeger- og sankersamfunn og deres bevegelses- eller bosetningsmønster, snakker vi om hvordan dette kan være en form for bærekraftig levesett? Det er selvfølgelig mulig at dette har vært sagt i undervisning, men at studentene kanskje ikke har absorbert informasjonen, slik informant #2 diskuterte (appendiks C, intervju 2). Arkeologi er tross alt et fagfelt med utallige retninger man kan spesialisere seg innenfor, og studentene begynner nok tidlig å fatte interesse for noen spesifikke tema. Dette *kan* føre til at noen tar til seg mindre av informasjonen i undervisning, men det er likevel usannsynlig at dette ville vært tilfelle for majoriteten av studentene. Det vil uansett være viktig å trekke frem korrekt terminologi i undervisningen når den relaterer til bærekraft eller bærekraftige prinsipper (Harrington, 2016, s. 372).

En mulig årsak til at studenter kan føle at det ikke er noe undervisning som innebærer bærekraft, til tross for at foreleserene mener de underviser i det, kan være vanskeligheten med å se parallellene mellom fortiden og nåtiden. Kanskje studentene sliter med å knytte fortiden og fortidige samfunn med nåtidens samfunn og utfordringene vi står ovenfor? Om dette er tilfelle vil det å hjelpe studentene med å trekke disse linjene trolig bidra mye til deres forståelse av hvordan bærekraft er inkludert i undervisningen (Harrington, 2016, s. 372).

6.3 Hvordan oppfattes begrepet av fagmiljøet og institusjonene? Hvor ligger forskjellene mellom disse oppfatningene?

Gjennom arbeidet med denne oppgaven har jeg oppdaget det jeg mener er en tydelig forskjell i oppfatning og bruk av bærekraft innad i fagmiljøet til arkeologi og institusjonene. Rapporten til UHR-Humaniora tar tidlig opp denne problematikken, og skriver at de opplever det er delte meninger om bærekraft innad humaniora (Brinch et. al., 2022, s. 7). Spesifikt, skriver de «Arbeidsgruppen ser en spenning i humanioras forhold til bærekraft, mellom bærekraft som et overordnet politisk definert mål utmeislet i regjeringens tildelingsbrev, i sektormålene og andre styringsdokumenter, og bærekraft som et tema definert "nedenfra" i fagmiljøene ut fra faglige hensyn» (Brinch et. al., 2022, s. 7-8). Eksempelet som trekkes frem i rapporten viser til ansatte som blir møtt med krav om å innlemme bærekraft, men selv ser ingen relevans for det i faget, men det kan også gjelde for ansatte som allerede føler de har tematikken inkludert i undervisningen sin (Brinch et. al., 2022, s. 8).

Ved å bruke de fire nyansene for arkeologi og bærekraft, og de medfølgende nøkkelordene, som indikatorer kan vi se forskjeller i tolkning av bærekraft i oppgavens datasett. Etter datainnsamlingen sitter jeg igjen med inntrykket om at fagmiljøet, til tross for

noen uoverensstemmelser som har blitt diskutert i kapittel 6.2, lener mer mot tolkningene rettet opp mot kulturhistorie og kulturminneforvaltning. Som tidligere diskutert i kapittel 6.2, dekker disse nyansene temaer som allerede eksisterer innad i arkeologien og brukes i undervisningen. Studier av tidligere samfunn, klimatilpasninger og liknende (kap. 2.3.1.1) har alltid vært en sentral del av arkeologisk forskning, og vil dermed være naturlig for fagmiljøet å inkludere i undervisning. Det samme gjelder tematikk innad kulturminneforvaltning, da dette ligger tett opp mot bærekraftige prinsipper, så tett at det gjør det vanskelig å separere til tider, som diskutert i kapittel 2.3.1.2.

Når vi skal prøve å komme til bunns i hva det er institusjonene forventer av fagmiljøet, hva angår bærekraft, blir det mer komplisert. Etersom institusjonene gjerne fortsatt arbeider med den overordnede definisjonen av bærekraft (tabell 1), og denne fortsatt er vid og uspesifikk, må vi ty til å tolke dokumenter som bærekraftmålene satt av FN, strategier fra universitetene, og Stortingsmeldinger. I disse ser vi gjerne bruk av ord og tematikk som, for arkeologien, vil passe inn i nyansene økonomi og samfunnsnytte (kap. 2.3.1.3 og 2.3.1.4). Dette betyr selvfølgelig ikke at fagmiljøet *bare* forstår bærekraft i form av nyansene kulturhistorie og kulturminneforvaltning, eller at institusjonene kan være *uenig* i at disse nyansene er former for bærekraft.

Hvorfor denne uoverensstemmelsen i tolkning av begrepet oppstår er vanskelig å si. Det kan kanskje forårsakes av at fagmiljøet eller institusjonene tenker for snevert? Kanskje fagmiljøet er vandt til å arbeide innenfor visse rammer, og ved å inkludere bærekrafttematikken treffer man ett område så stort at man må bevege seg utenfor disse rammene. Det samme gjelder for institusjonene, som gjerne arbeider med bærekraft spesifikt innenfor rammene av bærekraftmodellene diskutert i kapittel 2.2, og dimensjonene disse anvender. Disse to måtene å tolke og anvende bærekraft på har mulige krysningspunkter, men disse vil ikke oppfattes av verken fagmiljø eller institusjoner, om ingen av aktørene uttrykker at det er nettopp dette de driver med og disse nyansene som anvendes. Arkeologi er ikke et fagfelt som er inkludert, eller har en utpreget rolle, i klimarespons og bærekrafttematikk utad. Vi har derimot, som vist frem i kapittel 2.3, mange innfallsvinkler å bidra med, så det handler om å uttrykke dette eksplisitt (Rockman & Hritz, 2020, s. 8297).

Til slutt vil jeg poengtere at det er mulig denne uoverensstemmelsen er et arkeologi-spesifikt problem. Et problem som har oppstått på grunn av temaene fagmiljøet allerede diskuterer i undervisningen. Det ville vært interessant å se om andre fagmiljøer opplever det samme i arbeidet med å innlemme bærekraft i undervisningen.

Kapittel 6 har tatt for seg oppgavens diskusjon, hvor hvert av oppgavens problemstilling ble viet et eget underkapittel og sin egen diskusjonsdel. Problemstillingene er blitt diskutert og besvart i lys av resultatene forskeren har innsamlet for oppgaven. Leseren er blitt gitt innblikk i hvordan resultatene, sett sammen med bærekraft og dens betydning og historie, kan svare på slike problemstillinger som forskeren har lagt frem. Neste kapittel er avsluttende tanker for oppgaven, og veier videre.

7.0 Avslutning

Dette siste kapittelet vil oppsummere og gi en konklusjon av oppgaven, og hvordan den har svart på de gitte problemstillingene fra kapittel 1. Avslutningsvis vil det også diskutere veien videre.

7.1 Konklusjon

Denne oppgaven har hatt som mål å kartlegge inkluderingen av begrepet og konseptet bærekraft i arkeologiundervisningen i Norge i studieåret H21/V22, og har gjort dette ved hjelp av et tredelt datasett bestående av programlitteratur, spørreundersøkelser, og intervju med programledere. Videre i dette underkapittelet blir det tatt en gjennomgang av problemstillingene og hvordan disse er besvart:

1. *Er bærekraft et tema som stod på agendaen i norsk arkeologiundervisning for studieåret H21/V22?*

Ja, bærekraft var å spore i norsk arkeologiundervisning i det gitte studieåret, og det ble treff på nøkkelord relatert til de fire nyansene av arkeologi og bærekraft hos alle fire universitetene. Som diskutert i kapittel 6.1 later det derimot ikke til at det er blitt spesifikt satt på deres agenda, men heller dukket opp i pensum og undervisning naturlig. Dette er likevel et positivt resultat, da det viser til at tematikken er relevant for fagfeltet, og allerede brukes i undervisning. Dette resultatet viser også til at forskeren har, gjennom arbeidet med denne oppgaven, utviklet en metode for å fange opp bærekraft i undervisning som fungerer.

2. *Har aktørene innad i fagmiljøet ulike oppfatninger av bærekraft, og hvordan kan dette eventuelt påvirke resultatet av denne undersøkelsen?*

Ja, og nei. Det er noen mindre forskjeller, som demonstrert i kapittel 6.2 og gjennom figur 8 og 9, men generelt sett svarer de ansatte og studentene ganske likt. Det som kommer frem er nok en tydelig forskjell i kunnskapsgrunnlag om hvordan bærekraft relaterer til arkeologi, og det vil være viktig at programmet, og de ansatte, finner ut hvordan å best viderefordre denne kunnskapen til deres studenter.

3. *Hvordan oppfattes begrepet av fagmiljøet og institusjonene? Hvor ligger forskjellene mellom disse oppfatningene?*

Begrepet oppfattes ulikt av fagmiljø og institusjoner, som diskutert i kapittel 6.3. Fagmiljøet oppfatter bærekraft som noe tilknyttet kulturhistorie og kulturminnevern, hvor fokuset blant annet er på tidligere samfunns bosetningsmønster og tilpasninger til klima, samt forvaltning av kulturarv og vern av bygninger og liknende. Institusjonene knytter naturlig nok bærekraft opp mot FNs bærekraftsmål og de tre dimensjonene for bærekraftig utvikling som brukes av FN. Dette knyttes sterkere opp mot praksis og samfunnsnytte av oppgavens nyanser (kap. 2.3), og viser derfor til en forskjell i tolkning av bærekraft mellom fagmiljø og institusjonene.

Avslutningsvis vil forskeren fremheve at selv om begrepet oppfattes noe ulikt innad i fagmiljø, samt mellom fagmiljø og institusjonen, er det absolutt mulig å samkjøre disse tolkningene mer. Det vil faktisk være *nødvendig* om innlemming av bærekraft i utdanningen skal være en målsetning for utdanningsinstitusjonene i landet. I løpet av arbeidsprosessen til denne masteroppgaven har forskeren sett at noen universiteter har fjernet bærekraft som strategisk satsingsområde. Det vil være viktig å fortsette å satse på denne tematikken, og legge bedre til rette for at ansatte og programmet skal kunne innlemme det i sin undervisning, om vi skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål for 2023 (Bjørgan, 2023).

Fra institusjonenes side kan det for eksempel settes mer spesifikke retningslinjer for hvordan de ansatte skal ta i bruk bærekraft i studieprogrammet og settes opp som satsningsområder for undervisning, som nevnt av informant #1 (appendiks C, intervju #1). Det kan også, om mulig, tilsettes litt midler til å undersøke begrepet i lys av egen fagretning, som tidligere nevnt i kapittel 6.1 (appendiks C, intervju #1 og #4). Fagmiljøet kan for eksempel arbeide med hvordan de skal fremheve bærekrafttematikken i deres undervisning, for eksempel ved bruk av bærekraft-terminologi, og hvordan de skal vise relevansen av fortiden for nåtiden, og lære studenter å se parallellene mellom dette.

7.2 Videre forskning

Denne undersøkelsen har gitt et innblikk i tilstanden til norsk arkeologiundervisning i studieåret H21/V22, med utgangspunkt i rapporten fra UHR-Humaniora (Brinch et. al., 2022). Gjennom dette arbeidet har forskeren utviklet en metode for gjennomgang av

undervisningsmateriale og liknende, og har arbeidet hele veien med å forsikre dens etterprøvbarehet og mulighet for å kunne anvendes av andre fagområder.

Det er nå blitt laget et begrepssett for arkeologi og bærekraft som kan anvendes i videre forskning, og det er vist, gjennom oppgavens datainnsamling og resultater, at dette begrepssettet fungerer i praksis. Det ville vært svært interessant å se videre på norsk arkeologiundervisning; kanskje i en periode over flere år, for å kunne lete etter endringer i undervisningsinnholdet over tid. Det kan for eksempel letes etter endringer i innholdet i perioder hvor det er endringer i strategiske satsningsområde eller liknende omveltninger.

Til slutt håper jeg metoden og begrepssettet utviklet for denne oppgaven vil inspirere andre interesserte fra flere fagretninger til å gjøre liknende studier, slik at vi etter hvert kan få et mer komplett bilde av tilstanden i humaniora ved norske universiteter og høyskoler.

Litteratur

- Baker, S. (2006). *Sustainable Development*. Routledge.
- Bamford, P. W. (1955). French Forest Legislation and Administration, 1660-1789. *Agricultural History*, 29(3), 97–107. <http://www.jstor.org/stable/3739851>
- Bentsen, S. E. (2022). Vår felles fortid: Bærekraftig kulturarv og Fotefar mot nord. *Primitive tider*, 24, 11-32. <https://doi.org/10.5617/pt.10046>
- Blewitt, J. (2008). *Understanding Sustainable Development*. Earthscan.
- Bjørnan, E. H. (2023, 8. februar). *Mener sektoren er for lite ambisiøs når det gjelder bærekraft*. Khrono. <https://khrono.no/mener-sektoren-er-for-lite-ambisios-nar-det-gjelder-baerekraft/753716>
- Brattli, T. (2006). Fortid og forvaltning. En analyse av norsk kulturminneforvaltning i perioden 1990-2005, med hovedvekt på arkeologiske forhold.
- Brinch, S., Jørgensen, F. A., Münster, U., Slaatelid, R. T., Wærp, H. H. & Aag, E. D. (2022). Humaniora for bærekraft – en tilstandsrapport om bærekraft i norsk humaniora 2021/2022, og noen råd for fremtiden. UHR-Humaniora.
- Bårdgård, T. (2022, 19. mai). *Tips for å få flest mulig svar*. NDLA. <https://ndla.no/subject:5e53694a-c8eb-4871-8558-71523941c28e/topic:fc048919-d357-417f-8515-d3f2dfae9017/resource:1:124582>
- Carman, J. (2016). Educating for Sustainability in Archaeology, *Archaeologies*, 12(2), 133-152. <https://doi.org/10.1007/s11759-016-9295-1>
- Carson, R. (1964). *Den tause våren*. Tiden norsk forlag.
- Childs, S. T. & Benden, D. M. (2017). A Checklist for Sustainable Management of Archaeological Collections. *Advances in Archaeological Practice*, 5(1), 12-25. <https://doi.org/10.1017/aap.2016.4>
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4. utg.). SAGE Publications.
- Department of Public Information. (2012). *UN Chronicle Vol. XLIX No. 1-2 2012: The Future We Want?* United Nations Publications.
- Diamond, J. (2012). *Kollaps: Hvordan samfunn går under eller overlever* (A. Arneberg, Overs.). Spartacus Forlag AS. (Opprinnelig utgitt 2005).
- Dupeyron, A. (2021). Capturing the Impacts of Archaeology for Development: Opportunities and Challenges in Evaluating the Sustainable Preservation Initiative in Peru. *Progress in Development Studies*, 21(2), 161-180. <https://doi.org/10.1177/14649934211016700>

- Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable development – historical roots of the concept, *Environmental Sciences*, 3(2), 83-96. <https://doi.org/10.1080/15693430600688831>
- Fowler, F. J. (2009). *Survey Research Methods* (4. utg.). SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781452230184>
- FN-Sambandet. (2023, 28. juni). Bærekraftig utvikling. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- FN-Sambandet. (2024, 1. februar). FNs bærekraftsmål. Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- Gaukstad, E. (2005). Fra antikvarisk interesse til en egen forvaltning. I J. Holme (red.), *Kulturminnevern: Lov, forvaltning, håndhevelse* (2. utg., bind 1, s. 130-135). Økokrim.
- Gerber, M. (2019). Culture and sustainable development from a UN perspective. I T. Meireis & G. Rippl (red.), *Cultural Sustainability: Perspectives from the Humanities and Social Sciences* (s. 12-24). Routledge.
- Goldsmith, E., Allen, R., Allaby, M., Davoll, J. & Lawrence, S. (1973). *Hvis vi skal overleve* (2. utg.). Tiden.
- Gould, P. G. & Burtenshaw, P. (2014). Archaeology and Economic Development. *Public Archaeology*, 13(1-3), 3-9. <https://doi.org/10.1179/1465518714Z.00000000075>
- Grober, U. (2007, februar). *Deep roots – A conceptual history of ‘sustainable development’ (Nachhaltigkeit)*. [Diskusjonstekst]. SSG Sozialwissenschaften, USB Köln. <https://bibliothek.wzb.eu/pdf/2007/p07-002.pdf>
- Grober, U. (2012). *Sustainability: A Cultural History* (R. Cunningham, Overs.). Green Books. (Opprinnelig utgitt 2010).
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Guttman-Bond, E. (2019). The ethics of sustainable archaeology, *Antiquity*, 93(372), 1666-1668. <https://doi.org/10.15184/aqy.2019.187>
- Han, H. & Ahn, S. W. (2020). Youth Mobilization to Stop Global Climate Change: Narratives and Impact. *Sustainability*, 12(10), 4127. <https://doi.org/10.3390/su12104127>
- Haugseth, J. F., & Smeplass, E. (2023). The Greta Thunberg Effect: A Study of Norwegian Youth’s Reflexivity on Climate Change. *Sociology*, 57(4), 921-939. <https://doi.org/10.1177/00380385221122416>
- Haraldsen, G. (1999). *Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden*. Ad Notam Gyldendal.

- Harrington, L. M. B. (2016). Sustainability Theory and Conceptual Considerations: A Review of Key Ideas for Sustainability, and the Rural Context, *Applied Geography*, 2(4), 365-382. <https://doi.org/10.1080/23754931.2016.1239222>
- Holden, E. & Linnerud, K. (2021). *Bærekraftig utvikling: En idé om rettferdighet*. Universitetsforlaget.
- Hutchings, R. M. & La Salle, M. (2019). Sustainable archaeology: soothing rhetoric for an anxious institution, *Antiquity*, 93:372, 1653-1660.
- IUCN, WWF & UNEP. (1980). *World Conservation Strategy*. <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Høyskoleforlaget.
- Jenkins, I. (2013). Sustainability and Climate Change. I I. Jenkins & R. Schröder (Red.), *Sustainability in Tourism: A Multidisciplinary Approach* (s. 33-51). Springer Gabler.
- Kahn, M. (2007). *Lærebok i kulturminnerett*. Tapir Akademisk Forlag.
- Kelly, R. L. (2013). *The Lifeways of Hunter-Gatherers: The Foraging Spectrum* (2. utg.). Cambridge University Press.
- Kvamme, O. A. & Sæther, E. (2019). Bærekraftdidaktikk – spenninger og sammenhenger. I O. A. Kvamme & E. Sæther (red.), *Bærekraftdidaktikk* (s. 15-40). Fagbokforlaget.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. & Behrens III, W. W. (1973). *Hvor går grensen?* (2. utg.). Cappelen.
- Meireis, T. & Rippl, G. (2019). Introduction. I T. Meireis & G. Rippl (red.), *Cultural Sustainability: Perspectives from the Humanities and Social Sciences* (s. 1-11). Routledge.
- Meld. St. 40 (2020-2021). *Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*. Kommunal- og distriktdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-40-20202021/id2862554/>
- Miljøstatus. (2022, 3. Juni). *Kulturmiljø og kulturminner*. <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/kulturmiljo/>
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson.
- Norderhaug, M. (2002). *Miljøvernet i går, i dag og i morgen*. Tapir Akademisk Forlag.
- Oliver, D. G., Serovich, J. M. & Mason, T. L. (2005). Constraints and Opportunities with Interview Transcription: Towards Reflection in Qualitative Research. *Social Forces*, 84(2), 1273-1289. <https://www.jstor.org/stable/3598499>

- Olsen, B. (2014). *Fra ting til tekst: Teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Parr, A., Binagwaho, A., Stirling, A., Davies, A., Mbow, C., Hessen, D. O., Nader, H. B., Salmi, J., Burkins, M. B., Ramakrishna, S., Serrano, S., Schmelkes, S., Shijun, T. & McCowan, T. (2022). *Knowledge-driven actions: Transforming higher education for global sustainability*. UNESCO. <https://doi.org/10.54675/YBTV1653>
- Pikirayi, I. (2019). Sustainability and archaeology of the future, *Antiquity*, 93:372, 1669-1671.
- Portney, K. E. (2015). *Sustainability*. The MIT Press.
- Regjeringen.no. (2023, 21. desember). 2030-agendaen med bærekraftsmålene. Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/utviklingssamarbeid/bkm_agenda2030/id2510974/
- Regjeringen.no. (2024, 9. januar). Dokumenter, statistikk og andre nettsider om bærekraftsmålene. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/fns-barekraftsmal/om-barekraftmal/id2598090/>
- Riksantikvaren (2021). *Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning: 2021-2030*. <https://digitalt.ra.no/riksantikvarens-klimastrategi-for-kulturmiljoforvaltning-2021-til-2030/>
- Robertson, M. (2017). Chapter 8: A Crash Course in the Science of Sustainability. I D. Lerch (red.), *The Community Resilience Reader: Essential Resources for an Era of Upheaval*. Island Press.
- Rockman, M. (2012). Chapter 14: The Necessary Roles of Archaeology in Climate Change Mitigation and Adaptation. I M. Rockman & J. Flatman (red.), *Archaeology in Society: Its Relevance in the Modern World*. Springer.
- Rockman, M. & Hritz, C. (2020). Expanding use of archaeology in climate change response by changing its social environment, *PNAS*, 117(15), 8295-8302.
- Rogers, P. P., Jalal, K. F. & Boyd, J. A. (2008). *An Introduction to Sustainable Development*. Earthscan.
- Simpson, D. P. (2007). Sustíněo. I D. P. Simpson, *Cassell's Latin Dictionary* (5. utg., s. 590). Continuum.
- Spindler, E. A. (2013). The History of Sustainability. The Origins and Effects of a Popular Concept. I I. Jenkins & R. Schröder (Red.), *Sustainability in Tourism: A Multidisciplinary Approach* (s. 9-31). Springer Gabler.

- Statsbygg. (2023, 30. juni). *Sparer en biltur til Kairo – hver dag*.
<https://www.statsbygg.no/nyheter/sparer-en-biltur-til-kairo-hver-dag>
- St. meld. nr. 16 (2004-2005). *Leve med kulturminner*. Klima- og miljødepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-16-2004-2005-/id406291/>
- St. meld. nr. 46 (1988-89). *Miljø og utvikling. Norges oppfølging av Verdenskommisjonens rapport*. Miljøverndepartementet. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1988-89&paid=3&wid=d&psid=DIVL401&s=False>
- St. meld. nr. 58 (1996-97). *Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling – Dugnad for framtida*. Klima- og miljødepartementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/st-meld-nr-58_1996-97/id191317/
- Store Norske Leksikon. (2009). Bærekraftig utvikling. https://snl.no/bærekraftig_utvikling
- Taylor, C. J. (1968). The French Forest Service, *The Commonwealth Forestry Review*, 47(1 (131)), 34–39. <http://www.jstor.org/stable/42603653>
- Theis, T. & Tomkin, J. (2018). *Sustainability. A Comprehensive Foundation*. 12th Media Services.
- Turner, S., Kinnaird, T., Koparal, E., Lekakis, S., & Sevara, C. (2020). Landscape archaeology, sustainability and the necessity of change. *World Archaeology*, 52(4), 589-606.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*.
<https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- United Nations Sustainable Development. (u.å.). *United Nations Conference on Environment & Development. Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992*.
<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>
- Warde, P. (2013). Commentary: Hans Carl von Carlowitz, *Sylvicultura oeconomica* (1713). I L. Robin, S. Sörlin & P. Warde (red.), *The Future of Nature: Documents of Global Change* (75-77). Yale University Press.
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Universitetsforlaget.
- WCED (1987). *Vår felles framtid. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling* (O. Dahl, F. Hansen, B. Helle, B. Herstad, O. Odland & K. Røe, Overs.). Oxford Press.
- Øye, I. (2004). Farming systems and rural societies ca. 800-1350. I R. Almås (red.), *Norwegian Agricultural History* (79-140). Tapir.

Appendiks A – Datainnsamling fra programlitteraturen, søk 3 og 4

Søk 3

Emnekode	Navn	Universitet	Studienivå	Semester	Obligatorisk/ valgfag	Nøkkelord i emnebeskrivelse	Nøkkelord	Nøkkelord i pensumliste	Nøkkelord
ARK100	Innføring i arkeologi	UiB	BA	H21	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning
ARK110	Menneske, utvikling og samfunn: frå dei første menneska til slutten av bronsealderen ca. 500 f.Kr.	UiB	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Jeger-sankere, økonomi	Ja	Economy,
ARK112	Fordjupning i arkeologi i perioden fram til 500 f.Kr.	UiB	BA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Hunter-gatherer, reuse,
ARK120	Middelhavet, Nord-Europa og Norden frå ca. 500 f.Kr. Til 1500 e.Kr.	UiB	BA	H21	Obligatorisk	Ja	Økonomi	Ja	Økonomi
ARK121	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (1)	UiB	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK122	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (2)	UiB	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK123	Fordjupning i arkeologi i perioden 500 f.Kr. - 1500 e.Kr. (3)	UiB	BA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Economy,
ARK210	Teori og metode i arkeologi	UiB	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer, økonomi, economy,
ARK213	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (2)	UiB	BA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Hunter-gatherer
ARK214	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (3)	UiB	BA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK215	Fordjupning i arkeologisk teori og metode (1)	UiB	BA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK250	Bacheloroppgave i arkeologi	UiB	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK303	Prosjektskildring	UiB	MA	H21/V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK304	Spesialemne knytt til mastergrad i arkeologi	UiB	MA	V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK305	Teori og metode	UiB	MA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Cultural resource, preservation, management, reuse, resource management, cost,
ARK307	Arkeologisk praksis	UiB	MA	V22	Obligatorisk	Ja	Kostnad,	Ja	Forvaltning
ARK308	Kulturminne og forvaltning	UiB	MA	H21	Obligatorisk	Ja	Jeger-sankere, forvaltning, kostnad,	Ja	Bevaring, preservation, ressursbruk, forvaltning, management,
ARK1000	Innføring i arkeologi	UiO	BA	H21	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK1001	Introduksjon til arkeologi	NTNU	BA	H21	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning,
ARK1002	Kulturhistorie og materiell kultur	NTNU	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Økonomi, jeger-sanker,	Ja	Hunter-gatherer, økonomi, economy,
ARK-1006	Arkeologisk metode	UiT	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Økonomi,	Nei	
ARK-1007	Arkeologiens idéhistorie	UiT	BA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Systems theory, economy,
ARK1010	Europeisk forhistorie fra paleolitikum til bronsealder	UiO	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer, economy, resource use,
ARK1010	Introduksjon til arkeologi for kulturminneforvaltning	NTNU	BA	H21	Obligatorisk for BKULMI	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning,
ARK-1012	Fra istidsjegere til jordbrukere	UiT	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Økonomi, jeger-sanker,	Ja	Hunter-gatherer, økonomi, economy, resource use,
ARK-1013	Høvdingdømmer og stater, samer og nordmenn	UiT	BA	H21	Obligatorisk	Ja	Økonomi,	Ja	Bevaring, economy, ressursbruk,
ARK-1014	Hva er arkeologi?	UiT	BA	H21	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning
ARK-1015	Innføring i laborativ arkeologi og kjemisk analyse	UiT	BA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Forvaltning, management,
ARK-1016	Fra utgravning til museum	UiT	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-1017	3D-arkeologi: Dokumentasjon, formidling og forskning	UiT	BA	H21/V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-1018	Museumspraksis	UiT	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-1019	Examen Facultatum. Arkeologi-variant	UiT	BA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer, økonomi,
ARK-1020	Registrering av kulturminner	UiT	BA	V22/sommer	Valgfag	Ja	Forvaltning,	Nei	
ARK-1021	Arkeologisk utgravning	UiT	BA	V22/sommer	Valgfag	Nei		Nei	
ARK1020	Klassisk arkeologi - Middelhavsarkeologi	UiO	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer,
ARK1030	Jernalder- og middelalderarkeologi i Nord-Europa med vekt på Norden	UiO	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK2000	Arkeologisk teori og faghistorie	UiO	BA	H21	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK2001	Arkeologisk kunnskapsproduksjon I	NTNU	BA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer, management,
ARK2002	Feltmetodikk og fortolkning	NTNU	BA	V22	Obligatorisk	Nei		Ja	Forvaltning, management,

ARK2003	Bacheloroppgave	NTNU	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Nei	
ARK2011	Forhistorisk arkeologi	UiO	BA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Hunter-gatherer, forvaltning, economy,
ARK2021	Classical Archaeology	UiO	BA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Preservation,
ARK-2021	Klimahistorie: Innføring i klimatologi	UiT	BA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-2027	Bacheloroppgave i arkeologi	UiT	BA	V22	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Nei	
ARK-2028	Industriell arkeologi	UiT	BA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Bevaring,
ARK2031	Historisk arkeologi	UiO	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-2032	Zooarchaeology	UiT	BA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-2033	Temaer i global arkeologi	UiT	BA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Systems theory, hunter-gatherer,
ARK2110	Arkeologisk kulturminneforvaltning	UiO	BA	V22	Valgfag	Ja	Forvaltning,	Ja	Bevaring, preservation, forvaltning, management, cultural resource, resource management,
ARK2120	Hunters, Gatherers, early Farmers and Stone age Technology	UiO	BA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Hunter-gatherer, economy,
ARK2130	From the Bronze Age to the Vikings and Beyond. Archaeological Analysis of Past Technology	UiO	BA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK2140	The Archaeology of Migration and Mobility	UiO	BA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Stasis,
ARK3000	Masteroppgave i arkeologi	NTNU	MA	H21/V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK3001	Arkeologisk kunnskapsproduksjon II	NTNU	MA	H21	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning,
ARK3002	Arkeologisk feltmetodikk, kuratering og fortolkning	NTNU	MA	H21/V22	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Ja	Forvaltning,
ARK3003	Museums and heritage studies	NTNU	MA	H21	Obligatorisk	Ja	Management,	Nei	
ARK3004	Praksisopphold	NTNU	MA	H21	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Nei	
ARK-3007	Innføring i jordsmonnets prosesser	UiT	MA	H21	Valgfag	Ja	Bæreevne,	Nei	
ARK-3010	Populær faglig formidling	UiT	MA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK-3026	Sentrale perspektiver på arkeologisk teori og metode	UiT	MA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Hunter-gatherer, forvaltning,
ARK-3027	Førhistorisk religion og ritualer	UiT	MA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK3090	Bacheloroppgave i arkeologi	UiO	BA	H21/V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK3300	Thesis in Archaeology - Project design and process	NTNU	MA	V22	Valgfag	Ja	Management,	Nei	
ARK-3900	Masteroppgave i arkeologi	UiT	MA	H21/V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK4020	Research Themes in Mediterranean Archaeology	UiO	MA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK4040	Fordypning i arkeologisk teori og metode	UiO	MA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK4050	Arkeologi og formidling	UiO	MA	H21	Valgfag	Nei		Nei	
ARK4070	Environmental Archaeology and Archaeometry	UiO	MA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Preservation,
ARK4090	Masteroppgave i arkeologi	UiO	MA	H21/V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK4120	Hunters, Gatherers, early Farmers and Stone age Technology	UiO	MA	V22	Valgfag	Nei		Ja	Hunter-gatherer, economy,
ARK4130	From the Bronze Age to the Vikings and Beyond. Archaeological Analysis of Past Technology	UiO	MA	V22	Valgfag	Nei		Nei	
ARK4140	The Archaeology of Migration and Mobility	UiO	MA	H21	Valgfag	Nei		Ja	Stasis,
ARK4180	Arkeologisk praksis	UiO	MA	H21/V22	Valgfag	Ja	Forvaltning,	Nei	
ARK4210	Kulturarvsarkeologi: om fortid i samtid	UiO	MA	V22	Valgfag	Ja	Forvaltning,	Ja	Preservation, management,
ARK4250	Prosjektbeskrivelse i arkeologi	UiO	MA	V22	Obligatorisk	Nei		Nei	
ARK4300	Arkeologisk databehandling	UiO	MA	H21	Obligatorisk	Nei		Ja	Management,
ARK4310	Arkeologisk feltkurs, nordisk	UiO	MA	V22	Obligatorisk	Ja	Forvaltning,	Nei	

Søket ble gjennomført i perioden mars-mai og august-oktober 2023. Data er hentet fra universitetenes nettsider

Søk 4 - pensumlister			
Første søk - ukritisk		Andre søk - kritisk	
<u>Nøkkelord</u>	<u>Antall</u>	<u>Nøkkelord</u>	<u>Antall</u>
Bærekraft / sustainability	4	Bærekraft / sustainability	4
(U)balanse / stasis	1	(U)balanse / stasis	1
Systemteori / systems theory	2	Systemteori / systems theory	1
Bæreevne / carrying capacity	0	Bæreevne / carrying capacity	0
Jeger-sankere / hunter-gatherers	23	Jeger-sankere / hunter-gatherers	10
Bevaring / preservation	14	Bevaring / preservation	7
Forvaltning / management	68	Forvaltning / management	7
Kulturressurs / cultural resource	2	Kulturressurs / cultural resource	1
Ressursforvaltning / resource management	2	Ressursforvaltning / resource management	1
Ressurstap / resource loss	0	Ressurstap / resource loss	0
Tålegrense / tolerance level	0	Tålegrense / tolerance level	0
Grønn / green	3	Grønn / green	0
Utslipp / emissions	0	Utslipp / emissions	0
Forurensing / pollution	0	Forurensing / pollution	0
Gjenbruk / reuse	1	Gjenbruk / reuse	0
FNs bærekraftsmål / UNs SDGs	0	FNs bærekraftsmål / UNs SDGs	0
Kostnad / cost	2	Kostnad / cost	1
Økonomi / economy	20	Økonomi / economy	4
Ressursbruk / resource use	7	Ressursbruk / resource use	5
Samfunnsrelevans / social relevance	0	Samfunnsrelevans / social relevance	0
TOTAL	149	TOTAL	42

Appendiks B – Spørreundersøkelser og resultater

Bærekraft i norsk arkeologiutdanning - studenter

Obligatoriske felter er merket med stjeme *

Hei! I forbindelse med min masteroppgave i arkeologi samler jeg inn informasjon om hvordan temaet bærekraft fremkommer i arkeologiutdanningen i Norge. Oppgaven min vil se spesifikt på skoleåret H21/V22, og jeg ønsker derfor bare svar fra studenter som studerte arkeologi i denne perioden. På forhånd takk for deres bidrag!

[Definisjon av bærekraft](#)

Hvilket universitet tilhører du? *

Norges Tekniske og Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)

Universitetet i Bergen

Universitetet i Oslo

Universitetet i Tromsø

Studerte du arkeologi ved dette universitetet i skoleåret H21/V22? *

Ja

Nei

Var du bachelor- eller masterstudent i skoleåret H21/V22? *

Bachelorstudent

Masterstudent

Hadde du, i løpet av det skoleåret, emner som diskuterte bærekraft i arkeologien? *

Ja

Nei

Hvis ja, hvilke(t) emne? *

1 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Hadde du, i løpet av det skoleåret, emner som diskuterte bærekraft i arkeologien?»

Hvor i undervisningen kom bærekraft frem som et tema i løpet av dette skoleåret? *

Pensumlitteratur

Forelesning

Annet

Hvor i undervisningen kom dette frem? *

1 Dette elementet vises kun dersom alternativet «Annet» er valgt i spørsmålet «Hvor i undervisningen kom bærekraft frem som et tema i løpet av dette skoleåret?»

I hvilken grad opplevde du, i løpet av det skoleåret, at bærekraft var et prioritert tema i undervisningen? *

Ikke prioritert Svært prioritert

Verdi

I hvilken grad synes du at bærekraft som tematikk er viktig for din utdanning som arkeolog? *

Ikke viktig Svært viktig

Verdi

Har du noen siste kommentarer angående dette temaet?

Bærekraft i norsk arkeologiutdanning - ansatte

Obligatoriske felt er merket med stjerne *

I forbindelse med min masteroppgave i arkeologi samler jeg inn informasjon om hvordan temaet *bærekraft* fremkommer i arkeologiutdanningen i Norge. Oppgaven min ser spesifikt på skoleåret H21-V22. Om du skulle komme på noe annet som kan være relevant for mitt studie, kan dette noteres i siste spørsmål på spørreskjemaet om ønskelig.

Takk på forhånd for deres hjelp og bidrag!

[En definisjon av bærekraft](#)

Hvilket universitet tilhører du? *

- Norges Tekniske og Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)
- Universitetet i Bergen
- Universitetet i Oslo
- Universitetet i Tromsø

Underviste du på dette universitetet i skoleåret H21/V22? *

- Ja
- Nei

Har du diskutert konseptet bærekraft i undervisningen skoleåret H21/V22? *

- Ja
- Nei

Hvis ja, i hvilke(t) emne?

i Dette elementet vises kun dersom alternativet «Ja» er valgt i spørsmålet «Har du diskutert konseptet bærekraft i undervisningen skoleåret H21/V22?»

I hvilken grad opplever du bærekraft som et prioritert emne på arkeologistudiet ved ditt universitet? *

Svært lite prioritert Svært høyt prioritert

Verdi

I hvilken grad tror du bærekraft har en relevans innenfor arkeologiutdanningen i Norge? *

Ikke relevant Svært relevant

Verdi

Opplevde du at bærekraft var et emne som ble diskutert under planlegging og oppsett av emnene i studieåret H21/V22? *

Har du noen videre kommentarer?

Bærekraft i norsk arkeologiutdanning - studenter

Oppdatert: 24. april 2024 kl. 18:37

Hei! I forbindelse med min masteroppgave i arkeologi samler jeg inn informasjon om hvordan temaet bærekraft fremkommer i arkeologiutdanningen i Norge. Oppgaven min vil se spesifikt på skoleåret H21/V22, og jeg ønsker derfor bare svar fra studenter som studerte arkeologi i denne perioden. På forhånd takk for deres bidrag!

[Definisjon av bærekraft](#)

Hvilket universitet tilhører du?

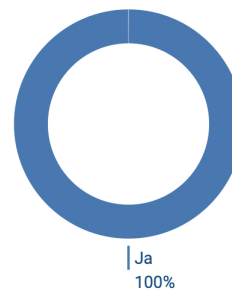
Antall svar: 30

Svar	Antall	% av svar
Norges Tekniske og Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)	23	76.7%
Universitetet i Bergen	1	3.3%
Universitetet i Oslo	1	3.3%
Universitetet i Tromsø	5	16.7%

Studerte du arkeologi ved dette universitetet i skoleåret H21/V22?

Antall svar: 30

Svar	Antall	% av svar
Ja	30	100%
Nei	0	0%

Var du bachelor- eller masterstudent i skoleåret H21/V22?

Antall svar: 30

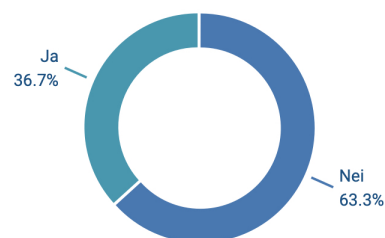
Svar	Antall	% av svar
Bachelorstudent	21	70%
Masterstudent	9	30%

Hadde du, i løpet av det skoleåret, emner som diskuterte bærekraft i arkeologien?

Antall svar: 30

Svar	Antall	% av svar
Ja	11	36.7%
Nei	19	63.3%

Hvis ja, hvilke(t) emne?

Antall svar: 11

- Ark 1002
- ARK1001, ARK1002
- ARK1001
- ARK3003
- Ark3003
- tror det var noe med Hein
- Kulmi. Var nok mer kulturminneforvaltning -relatert. Men det var jo snakk om å bevare kulturminner for kommende generasjoner.
- Ark1001
- Menneskets tidsalder. Ikke at vi snakker om temaet direkte i fårelesingen sån at hvordan bærekraft omhandler arkeologi, men vi Bark studenter måtte skrive om evnet i semesteroppgaven
- Ark1001
- Ark. 1001, Ark. 1002

Hvor i undervisningen kom bærekraft frem som et tema i løpet av dette skoleåret?

Antall svar: 30

Svar	Antall	% av svar
Pensumlitteratur	13	43.3%
Forelesning	20	66.7%
Annet	8	26.7%

Hvor i undervisningen kom dette frem?

Antall svar: 8

- Av lærere gjennom arkeologisk teori

- Nei

- Ingen steder

- Ingen steder

- Vi hadde ikke bærekraft som tema på noe måte

- Ingen sted.

- Ingen steder

- Husker ikke

I hvilken grad opplevde du, i løpet av det skoleåret, at bærekraft var et prioritert tema i undervisningen?

Antall svar: 30

Snitt: 2.00

Median: 2

Svar	Antall	% av svar	
1	8	26.7%	 26.7%
2	14	46.7%	 46.7%
3	8	26.7%	 26.7%
4	0	0%	 0%
5	0	0%	 0%

I hvilken grad synes du at bærekraft som tematikk er viktig for din utdanning som arkeolog?

Antall svar: 30

Snitt: 3.67

Median: 4

Svar	Antall	% av svar	
1	0	0%	 0%
2	2	6.7%	 6.7%
3	12	40%	 40%
4	10	33.3%	 33.3%
5	6	20%	 20%

Har du noen siste kommentarer angående dette temaet?

Antall svar: 11

- Jeg synes det definitivt er et tema som fortjener et plass i utdanningen .
I undervisningen føler jeg det kun ble nevnt i et flytende øyeblikk i forbindelse med arkeologiske minner i krigssoner .
Jeg tenker heller det kunne ha fortjent en egen forelesning .

- Nei

- Jeg tenker at det er mange måter vi som arkeologer bør forholde oss til bærekraft, i et bevaringsøyemed og bærekraft i fortida. Selv om ikke vi hadde spesielle fag om det på UiB så har flere av oss som er studenter et engasjement for det, blandt annet så bestemte vi tema «naturen i endring» for RISS-et arkeologisk tidsskrift fordi vi ønsker å lære mer om det.

- jau.

- Ettersom jeg er i et skrive år kommer det kun frem i den grad jeg oppsøker det siden jeg ikke har undervisning

- Føler det er viktig å diskutere bærekraft i arkeologi, men det er vanskelig å svare på da det er mange bærekraftsmål . Klima og klimaendringer er noe som ofte er tema i arkeologien, enten i kontekst av fortiden, eller hvordan dette påvirker kulturminner i nåtiden og bevaringsforhold . Men det er ett bærekraftsmål, det kan hende livet i havet og livet på land kanskje er relevant, men da snakker vi om potensielt 3 av 17 bærekraftsmål som er relevante for vår utdanning . Jeg vet at veldig mange institusjoner begynner å bli lei av selve ordet bærekraft da det er alt for generelt og ikke gir noe nærmere kontekst for hva man egentlig snakker om. Selve uttrykket opplever jeg at har blitt et mer poppis-uttrykk, og jeg tror det er langt mer nyttig å heller spesifisere hva man egentlig ønsker å diskutere, som for eksempel hvordan klimakrisen påvirker vårt fagfelt.

- Bærekraft er et begrep med mange betydninger, det kunne vært hensiktsmessig å spesifisere dette i spørreundersøkelsen

- Eneste måten jeg føler det har vært snakk om bærekraft i arkeologi i forelesninger er at vi ikke graver opp alt av kulturminner, men at vi lar det som kan ligge i jorden være for fremtidige generasjoner . Men dette var en tematikk som ble tatt opp på ARK1001 og ARK1002 . Har ikke som jeg kan huske hatt bærekraft i senere emner eller på andre måter.

- Aldri tenkt på eller vurdert

- Har ikke lagt så mye tanke på det før.

- Da denne spørreundersøkelsen ikke tar for seg hvilken type bærekraft som undersøkes kan jeg ikke påstå at jeg helt vet hva du egentlig spør om . Hvis det er FN's bærekraftsmålene så blir ikke disse tatt opp.

Da arkeologien har forandret seg til digitale løsninger framfor analoge kan man trekke slutninger om at (med norsk strøm fra vannkraft) er det arkeologiske fagfeltet et ganske grønt fagfelt. Da sett bort fra all kobold og lithium som finnes i batterier etc.

Når det kommer til bærekraft ift framtidig jobb så tar de jo dette for seg titt og ofte . Men sannheten er at det er vanskelig å få jobb som arkeolog med kun bachelor utdanning.

Bærekraft i norsk arkeologitidning - ansatte

Oppdatert: 24. april 2024 kl. 18:34

I forbindelse med min masteroppgave i arkeologi samler jeg inn informasjon om hvordan temaet bærekraft fremkommer i arkeologitidningen i Norge. Oppgaven min ser spesifikt på skoleåret H21-V22. Om du skulle komme på noe annet som kan være relevant for mitt studie, kan dette noteres i siste spørsmål på spørreskjemaet om ønskelig. Takk på forhånd for deres hjelp og bidrag!

[En definisjon av bærekraft](#)

Hvilket universitet tilhører du?

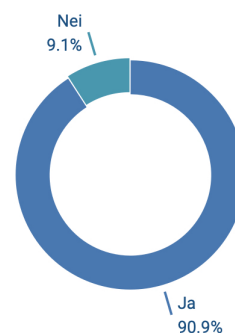
Antall svar: 11

Svar	Antall	% av svar
Norges Tekniske og Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)	7	63.6%
Universitetet i Bergen	2	18.2%
Universitetet i Oslo	2	18.2%
Universitetet i Tromsø	0	0%

Underviste du på dette universitetet i skoleåret H21/V22?

Antall svar: 11

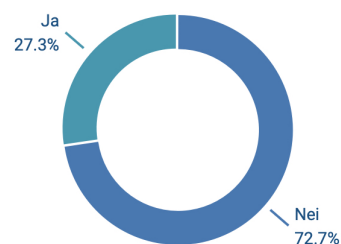
Svar	Antall	% av svar
Ja	10	90.9%
Nei	1	9.1%

Har du diskutert konseptet bærekraft i undervisningen skoleåret H21/V22?

Antall svar: 11

Svar	Antall	% av svar
Ja	3	27.3%
Nei	8	72.7%

Hvis ja, i hvilke(t) emne?

Antall svar: 3

- ark210
- ark305
- ark125
- ark307
- ark308

I emner tilknyttet a) samtidsarkeologi , b) kulturarvsstudier , b) arkeologisk kulturminneforvaltning

Jeg har diskutert konseptet bærekraft i forbindelse med forvaltningsperspektiv , uten å egentlig bruke begrepet /definere bærekraft, i ARK3002.

I hvilken grad opplever du bærekraft som et prioritert emne på arkeologistudiet ved ditt universitet?

Antall svar: 11

Snitt: 2.36

Median: 3

Svar	Antall	% av svar	
1	3	27.3%	 27.3%
2	2	18.2%	 18.2%
3	5	45.5%	 45.5%
4	1	9.1%	 9.1%
5	0	0%	0%

I hvilken grad tror du bærekraft har en relevans innenfor arkeologiutdanningen i Norge?

Antall svar: 11

Snitt: 4.18

Median: 4

Svar	Antall	% av svar	
1	0	0%	0%
2	0	0%	0%
3	2	18.2%	 18.2%
4	5	45.5%	 45.5%
5	4	36.4%	 36.4%

Opplevde du at bærekraft var et emne som ble diskutert under planlegging og oppsett av emnene i studieåret H21/V22?

Antall svar: 11

- Nei, ikke i særlig grad
- Vi har ingen egne emner spesifikt om bærekraft, men problematikken ingår i emnene om Heritage Management og i de som omhandler økologi/landskapsarkeologi . Vi alltid prøver å ha noen av disse i var portfolio , også fordi "resilience", bærekraft osv er viktig å diskutere i løpet av både BA og MA studiet
- Nei
- I liten grad
- Nei, ikke direkte
- Til en viss grad.
- I noen grad, ja. Jeg opplever at bærekraft er et underliggende tema i store deler av undervisningen . Samtidig syns jeg ikke at bærekraft som tema løftes fram og diskuteres eksplisitt .
- Nei
- Ikke i stor grad, nei.
- Nei.
- Egentlig ikke, ikke i de emnene jeg underviser eller er emneansvarlig for.

Har du noen videre kommentarer?

Antall svar: 6

- Nei
- Blir ta en systematisk diskusjon på hegrepets bruk igorwkevabs i e historisk perspektiv ig hvordan det skal implementeres i et revidert undrrvusninfopplegg
- Det er to forskjellige aspekter ang. bærekraft i arkeologiutdanningen - elementer av bærekraft i kulturhistorien , og bærekraft i utøvelsen av arkeologyrket .
- For å finne ut mer om dette temaet er det viktig at spørsmålene er mer detaljerte enn disse her. Det er viktig å jobbe med faget sammen for å finne ut hvordan man kan faktisk måle 'bærekraft' i arkeologiutdanningen .
- Nåtidige diskusjoner om bærekraft har stor betydning for innretningen av forskning og forvaltningsvirksomhet i arkeologien . Underliggende diskusjoner om naturens og miljøets bærekraft ligger til grunn for innretning av arkeologiske prosjekter mot spørsmål som dreier seg om samspill mellom menneske og natur. Dette resulterer for eksempel i at det legges stor vekt på innsamling og tolkning av naturhistoriske data i sammenheng med utgravningsprosjekter .
- Jeg tror mange forholder seg til bærekraft i ulike situasjoner , men kanskje uten at tematikken /begrepet benyttes eller løftes frem som en egen problematikk . I min egen undervisning diskuterer vi ofte hvordan kulturminnepraksis , nedbrytingsprosesser etc. gjør at man må ta ulike forvaltningsmessige grep .

Appendiks C – Transkriberte intervju og tilhørende dokumenter

Vil du delta i forskningsprosjektet

"Gjemt i jorden: En kvalitativ undersøkelse om implementeringen av bærekraft i norsk arkeologiutdanning H21/V22"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge bruken av bærekraft i arkeologiundervisningen ved norske universiteter. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet er en masteroppgave i arkeologi ved Norges teknisk-vitenskapelige universitet. Formålet med prosjektet er å kartlegge bruken av bærekraft i den norske arkeologiundervisningen ved norske universiteter. Prosjektet baseres på en rapport utgitt av UHR-Humaniora, og vil støtte seg på kvalitative data fra egen datainnsamling og spørreundersøkelse, samt intervju.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er spurt om å delta fordi du er involvert i planleggingen og oppsett av arkeologiundervisning ved ditt universitet. Dette prosjektet har fire deltakere: en fra hvert norsk universitet som tilbyr utdanning innenfor arkeologi.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer dette å delta i et kort intervju. Spørsmålene vil fokusere på tolkning og bruk av bærekraft i arkeologiutdanningen i Norge, samt diskusjon rundt resultatene av egen datainnsamling og tidligere utført spørreundersøkelse. Det vil bli tatt lyd- og videoopptak av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun student og veileder som vil ha tilgang til dine opplysninger, og alle dokumenter med personopplysninger vil bli kryptert.

Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven, ettersom alle intervju vil anonymiseres.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes etter innlevert masteroppgave i november/desember 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres. Under transkribering av intervju vil alle personopplysninger fjernes/anonymiseres, og lyd- og videoopptak vil slettes når transkribering er fullført.

Datamateriale med personopplysninger blir ikke arkivert/lagret etter prosjektslutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges teknisk-vitenskapelige universitet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges teknisk-vitenskapelige universitet ved Martin Eugene Callanan, epost: martin.callanan@ntnu.no.
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, epost: thomas.helgesen@ntnu.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Martin Callanan
(Veileder)

Ingrid Athena Flatland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at intervjuet kan bli tatt opp med lyd- og videoopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide til masteroppgave

Intervjuet skal være supplerende til den innsamlede informasjonen.
Intervjuobjektet vil anonymiseres til oppgaven.

Hei, og takk for at du tok deg tid til dette intervjuet!

Formålet med intervjuet er å høre mer om hvordan du/programmet ser på bærekraft, og hvordan dette brukes i undervisningen på arkeologi. Spørsmålene vil dreie seg om hvordan bærekraft blir tolket og brukt i universitetets arkeologiundervisning.

Dine personopplysninger fra intervjuet vil bli anonymisert i masteroppgaven min.

Jeg ønsker å ta video- og lydopptak av intervjuet – har jeg din tillatelse til dette?

Tema 1: Bakgrunn og definisjoner av bærekraft

1. Var du programleder for arkeologi ved ditt universitet i skoleåret H21/V22?
2. Hva gikk arbeidet ditt ut på?
3. Hva legger du i begrepet «bærekraft innenfor arkeologien»?
 - a. Tenker du dette samsvarer med tolkningen som arkeologiprogrammet på ditt universitet opererer med?

Tema 2: Bærekraft i studieplanen

1. Er bærekraft et tema dere arbeider med på studieprogrammet?
2. Ble bærekraft diskutert i planleggingen av undervisningen for skoleåret H21/V22?
3. Hvordan ble det diskutert? / I hvilken sammenheng ble det diskutert?

Tema 3: Spørsmål om resultater fra spørreundersøkelsen

I resultatene fra spørreundersøkelsene mine fra våren 2023 kommer det frem at 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt emner som diskuterte bærekraft skoleåret H21/V22.

1. Tror du dette er representativt for din institusjon og deres bruk av bærekraft i studieprogrammet?

Det fremkommer også at studenter og ansatte opplever bærekraft som et mindre prioritert tema, samtidig som de mener det er et viktig eller relevant tema for deres fagfelt.

1. Hvorfor tror du bærekraft oppleves som et lite prioritert tema i studieprogrammet?

2. På hvilke måter tenker du bærekraft vil være relevant for fagfeltet?

Tema 4: Veien videre

1. Hva tror du skal til for å lykkes med å innlemme bærekraft i studieprogrammet og dets emner?
 - Er det noe annet du ønsker å legge til?

Takk igjen for at du stilte til intervjuet. Ha en fin dag videre!

[Meldeskjema](#) / [Masteroppgave i arkeologi](#) / Eksport

Meldeskjema

Referansenummer

172342

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Bilder eller videoopptak av personer
- Lydopptak av personer

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Masteroppgave i arkeologi

Prosjektbeskrivelse

Masteroppgave om bærekraft i arkeologiundervisningen i Norge skoleåret H21/V22. Programansvarlige ved de fire universitetene skal intervjues for å få et bedre innblikk i hvordan institusjonene tolker og bruker bærekraftbegrepet.

Begrunn hvorfor det er nødvendig å behandle personopplysningene

Opplysningene er nødvendige for å få innblikk i hvordan institusjonene ser på begrepet og bruken av det i deres fagfelt. Det vil også være viktig fordi det støtter opp under min egen datainnsamling.

Ekstern finansiering

Ikke utfyllt

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ingrid Athena Flatland, ingriaf@stud.ntnu.no, tlf: 46810454

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Det humanistiske fakultet / Institutt for historiske og klassiske studier

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Martin Callanan, martin.callanan@ntnu.no, tlf: 73598322

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Programansvarlig for arkeologi

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Programansvarlig for arkeologi ved de fire universitetene blir valgt.

Personopplysninger for utvalg 1

- Bilder eller videoopptak av personer
- Lydopptak av personer

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Personlig intervju

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Elektronisk (e-post, e-skjema, digital signatur)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Ved å kontakte intervjuer.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

Ved å kontakte intervjuer.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

Ikke utfyllt

Behandling

Hvor behandles personopplysningene?

- Maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon

Hvem behandler/har tilgang til personopplysningene?

- Student (studentprosjekt)
- Prosjektansvarlig

Tilgjengeliggjøres personopplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Personopplysningene anonymiseres fortløpende
- Opplysningene krypteres under lagring

Varighet

Prosjektperiode

05.06.2023 - 16.07.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data anonymiseres (sletter/omskriver personopplysningene)

Hvilke anonymiseringstiltak vil bli foretatt?

- Personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres
- Lyd- eller bildeopptak slettes

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

Intervju #1, transkribert

Forsker: Første bolken handler litt om bakgrunn og definisjoner av bærekraft. Så for å starte: Var du programleder for arkeologi ved ditt universitet i skoleåret H21/V22?

Informant 1: Kun våren 2022.

Forsker: Når startet du? Var det i begynnelsen eller lenger ut i semesteret?

Informant 1: Januar 2022, før det var det X som hadde stillingen.

Forsker: Hva gikk arbeidet ditt ut på?

Informant 1: Som programleder?

Forsker: Ja.

Informant 1: Består for det meste av å tilrettelegge undervisning for hvert semester, oversikt og sikre kvaliteten til undervisningsoppleggene, være en slags kontaktperson for studentene og sikre kvaliteten i undervisningen. Og mange mindre, små uforutsette oppgaver og selvfølgelig tenke litt mer strategisk rundt hvor man har lyst til å ta arkeologi videre og være lit ordstyrer innad i fagmiljøet. [Utydelig] på arkeologi.

Forsker: Hva legger du i begrepet «bærekraft innenfor arkeologien»?

Informant 1: Jeg tenker jo kanskje litt likt som HF sine strategiske satsninger. Vi har jo FN's bærekraftsmål som et utgangspunkt for å tenke omkring bærekraft. Spesielt opp mot klima og miljø, som er særlig viktig i dag. Hvordan vi kan få studentene til å tenke mer. Spesielt for arkeologi tenker jeg det er viktig at man gjør studentene oppmerksomme på, og gjøre slik at de klarer å reflektere omkring dette samspillet mellom mennesker og natur, og kanskje òg forhistorisk teknologi, og hvordan dette kanskje kan være en bidragsyter til å forstå mer om disse komplekse samspillene og kanskje bringe dette videre opp frem til i dag for å se nytten. Hva kan forhistorien lære oss om situasjonene vi står i i dag. Det er kanskje det jeg tenker er viktig med bærekraftkonseptet.

Forsker: Du nevnte det jo litt allerede, men tenker du at din tolkning samsvarer med tolkningen som arkeologiprogrammet på ditt universitet opererer med?

Informant 1: Ja, jeg synes det. Jeg tror vi har litt sànn samme tanke omkring det, men det er jo kanskje litt forskjellige nivåer vi snakker om her. Du har jo disse som går på bærekraft og hvordan arkeologi forholder seg til situasjonen vi er i nå. Da må vi gå konkret til verks: mindre reiser, mindre lange, dyre ekskursjoner som går utover miljøet. Men det er jo en sànn veldig konkret ting, men når vi tenker fra arkeologi som fag så er det kanskje mer denne

kunnskapen om bærekraft som er viktig; å få studentene til å forstå konseptet omkring bærekraft, forstå hvordan mennesker forholdt seg til dette i forhistorien, hvordan mennesker opererte, forholdt seg til klimakriser for eksempel. Endringer i deres eget miljø: hva slags sosiale konsekvenser hadde det? Og prøve å reflektere på det og sette det inn i dagens situasjon. Det er kanskje der òg nytten som arkeologi er viktig og samfunnsnytt til arkeologi er viktig. Å kunne ta i bruk vår ekspertise på det.

Forsker: Angående bærekraft i studieplanen deres; er bærekraft et tema dere arbeider med på studieprogrammet?

Informant 1: Ja, altså vi har litt. Selvfølgelig, alle emner tar ikke opp bærekraft, men det er noen emner som kanskje går mer inn i dybden på det og da tenker jeg spesielt på X altså X. Det er kanskje viktig for å sette arkeologien inn og gjøre det relevant i dag. Da ligger jo bærekraft der som et underliggende begrep som man må ta stilling til. I tillegg har vi på instituttet, dette går ikke direkte inn under arkeologi da, men vi har dette bærekraft-studiet. Husker ikke helt hva det heter for noe. [Utydelig]. Det er hovedsakelig kanskje historiestudenter som tar det, men jeg tror det er mulighet for arkeologistudenter å ta dette emnet. Bærekraft-laboratoriet, heter det. Der man jobber tett opp med caser for å forstå relevansen til hvordan man kan igangsette og aktivisere bærekraft i en arbeidssituasjon. Det er bygget tett opp mot gjerne mest historie kanskje, men òg juss som er en del av dette her. Men det er en del av vårt institutt, men som sagt, arkeologi er kanskje ikke mest involvert i den. Så har studentene mulighet til å ha noe som heter felles environmental studies, som går på historical culture and society perspective som går på tvers av flere institutter som studentene kan ta [utydelig], men det er heller ikke direkte et arkeologiemne.

Men hvis vi går til arkeologiemnene da, så tenker jeg X er særlig relevant. Man har òg X der setter man jo opp arkeologiens rolle i kulturminneforvaltningen da og vi har folk fra forskjellige instanser og prøver å konkretisere og få en sånn direkte link til arbeidslivet med studentene. Her ble jo selvfølgelig bærekraft en tematikk som ble tatt opp. Så har vi og X som er mer et tradisjonelt arkeologisk emne, men det handler jo om migrasjon og mobilitet og ser særlig på konsekvenser av hva som skjer med mennesker i forskjellige kritiske eller krisesituasjoner, som selvfølgelig kan bygges opp mot bærekraft og klimakrisen i dag. Det samme gjelder X, som heter X. Jeg tror ikke det diskuterer direkte bærekraft der, men det handler jo veldig mye om naturvitenskapelig analyse og hvordan man forholder seg til samtiden, og kanskje det antropocen konseptet. Så det er jo en viktig del. I tillegg er jo vi på arkeologi med i et forskningsprosjekt, eller kanskje ikke forskningsprosjekt, men det heter X, hvor man ser særlig på kanskje det antropocen og hvordan mennesker har innvirkning på miljøet i dag. Her har vi hatt blant annet en seminar-serie som var i regi av oss på arkeologi som heter X og igjen så var konseptet om antropocen og antropocen agenda for environmental archaeology var fokus og de inviterte forskere til å komme og holde foredrag gjennom et helt semester. Det var åpent, og vi oppfordra studenter til å møte opp på dette her i tillegg til forskerne som møtte opp. Så det er jo helt klart noe som retter seg inn mot bærekraft som tematikk, synes jeg.

Ellers så har vi om ikke emner direkte, men forskningsprosjekter som går her på huset, blant annet X som er ledet av X, som ser på kanskje denne konflikten og hva som skjer i relasjon mellom natur og kritisk kulturarv og hvordan mennesker forholder seg til. Skal være forsiktig med å ikke si for mye om prosjektet, det skal hun få snakke om. Det går rett og slett på ting vi gjerne tar for gitt, vi tenker på natur som noe som bare er der. Vi ser på natur som bærekraftig, men man ser jo at det er det selvfølgelig ikke når man ser på de store endringene som vi mennesker gjør på naturen. Da er igjen spørsmålet gjennom arkeologi og kritisk kulturarv, hvordan skal vi angripe og forholde oss til dette i hennes prosjekter. Men det drypper jo hele tiden litt gjennom, spesielt gjennom hennes undervisning. Hun har jo òg flere stipendiater som skal ut og undervise nå har levert PhDen gjennom gjennomføringsstipendiatet, der de har ett år der de underviser på instituttet, og deres kompetanse ligger helt klart i den bolken om bærekraft og kritisk kulturarv og mye.

Forsker: Ble bærekraft diskutert i planleggingen av undervisningen for skoleåret H21/V22? Som du vet om da, selvfølgelig.

Informant 1: Tja, 2022 er jeg litt usikker, men jeg vet ikke om det er så relevant for deg da, men i år har det vært diskutert mye. HF har nye strategiske satsninger, hvor bærekraft er en helt sentral tematikk og der er det mye midler for oss som vi kan søke om hvis vi knytter undervisningsopplegget vårt opp mot bærekraft. Man kan enten velge bærekraft, demokrati, eller digitalisering. Så tre tematiske linjer som vi kan velge å rette oss inn mot og få undervisningsmidler for. Så her vil jo bærekraft være en viktig brikke for at vi kan bygge opp om studier med tanke på bærekraft. Men det er jo helt i startfasen, så vi har diskutert det nå i ett semester så skal vi sende inn søknad til HF høstsemesteret, sent på høstsemesteret en gang. Så vi er enda litt i det stadiet enda, med hvordan vi skal angripe dette.

Forsker: For dette er et helt nytt prosjekt, eller?

Informant 1: Ja, hvis du søker på HF og strategiske satsninger så får du nok litt informasjon om det. Så det er helt klart noe som. Så det kommer jo litt ovenfra og ned kanskje, men det er jo helt klart noe vi har holdt på med en stund så jeg tror det er noe vi kan fint få laget et lite prosjekt om da og styrke undervisningen.

Forsker: Men som du vet om, så var det ikke noe liknende dere holdt på med i 2021/2022-perioden?

Informant 1: Jeg tror enkeltlærere har hele tiden holdt på med det, men som programleder har det ikke blitt diskutert som en sånn gjennomgående rød tråd for hele undervisningsopplegget, det kan jeg ikke si at har blitt gjort. Men en ting som har kommet opp hele tiden er dette med å begrense klimaavtrykket vårt når vi skal planlegge undervisningen vår, så det er noe vi hele tiden diskuterer og tar opp i fagutvalget og i disse faggruppene hvor vi ofte diskuterer undervisningsopplegget.

Forsker: Ja. Da vet jeg ikke om du husker at jeg sendte ut spørreundersøkelser tidligere i vår?

Informant 1: Ja, det husker jeg.

Forsker: Så i resultatene mine fra disse spørreundersøkelsene mine, jeg sendte de jo ut til ansatte og studenter ved de fire universitetene, så kommer det frem at 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt emner som diskuterte bærekraft skoleåret H21/V22. Så jeg lurer på om du tror dette er representativt for din institusjon og deres bruk av bærekraft i studieprogrammet?

Informant 1: Ja, jeg tror vi skal være litt mer bevisst i hva man legger i bærekraft. Det er jo et sånt, ikke vanskelig konsept, det har jo blitt brukt lenge, men jeg tenker når vi presenterer arkeologien, vi presenterer våre caser, og relasjon mellom miljø, menneske og klima så tror jeg vi må være mer bevisste selv på å bygge det opp omkring bærekraft. En mer bevisstgjøring for studentene om dette, at det vi faktisk underviser i har hatt bærekraft. Jeg tror nok det er litt viktig.

Forsker: I de samme spørreundersøkelsene fremkommer det jo også at studenter og ansatte opplever bærekraft som et mindre prioritert tema, samtidig som de mener det er et viktig eller relevant tema for deres fagfelt.

Informant 1: Okei. Oi! Skikkelig motsetning.

Forsker: Ja, så hvorfor tror du bærekraft oppleves som et lite prioritert tema i studieprogrammet?

Informant 1: Det er vanskelig å si. Nei, jeg tror kanskje det er mer hvordan vi bruker bærekraft. Jeg tror det er viktig at vi retter det opp mot klima og miljø, jeg. Hvis man gjør det, så kanskje man får en bedre forståelse av viktigheten omkring bærekraft og hvordan vi skal angripe det.

Forsker: Så tror du at det rett og slett bare ikke kommer frem at det er det man snakker om?

Informant 1: Ja. Ja, jeg tenker at det er kanskje det. Man må være litt tydeligere når man snakker om utfordringene vi står i i dag og hvordan det relaterer til forhistorien. Og man må kanskje være litt flinkere til å diskutere det her med bærekraftproblematikken.

Forsker: På hvilke måter tenker du bærekraft vil være relevant for fagfeltet? Det er jo ganske mange i spørreundersøkelsene som sier de mener det er viktig og relevant.

Informant 1: Handler jo litt om det jeg allerede har sagt da. Vi i arkeologi har en mulighet til å forstå hvordan fortidens mennesker forholdt seg til kriser, til endringer, til naturkatastrofer osv. Hvis vi klarer å forstå den relasjonen så tenker jeg det er veldig lett for oss som et fag å få frem vår egen samfunnsrelevans, men så må vi ikke glemme studentene her òg. Jeg tror bærekraft vil være et poeng som fremtidige arbeidsgivere vil at man skal ha et forhold til eller

være reflektert over, så jeg tror det er viktig og at når man uteksaminerer studenter at de er klar over sin egen styrke og hvordan de kan bruke dette inn i sitt nye arbeid. Om det er i departement for eksempel, museum, fylkeskommunen, så er jo bærekraft noe man må forholde seg til, tror jeg. Så praktisk er det den biten òg. Å få studentene til å være klar over sin egen verdi og nytten med arkeologiutdanningen, at det ikke bare handler om arkeologi og gå ut i felt og grave, men at man har mange styrker som kan gi et spekter av jobbmuligheter.

Forsker: Hva tror du skal til for å lykkes med å innlemme bærekraft mer i studieprogrammet og dets emner? Hvis dere skal fortsette det arbeidet

Informant 1: Nå tror jeg at vi får litt hjelp fra HF-nivå, siden det er strategiske satsninger som skal være gående helt til 2030 så vi må ta tak i det her, enten man vil eller ikke. Det er jo noe jeg vil, personlig, men det hjelper jo litt. Og når det da kommer insentiver og økonomiske insentiver til dette her for å styrke vår egen utdanning med bærekraft som tematikk, så tror jeg vi har en god mulighet til å gjøre noe med det.

Forsker: Du snakket jo her om at det er en tydelig forskjell fra hva man mener man underviser i og hvordan det blir oppfattet. Man sliter kanskje med å få frem at det er bærekraft som det er snakk om. Du snakket litt om noen ting som kan gjøres der for at det lettere skal komme frem at det er den tematikken eller satsningsområdet det blir jobbet med. Har du noen forslag til hvordan dette kan komme frem hos studenter og ansatte?

Informant 1: Ja, jeg tror nok vi må være flinkere til å ta det opp i lærermøter og faggrupper, å diskutere det mellom oss lærere. Bevisstgjøre oss selv litt. Jeg tror nok selv om vi gjør det, bærekraft er der tror jeg, i mye av undervisningen vi gjør, så tror jeg det er denne bevisstgjøringen, å bare få det tydelig frem. Å få det frem til studentene, at det faktisk er det man snakker om. Selvfølgelig praktiske deler, hvis man skal ha en ekskursjon så i stedet for å ta fly så tar man tog eller buss. Det gjør studentene mer bevisst over sånt her. Hvorfor gjør vi det? Jo, fordi man må forholde seg til bærekraftmålene. Det er jo sånne småting. Vekk fra de store overordna som handler om faget, så har vi sluttet med å skrive ut kompendier for eksempel, om man vil ha kompendier så må man eksplisitt gå og bestille det, eller så er det jo PDF man forholder seg til. Det er veldig lite utskrift lenger. Mesteparten av pensum er på PDF, eventuelt en bok eller to, som regel også ofte finnes som PDF. Jeg synes de nye studentene er veldig reflekterte rundt sånne ting òg, kanskje mer enn den eldre garden.

Forsker: Jeg tror nok de nye studentene er veldig vant med at ting er digitalt og man kutter litt ned på sånt, så der tror jeg man er ganske rutta.

Forsker: Det er egentlig alt jeg hadde å spørre om. Det er jo et kort intervju, ettersom det er supplerende til dataen jeg allerede har. Men til slutt ønsker jeg å spørre om det er noe annet du ønsker å legge til?

Informant 1: Nei, jeg tror jeg har fått sagt det meste jeg kommer på nå. Så det får være greit.

Forsker: Tusen takk igjen for at du stilte, og at du stilte i ferien din. Jeg setter veldig pris på det.

Informant 1: Nei, det går fint. Du får ha masse lykke til med prosjektet, det er veldig fint at noen skriver om dette her. Ser frem til å lese det, og se hva du kommer frem til.

Forsker: Du får si ifra hvis du har noen spørsmål senere.

Intervju #2, transkribert

Forsker: Først går jeg gjennom noe informasjon, også går vi videre til spørsmålene. Formålet med intervjuet er å høre mer om hvordan du eller programmet ser på bærekraft, og hvordan dette brukes i undervisningen på arkeologistudiet. Spørsmålene vil dreie seg om hvordan bærekraft blir tolket og brukt i universitetet sin arkeologiundervisning. Som tidligere nevnt, så blir personopplysninger anonymisert i oppgaven. Jeg har delt opp spørsmålene litt i tematiske bolker, 4 jeg skal gjennom med rundt 10 spørsmål.

Forsker: Første tema er mer om bakgrunn og definisjoner på bærekraft. Så første spørsmål er: Var du programleder for arkeologi ved ditt universitet i skoleåret H21/V22?

Informant 2: Åh, det er litt tilbake. Jeg har nettopp sluttet å være fagkoordinator, så jeg må ha vært. Hva er vi i nå? Høsten 2023. Nei, jeg var fagkoordinator høsten 2022 til høsten 2023, og så var det et år før hvor jeg ikke var det, men året før var jeg det igjen. Så, vi hadde en sånn [utydelig] av ulike grunner.

Forsker: Ja, okei. Jeg har forstått det litt sånn at ikke alle nødvendigvis var det i det tidspunktet, spesielt når jeg tar det såpass lenge etterpå. Så da får du bare svare etter beste evne.

Forsker: Men når du arbeidet som programleder, hva gikk arbeidet ditt ut på?

Informant 2: Som fagkoordinator er jeg mest opptatt med ting du aldri vil vite noe om. Ikke sant? Så du sjekker andre folk sine timeregnskap, [utydelig], du må skrive sånne strategiske planer om studieprogram, sånne ting. Og vurdere oppmøteplikt. Alt sånne ting som man ikke tenker at man skal tenke på. Så det viktigste vi kanskje har gjort for deg er å skrive den strategiske planen, men jeg må si til deg at det var ikke en sånn som handlet om bærekraft i miljø-hensyn, det var en som handlet om finansiell bærekraft i tiden fremover. Det var [utydelig] med denne planen.

Forsker: Hva legger du i begrepet «bærekraft innenfor arkeologi»?

Informant 2: Innenfor arkeologi? Det kan være alt og ingenting. Som du kommer til å skrive om. Altså, en er ting som hvordan å faktisk drive mer miljøvennlig bedrift. Så der kommer det inn reiser og sånne ting, bygninger. Men vi har alltid litt innflytelse på de fleste ting. Så har du bærekraft innenfor arkeologi gjennom Heritage, som kanskje er påvirket av klimaendringer. Så hvordan kan du beskytte alle disse funnplassene som kommer til å bli truet. Så har vi selvsagt ideen om at folk i fortiden har måttet tilpasse seg ulike endringer og være bærekraftig, så det er noe som kan formidles på ulike vis. Så har du en sånn strukturell ting: er arkeologi bærekraftig i samfunnet det er i? Men det er ikke så aktuelt her i Norge, fordi det er faktisk ganske god finansiering. Men for eksempel i Storbritannia er det sånn. Der

er det mange departement som er akutt truet med å bli stengt ned og de må alltid tenke: kommer vi til å overleve i universitetsmiljøet med de studentene vi har?

Forsker: Okei. Tenker du at dette samsvarer med tolkningen som arkeologiprogrammet på ditt universitet opererer med?

Informant 2: Delvis. Altså programmet, som det er nå, har ikke et eksplisitt fokus på bærekraft. Og problemet med arkeologi som fag ganske ofte, er at de fleste andre humaniora-disipliner ikke helt vet hva de skal gjøre med oss. Det finnes et nytt masterprogram i miljø-humaniora, men de har ikke engang spurt arkeologene om de kunne bidra. De spurte historie, de veldig store kursene med masse folk, og fordi vi ikke er så mange er det liksom bare: «kanskje i neste omgang». Og vi er litt sånn [utydelig]. Jeg tror kanskje vi kan gjøre det litt bedre med å selge på en måte, å vise frem hva vi har ved sånne beslutninger.

Forsker: Okei, men tror du det ligger ene og alene på dere, eller at dere blir oversett litt òg?

Informant 2: Nei, det er sikkert en dialog. Ja, men vi kunne ha vært flinkere til å ha bærekraft i titler på kurs for eksempel. Ja, sånne ting. Men sånne ting tenker man på etterpå. Så det er ikke bare oss, men ja kanskje litt.

Forsker: Neste temabolken er bærekraft i studieplanen. Nå begynte du jo å snakke litt om det, men er bærekraft et tema som dere arbeider med på studieprogrammet?

Informant 2: Ja, men det er veldig sånn ujevnt. Så vi har en osteoarkeolog, kan jeg si, og hun har ganske mye undervisning om landskap og miljø og slike ting, så hun har et fokus på bærekraft. Også har vi en ny ansatt som er mer Heritage-orientert, så han kommer til å snakke om visse ting som å bevare kulturminner, kulturminner i den foranderlige verden og sånne ting. Men det utvikler han nå, han har akkurat starta, så han utvikler nye kurs og det kommer. I de vanlige kursene, sånne periodekurs som innføring til steinalder, er det ikke stort. Vi snakker om miljøforandringer, selvsagt, men jeg tror vi er ikke veldig konsekvente med å knytte det opp til hva det kan si for bærekraft i dag. Så det er litt opp til hver eneste underviser.

Forsker: Ja, nettopp. Så det kan finnes der, men man må rett og slett finne frem til det litt selv?

Informant 2: Ja, sikkert. Studentene kan for eksempel, hvis de er interessert i det, velge bacheloroppgaver som har med det å gjøre, men de må komme med det selv.

Forsker: Ble bærekraft diskutert i planleggingen av undervisningen for skoleåret H21/V22?

Informant 2: Da var jeg med faktisk! Hm nei. [Utydelig].

Forsker: Neste er et oppfølgingsspørsmål, så da har du kanskje ikke så mye på den heller. Spørsmålet er hvordan det ble diskutert eller i hvilken sammenheng ble det diskutert?

Informant 2: Jeg kan kanskje heller si hvorfor det ikke ble diskutert, og det var fordi vi hadde nettopp ansatt en ny person og måtte finne ut hvordan de funker i vårt opplegg. Vi har en sånn restruktur, og vi har ikke snakket så mye tematisk i det hele tatt det året. Også er det jo også sånn at vi veldig sjeldent, alle oss imellom, prøver å finne ett tyngdepunkt fordi vi er veldig forskjellige med hva våre teoretiske interesser er. Og vi ser det egentlig litt som en styrke fordi vi har en som er veldig opptatt med gender og sånne ting, en som er veldig opptatt med hierarki osv. Så vi vil ikke ha ett fokus på alt.

Forsker: Skal vi se. Jeg hadde en spørreundersøkelse ute tidligere i vår, som jeg sendte til deg. Så den neste bolken er egentlig bare litt spørsmål om resultatene som jeg fikk derfra.

Forsker: I resultatene fra spørreundersøkelsen min kommer det frem at 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt emner som diskuterte bærekraft i det skoleåret, altså H21/V22. Da lurer jeg på: tror du det er representativt for din institusjon og deres bruk av bærekraft i studieprogrammet?

Informant 2: Ja, jeg tror det. Men som vi har diskutert også, så er det på en måte ikke det eneste tyngdepunktet, bærekraft. Så ofte har vi for eksempel hvordan å rekonstruere landskap og miljø, også kommer det inn som en veldig liten del. Også i etterkant, hvis det ikke var noe som de er veldig opptatt med, kommer studentene ikke til å huske det. Vi har spørreundersøkelse hvert år og de sier alt mulig som de ikke har hatt, men det har de jo! Men jeg skjønner at det var sånn en forelesning som [gikk hus forbi]. Så hvis det ikke var ditt tema da og de ikke kommer til å følge det opp, så har de helt glemt det. Så jeg tror nok det tilsvarer, ja. Fordi det er ikke en sånn veldig stor ting som vi henger på flagg og sånn, det er en relativ liten del. Så jeg skjønner nok det svaret.

Forsker: I spørreundersøkelsen min fremkommer det også at studenter og ansatte opplever bærekraft som et mindre prioritert tema, samtidig som de mener det er et viktig eller relevant tema for fagfeltet deres. Så da lurer jeg på hvorfor du tror bærekraft oppleves som et lite prioritert tema i studieprogrammet?

Informant 2: Ja, fordi det er så mange viktige tema, ikke sant? Alle tror jo at deres tema er så veldig, veldig viktig. Som sagt så har du kjønn, så har du hierarki, så har du migrasjon, så skal de lære seg metoder, og ikke bare inn imot bærekraft, men strategiske metoder og ditt og datt. Feltmetoder osv. Og i et bachelor-studieførløp, hvor det også er frie studiepoeng, er det faktisk ikke så mye tid. Så de kan bare presentere muligheter, også da er bærekraft én av ganske mange. Og hvis noen da velger å skrive en masteroppgave om det, som du da gjør, da blir det et mye større tema for dem. Men i alminnelig studieførløp, ja, hvis vi skal ha bærekraft som et veldig viktig tema, må vi kutte ned noe annet.

Forsker: Ja, ikke sant. Noe må bort.

Informant 2: Noe må bort.

Forsker: Som sagt, så mener jo fortsatt studenter og ansatte at det er et viktig eller relevant tema for fagfeltet deres. Så da lurer jeg på hvilke måter du tenker bærekraft vil være relevant for fagfeltet?

Informant 2: Altså, jeg tenker det er det fordi studentene som skal jobbe som arkeologer må vite mye mer om hvordan klimaendringer kommer til å påvirke jobben. Kulturminner og alt sånt. Så vi må virkelig sette et større tyngdepunkt på det. Også hvis de skal inn i museologi og vite mer om bygninger og sånt. Det kommer. Men også er det behov fordi det er et viktig tema i samfunnet generelt nå med klimakrisen og alt dette. Det er også noe som folk flest vil vite noe om. Så det er noe vi kunne formidle bedre; samfunn som har kommet seg ut av krise, samfunn som ikke har det. Hvorfor skjer det ene, hvorfor skjer det andre? Altså, det kan vi egentlig bidra noe med, men det har vi så langt ikke kanskje gjort så mye.

Forsker: Ja, vi er egentlig mot slutten. Har litt om veien videre. Hva tror du skal til for å lykkes med å innlemme bærekraft i studieprogrammet og emnene deres?

Informant 2: Hm, hva skal til? Kanskje det er så enkelt som at vi faktisk bare må sitte sammen og snakke om det spesielt. Om det er noe vi ønsker å ha litt mer gjennomgående i alle våre kurs. Det kommer sikkert til å være noen som sier nei, men i hvert fall som et minisatsningsområde. At man bare henviser til det litt mer konsistent enn vi gjør nå, og kanskje gi klarere tips hvis studenter faktisk vil lære om det. Her og der kan de gjøre det, altså dette kurset her som egentlig heter noe som miljø og landskap faktisk også omhandler bærekraft. Altså sånne ting. Det er sikkert en ting. Og så, hva som kunne hjelpe, jeg vet ikke hvordan det er hos dere på X, men vi har jo disse frie studiepoengene, hvor folk egentlig kan ta ting i andre fag, men det er veldig mye som de ikke kan ta fordi de ikke har tatt sånne entry-level emner. Så jeg lurer på om, på sikt, man kunne ha en sånn portfolio av sånne tematiske emner som er for alle humaniora-fag, uten terskel. Og at arkeologi kunne bidratt der, at de har da bærekraft, kanskje sosiale bla bla, migrasjon. Så delte emner med ulike andre fag, og det kunne kanskje løfte det litt mer utenfor våre 40 studenter. Også litt mer i humaniora-fag generelt, at folk tenker på.

Forsker: Det kunne jo vært veldig interessant å ha en sånn mappe eller skriv, hvor det var delt inn i tematiske bolker og hvilke fag som hører under det.

Informant 2: Ja, jaja. Men det er en fantastisk idé, men det er så mye administrasjon til alt dette at jeg er ikke sikker på om det faktisk kan skje. Men det kunne være så godt!

Forsker: Ja, jeg tenker det er så lett å sette det sammen, men det er vel mye administrativt til det òg.

Informant 2: Ja, alle de andre fag som det skal. Ja, du vil ikke vite detaljene.

Forsker: Det var egentlig alt jeg hadde å spørre om, så til slutt vil jeg bare spørre om det er noe annet du ønsker å legge til? Om du har noen kommentarer, eller noe du følte du ikke fikk sagt eller ble spurt om.

Informant 2: Nei, det går for min del fint.

Intervju #3, transkribert

Forsker: Ja, jeg har allerede begynt opptaket. Du har jo allerede signert og sendt inn skjema angående dette, men vil bare dobbeltsjekke at det går greit?

Informant 3: Det er greit.

Forsker: Okei. Så formålet med intervjuet er å høre mer om hvordan du eller programmet på universitetet ditt ser på bærekraft, og hvordan det brukes i undervisningen på arkeologistudiet. Spørsmålene vil dreie seg om hvordan bærekraft blir tolket og brukt i universitetets arkeologiundervisning. Personopplysningene blir anonymisert til masteroppgaven. Som sagt, det blir transkribert etterpå. Jeg har delt intervjuet inn i fire slike tematiske bolker, og det er rundt ti spørsmål vi skal gjennom. Så om du ikke har noen spørsmål først, så kan jeg egentlig bare begynne med den første bolken?

Informant 3: Ja, bare begynn du.

Forsker: Ja, første bolken er litt bakgrunn og definisjonen av bærekraft. Så første spørsmål er: var du programleder for arkeologi ved ditt universitet i skoleåret H21/V22?

Informant 3: Nei, jeg var jo nestleder da. Men nei, det var jeg jo ikke.

Forsker: Som nestleder, hva gikk arbeidet ditt ut på?

Informant 3: Ja, altså. Fordi at vi i arkeologiundervisningen er fordelt på to institutter, så har vi kanskje en sånn spesialordning med å ha en nestleder for undervisningsprogrammet. Så vi har en på X og en på X på en måte, som har litt ansvar for utdanninga, for arkeologitdanninga. Men som du vet, så er det X som på en måte hadde det ansvaret. Mens i det tidsrommet, så har jeg hatt undervisningsjobb, eller førsteamanuensis-stillingen her, så det er undervisning og forskning, også er jeg også faggruppetleder for de underviserne som jobber her på vitenskapsmuseet da.

Forsker: Hvis vi snakker om bærekraft, hva legger du i begrepet «bærekraft innenfor arkeologi»?

Informant 3: Det tenker jeg kan ha mange ulike innganger eller svar. Altså, hvis jeg tenker sånn rent klima-perspektiv for eksempel, så kan jo en mulig inngang være det kulturhistoriske. Å snakke om bærekraft og klima, håndtering av ressurser osv i fortiden. Å på en måte gjøre det til et tema, et kulturhistorisk tema, når vi snakker om ulike kronologiske perioder. Men så tenker jeg også at det kan være selve undervisningen vår, altså det med de ulike aktivitetene vi har i undervisningen: ekskursjoner, befaringer, feltkurs osv. Der kan det jo også være et samfunnsspørsmål om hvordan man skal gjøre vår utdanning mer klimavennlig eller mer bærekraftig i et klimaperspektiv da. Også er det selvfølgelig andre

typer bærekraft enn bare klima og da. Ja, vet ikke om jeg skal spesifisere mer der, men det kan jo være snakk om det å ha et bærekraftig arkeologistudium for eksempel, vil jo kanskje si at vi disponerer sosiale undervisningsressurser på en god måte og på en måte, ja forvalter undervisningen på en måte som gjør at den står seg i fremtiden og er aktuell på en måte hele tiden. Og da kan det også være snakk om å bygge opp med forskningsbasert undervisning. Ting som er relevant da.

Forsker: Du nevner jo, som du sier, at det er mange innganger man kan ta og du nevner mange av dem. Tenker du at det du akkurat har snakket om samsvarer med tolkningen som arkeologiprogrammet ditt opererer med?

Informant 3: Jeg tenker at vi egentlig kanskje ikke har snakket så mye om det. Jeg tenker vi kanskje ikke har en felles tanke om bærekraft. Jeg tenker mer at det kommer frem sånn innimellom i forbindelse med diskusjoner om de ulike elementene i undervisningen vår da. Jeg synes ikke kanskje vi har snakket nok om det til å si at vi har en sånn tanke om hva det innebærer for arkeologiundervisningen.

Forsker: Da går vi over til bærekraft i studieplanen, og da lurer jeg på: er bærekraft et tema som dere arbeider med på studieprogrammet?

Informant 3: Kan du spesifisere hva du mener med det? Altså når du tenker bærekraft i studieplanen

Forsker: Ja. Altså, med studieplanen har jeg tenkt er det noe dere arbeider med i oppsett av pensumlitteratur, i oppsett av undervisning, er det noe som noen forelesere arbeider med. Litt sånt da.

Informant 3: Bærekraft som tema eller bærekraft i undervisninga, [utydelig] så hele programmet?

Forsker: Det er jo litt opp for tolkning, igjen da.

Informant 3: Ja, altså vi jobber jo veldig mye med struktur og sammenheng på en måte imellom emnene våre og i undervisningen. Og vi jobber jo veldig mye med at det skal være et tilbud som skal være attraktivt både i dag, men også i fremtiden, så jeg tenker jo at vi diskuterer jo på en måte arkeologiens rolle i samfunnet og i forhold til arbeidslivsrelevans, kompetanse, og hvordan vi på en måte skal sy sammen, eller revidere studiet vårt for å møte de samfunnsbehovene. Ja, så det vil jeg si at den diskusjonen har vi jevnlig.

Forsker: Ja, men da arbeides det kanskje ikke like mye med det som et tema sett ned fra disse bærekraftmålene for eksempel?

Informant 3: Nei, det vil jeg ikke si.

Forsker: Ble bærekraft diskutert i planlegging av undervisningen som dere hadde for skoleåret H21/V22?

Informant 3: Ja, altså. Igjen, hvis du ser litt bredt på det og ser på strategier som foreligger og som er litt styrt av samfunnsutvikling og den type ting, så vil jeg si at vi på en måte prøver å strekke oss mot den type.. Ja, jeg vet ikke om jeg skal kalle det bærekraftmål. Men ting som har først og fremst med kompetansebygging og sånn å gjøre innenfor vårt yrke, kvalifikasjonskrav, og som sagt det med kalibrering med den jobbvirkeligheten som arkeologer møter etter endt studium da.

Forsker: Da går det egentlig litt inn på neste spørsmål. Neste spørsmål var oppfølgingsspørsmål med hvordan det ble diskutert eller i hvilke sammenhenger dere diskuterte det, men da har du jo gått litt inn på det der allerede.

Forsker: Så da er jeg over på neste bolk. Jeg hadde jo en spørreundersøkelse som jeg sendte ut, og som var ute hos alle fire universitetene. Jeg har et par spørsmål satt opp rundt resultatene jeg fikk fra spørreundersøkelsen, for i resultatene kommer det frem at 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt emner som diskuterte bærekraft i skoleåret H21/V22. Da lurer jeg på om du tror dette er representativt for din institusjon og deres bruk av bærekraft i studieprogrammet?

Informant 3: Ja, det er egentlig min følelse òg. For jeg tenker at mange av våre emner er jo veldig sånn rettet mot kulturhistorie, kronologiske perioder, metode, teori, og den type tematikk som kanskje ikke nødvendigvis det er naturlig å koble opp mot bærekraftsspørsmål. Så jeg tenker kanskje ja. Jeg tror i hvert fall ikke liksom, selv om det kanskje innimellom er bakt inn i det, jeg tror ikke vi liksom bevisst og konkret bruker bærekraftbegrepet spesielt mye innenfor undervisningen vår.

Forsker: Okei. I spørreundersøkelsen fremkommer det også at studenter og ansatte opplever bærekraft som et mindre prioritert tema, samtidig som de mener at det er et viktig eller relevant tema for fagfeltet deres. Hvorfor tror du at bærekraft oppleves som et lite prioritert tema i studieprogrammet deres?

Informant 3: Kanskje litt nettopp det jeg snakket om da. At det med bærekraft kanskje ligger på andre plan da, enn de temaene som vi tar opp. Jeg tenker kanskje mange av oss, meg selv inkludert, automatisk tenker litt sånn på miljø og klima når vi tenker bærekraft, kanskje. Men så kan det være helt andre typer tema, sånn som kulturminner. Bærekraftig forvaltning av kulturminner, tenker jeg er et veldig relevant tema som.. og det kan jeg ikke si om det er blitt tatt opp i vår undervisning, det kan godt hende. Men jeg vil jo tro det, at det med forvaltningsproblematikken av kulturminner kanskje er et av de temaene som blir hentet frem da, uten at det kanskje nødvendigvis knyttes opp mot noe mål eller noe sånt som samfunnsstrategier.

Forsker: Så hvis jeg forstår deg rett, så kan det hende dere har bærekraft i studieprogrammet, men at det ikke nødvendigvis blir omtalt med de ordene og bruker den terminologien som ligger innenfor det? Så det blir ikke plukket opp av studentene?

Informant 3: Ja. Ja, nettopp.

Forsker: Som sagt, så får vi jo tilbakemelding fra både studenter og ansatte om at de ser det som et viktig og relevant tema for fagfeltet. Så da lurer jeg på hvordan du tenker bærekraft er relevant for fagfeltet vårt?

Informant 3: Ja, jeg tenker jo som jeg nevnte i sted det her med kulturminner i landskapet, for eksempel, og bevaring, forskning på utgravning, undersøkelse av de da. Hvordan man best mulig skal ivareta kulturarven vår, og formidle den, for den saks skyld. Så jeg tenker at det er veldig viktige ting for oss, kanskje mer enn akkurat det her kulturhistoriske perspektivet på hva bærekraft og klima og naturmiljøet er for noe.

Forsker: Nå er vi nesten på slutten, det er som sagt ganske kort og godt. Litt sånn om veien videre: Hva tror du skal til for å lykkes med å innlemme bærekraft i studieprogrammet deres, og emnene innenfor studieprogrammet?

Informant 3: Jeg tenker at vi bør ta en diskusjon på det i undervisningsgruppen, og liksom hente det frem som et begrep. Kanskje diskutere litt hva som ligger i det, hva vi mener ligger i det, og hvordan vi kan formidle det. Så tror jeg også sånne enkle grep som vi snakka om, at hvis man bruker terminologien så blir det også plukket opp av studentene. Det er en slags type bevisstgjøring, kanskje både for seg selv, men også for studentene da. Det å liksom tenke gjennom det en gang, hvordan er det her relevant i forhold til bærekraft-temaet. Det kan vi sikkert jobbe med.

Forsker: Det var det siste spørsmålet jeg har, så til slutt vil jeg bare spørre om du har noe annet du ønsker å legge til, som du føler spørsmålene mine kanskje ikke dekte, eller om du hadde noe du ville få frem som du ikke fikk?

Informant 3: Nei, jeg tenker jo som sagt at det her med bærekraft er jo litt sånt ullent begrep, egentlig. Og vi hører det jo rundt oss hele tiden, uten at det blir konkretisert kanskje av de som adresserer det da. Men det gjelds jo andre typer begrep og da, sånn som arbeidslivrelevans, internasjonalisering, sant? Det er en del sånne ord som er populære, og som man helst skal mene noe om da. Så tenker jeg at det er viktig å ta en diskusjon og konkretisere det litt mer.

Forsker: Ja, flott. Tusen takk for at du vill stille til intervju!

Informant 3: Ja, bare hyggelig.

Intervju #4, transkribert

Informant 4: Hallo!

Forsker: Hei! Hører du meg greit?

Informant 4: Jada, det er bra.

Forsker: Tusen takk for at du ville stille til intervju.

Informant 4: Ja, bare hyggelig. Bare hyggelig.

Forsker: Du har jo allerede sendt inn samtykkeerklæringen, men jeg vil bare spørre en gang til: Det er greit at jeg tar opptak, så blir det transkribert og slettet når jeg er ferdig?

Informant 4: Jaja. Helt greit.

Forsker: Okei. Formålet med intervjuet er å høre mer om hvordan du eller programmet der du arbeider ser på bærekraft, og hvordan dette brukes i undervisningen på arkeologistudiene. Spørsmålene vil dreie seg om hvordan bærekraft blir tolket og brukt i universitetets arkeologiundervisning. Intervjuene blir anonymisert i oppgaven. Jeg har delt det inn i fire tematiske bolker, og det er rundt ti spørsmål. Det har pleid å ta omtrent 20 minutter, så det er et raskt, lite intervju.

Forsker: Første bolken er litt med bakgrunn og definisjoner av bærekraft. Så første spørsmål er: var du programleder for arkeologi ved universitet ditt i skoleåret H21/V22?

Informant 4: Ja.

Forsker: Du satt hele perioden?

Informant 4: Ja, jeg startet i 2021. Januar 2021.

Forsker: Ja, okei. Hva gikk arbeidet ditt ut på?

Informant 4: Som studieprogramleder?

Forsker: Ja.

Informant 4: Mye rart. Først og fremst, vi har et ganske omfattende mandat for studieprogramledere, som er jo en ganske spesiell mellomleder-funksjon. Det er selvfølgelig også planlegging og logistikk i forhold til å sette opp undervisningsplaner og hvilke emner som skal gå nå. Så det er jo stor og viktig jobb i det å opprettholde og sørge for studiekvalitet

og så evaluere emner, og følge med på at ting går som det går, og at vi liksom følger X sine strategier og føringer. Også er det jo en del ansvar knyttet til formelle ting i utdanningsløpet til studentene: utveksling, fravær, sykdom, og sånne ting. Ja, det er vel i hovedsak det da. Mye logistikk da. Jeg er jo liksom mellompersonen mellom de som har ansvar for fagmiljø for arkeologi og instituttleder og sånt. Møtevirksomhet òg. Litt av hvert.

Forsker: Ja. Når vi snakker om bærekraft, hva ville du lagt i begrepet «bærekraft innenfor arkeologi»?

Informant 4: Ja, nei. Bærekraft og humaniora kan jo være litt sånn uhåndgripelige av og til, men altså arkeologi jobber jo mye med fortid og materielle ting og vi i X jobber jo også mye med samtid, samtidsarkeologi. Så det er vel, ja, gjennom å belyse hvordan fortiden har sett på, eller fortiden har tilpasset seg klimaendringer og sånne ting, så gjennom å diskutere og drøfte det så bidrar man jo på en måte til å øke bevisstheten rundt bærekraft. Så nei, altså bærekraft. De her FNs bærekraftsmål og Agenda2030 og alt det her, det er jo en del av de punktene som kanskje ikke vi går direkte inn på. Jeg mener jo at det er viktig å ha bevissthet rundt det, og det har vi jo gjennom X sine strategier og sånt, som vi også forholder oss til.

Forsker: Ja, okei. Tenker du at dette samsvarer med tolkningen som arkeologiprogrammet på universitetet ditt opererer med?

Informant 4: Ja, det skulle jeg mene. Nå har vi jo ikke altså formulert bærekraft som så veldig tydelig innenfor så veldig mange emner, men det er jo likevel en viktig del og jeg føler jo at det er en bevissthet blant alle vi som jobber med utdanninga på hva bærekraft er. Vi har jo hatt store forskningsprosjekt nettopp på fortid og klimaendringer, så. Ikke minst har vi jo hatt flere kjempestore prosjekt på samtidsarkeologi, og vi har jo også både et master- og et bachelor-emne på samtidsarkeologi som går direkte inn på bærekraft da. Selvfølgelig har vi jo også undervisning i kulturminnevern som vi åpenbart da også går inn på bærekraft og verdisetting av kulturminner og alt det der. Så det er nå en del av det, men det er ikke noe vi sitter og diskuterer så veldig ofte, det skal jeg si. Sånn uttalt. Sitter ikke med FNs bærekraftsmål og alt det her, men det er en bevissthet der, det er det.

Forsker: Litt over til bærekraft i studieplanene deres. Nå begynte du å snakke litt om det, men er bærekraft et tema dere arbeider med på studieprogrammet?

Informant 4: Det er jo et tema i alt som har med samtidsarkeologi og kulturvern å gjøre, det vil jeg si. Der er det jo uttalt: det er jo artikler på pensum som går på bærekraft eller sustainability. Jeg skulle ha sett litt på studieplanen for bachelor og master før jeg logget meg på her, men jeg kan jo ikke huske at vi har nevnt det eksplisitt. Jeg kan se om jeg klarer å se. Jeg tror neppe det står så mye der, men det er jo bra, da får du noe å skrive om. Skal vi se.. Studieplanen. Så tar vi et raskt søk og ser om det står bærekraft her. «No matches», nei. Nei, så ingenting der. Det kunne jo vært mer uttalt.

Forsker: Litt videre på dette: ble bærekraft diskutert i planleggingen av undervisningen for skoleåret H21/V22?

Informant 4: Det ærlige svaret på det vil vel være nei. Jeg tror ikke. Det var mer fokus på logistikk og få kabalene til å gå opp

Forsker: Ja, det var vel fortsatt litt...

Informant 4: Ja, det var litt covid-ettervirkninger og diverse styr.

Forsker: Det neste spørsmålet er egentlig et oppfølgingsspørsmål, da. Hvordan ble det diskutert eller i hvilke sammenhenger ble det diskutert? Men hvis dere ikke har diskutert det i det hele tatt, så er det jo litt...

Informant 4: Ja, vent litt da. Jeg skal ta en dobbeltsjekk her. Jeg kan jo søke i alle møtereferatene vi har, så får du det helt. Så skriver jeg bærekraft.. Det har vært diskutert i forhold til utveksling, ser jeg, bærekraft. Ja, vi har jo nylig diskutert det faktisk, ser jeg, i forbindelse med. Vi jobber jo med å videreutvikle studieporteføljen med X, sånn helhetlig sett, så det kommer mulig en sånn ny modell for sammensetning av valgemner og obligatoriske emner og sånt, og der har det vært diskutert. Men ikke i 2021, nei.

Forsker: Nei.

Informant 4: Så det er det. Ikke kommet med i noe referat i hvert fall.

Forsker: Neste bolk, da. Jeg sendte jo ut en spørreundersøkelse til alle fire universitetene, så jeg skal prate litt rundt resultatene og så har jeg et par spørsmål rundt dette. Resultatene fra spørreundersøkelsen min viser at 60-70% av studenter og ansatte mener de ikke har hatt emner som diskuterer bærekraft i det gitte skoleåret, H21/V22. Så da lurer jeg på, tror du det er representativt for din institusjon og deres bruk av bærekraft i studieprogrammet?

Informant 4: Ja, altså. Som sagt, det diskuteres direkte på kulturminnevern og samtidsarkeologi, det gjør det jo, men ellers er det ikke uttalt. Selvfølgelig indirekte berører man på det både her og der, men ikke noe sånt søkelys på det. Så det er nok absolutt representativt, ja.

Forsker: Det fremkommer også at studenter og ansatte opplever bærekraft som et mindre prioritert tema, og samtidig mener de det er et viktig eller relevant tema for fagfeltet deres. Hvorfor tror du bærekraft oppleves som et lite prioritert tema i studieprogrammet?

Informant 4: Det har vel å gjøre med, selvfølgelig at det er veldig mye annet på agendaen. Det er jo klart at det er mye man skulle ha brukt mer tid på, blant annet bærekraft. Det er jo rett og slett det. Jeg tror ikke det er noe mer komplisert enn at, ja, for veldig mange av oss i den her sektoren, med å jobbe med høyere utdanning, så strekker jo ikke tiden til da. Man

skulle gjerne ha innarbeidet der her mer, men ja. Det er vel rett og slett det da. Det er tid og sånn. Det kom jo en rapport fra UHR om bærekraft i humaniora. Jeg husker jeg så litt på den. Var det i fjor eller var det i år? Jeg husker ikke. Kanskje i fjor. Men der var det vel noe sånt de pekte på, at det burde komme litt mer ressurser ovenfra hvis man skal få det mer ut og få det innebygd bedre og.. Ressurser og tid som gjør at prioriteringen alltid vil gå imot å få de her.. det er faglige ting på arkeologi som må inn, så det blir jo da prioritert først også kommer andre ting i ettertid da.

Forsker: Ja. Som sagt, så fikk jeg jo svar av både studenter og ansatte at de likevel mente det er relevant for fagfeltet deres, at det er viktig. Så på hvilke måter tenker du bærekraft vil være relevant for arkeologien?

Informant 4: Nei altså, arkeologiske tilnæringsmåter er jo egentlig relevant for veldig mye som har med kulturarv og bærekraft. Sånn forvaltning av kulturminner i seg selv handler jo om bærekraft, så jeg tenker det er ganske viktig. Vi har jo også et blikk, vi ser ikke nødvendigvis på de store linjene, vi kan gå inn liksom på materiell samtidskultur og se på konsekvenser og følger, og ting som man kanskje ikke gjør i andre fag. Så det er jo arkeologi sin styrke, at metodikken kan brukes til å belyse ulike problemstillinger knyttet til bærekraft. Nå hører jeg jo at det her blir litt sånn ullent. Altså, alle sånne der fremlegg om humaniora og bærekraft blir jo litt ullent da.

Forsker: Ja. Ja, det er mye av det.

Informant 4: Før jeg logga på så kikka jeg på ... X har jo en ... den har du sikkert funnet selv, men vi har jo en sånn ... jeg husker jeg har sett på den tidligere, X og bærekraftmålene. Der var det mye sånne vendinger, for å si det sånn. Ja, så skryting og ja. Men sånn kort oppsummert, så er det klart at arkeologi er relevant. Og det er relevant å integrere det i utdanningen i større grad også, å få det mer uttalt. Det mener jeg jo vil være en styrke, sant. Det gjelder jo om å holde humaniora-fag samfunnsrelevant, rett og slett. Så knytte det mot bærekraftig utvikling og de her bærekraftmålene og hvordan man kan gjøre det, det tror jeg er viktig fremover. Så det er jo veldig fint at du skriver om det, det må jeg si. Det er artig.

Forsker: Ja, ikke sant. Da er vi på siste bolken, litt veien videre. Hva tror du skal til for å lykkes med å innlemme bærekraft i studieprogrammet og emnene deres?

Informant 4: Det er vel egentlig det jeg sa i stad, at vi må vel ha litt sånn ... det er jo forslag til tiltak i den her rapporten om bærekraft ved X. Det er vel rett og slett at vi får noen uttalte mål da, at vi må få litt beskjed ovenfra at vi bør eller vi skal utrede og innlemme bærekraft på en klarere måte. Det har vi egentlig ikke fått beskjed om, vi har fått de her strategiene som er litt sånn ... Ja du vet nå. Litt sånn, ikke svevende, men ulne formuleringer om at X skal ha fokus på bærekraft i utdanning og sånt. Men det fører ikke til noe konkret endring da, så man må få mer pålegg og kanskje litt ressurser, at en person kan være frikjøpt i noen måneder for å se på hvordan man kan innarbeide det. Eller noe sånt. For det er jo tid og ressurser og å

konkretisere ting litt, så skal det være en smal sak. For enkelte av emnene våre så er det jo allerede på plass, så det er bare å få det litt mer uttalt.

Forsker: Ja, ikke sant. Det var egentlig det siste spørsmålet jeg hadde til deg. Så da er det bare om det er noe du ønsker å legge til? Noe du følte jeg ikke spurte om, noe du hadde lyst til å snakke om eller liknende.

Informant 4: Ja, nei. Hvis du er fornøyd, så er det vel greit. Jeg tror ikke jeg har så veldig mye mer å si annet enn at det ikke er så lett å jobbe med det her med bærekraft fordi det går i veldig mange retninger, og det kan være veldig lite konkret. Veldig mye av de her offentlige rådene, styringene, planene også, både fra X og UHR ikke sant, de er lite konkret. Så det kan være en utfordring.

Forsker: Nei, men det har jeg inntrykk av òg. Det er et så vanskelig begrep å jobbe med òg, for som du sier, så er det ullent hver gang man snakker om det. Det er så mange retninger du kan gå med det, og det er så mye ting det blir brukt i at det nesten blir vannet ut etter hvert.

Informant 4: Ja, det gjør jo det. Bærekraft blir jo nesten ... Man må jo nesten si at det blir litt en [utydelig], fordi det dukker opp i alle mulige strategiske dokumenter hvor meningsinnholdet ikke er tydelig. Så det er nok en utfordring jeg ser. Det er en veldig viktig ting, så man må få det litt konkretisert. Jeg synes jo ikke at den rapporten fra UHR hjalp sånn veldig mye for det var veldig lite presist det som stod der. Jeg satt jo og ble ikke noe klokere etter å ha lest den. «Vi må ha mer fokus på bærekraft» og sånn. Det er egentlig det. Så hvis du er fornøyd så ...

Forsker: Jaja, det er jeg! Det ble bra. Takk igjen for at du ville stille til intervjuet. Hvis du har noen spørsmål om det senere så får du bare ta kontakt. Ha en fin dag videre!

Informant 4: Ja, du også!

